

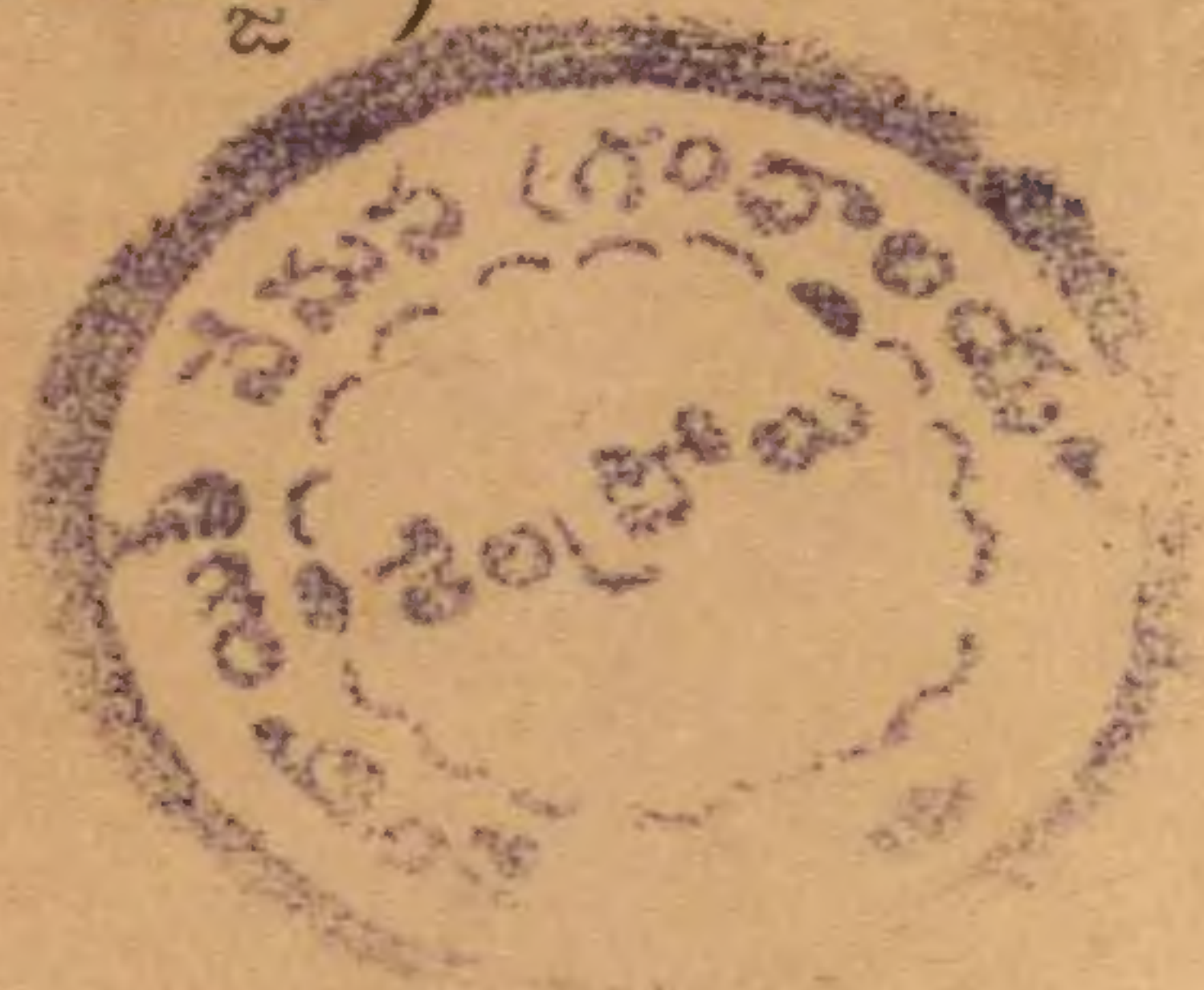
సాహిత్యమాల. ౯.

941

బి. 28

నారప్యాయాత్ర

(నిత్యనారాయణ జెనరీ.)

నవంబరు 1937.

శ్రీ పద్మనాభాచార్యులు ముద్రాపకము
తెలి ప్రాల్మ

వి శ్వ సా హి త్య మా ల.

ముంగండ.

(Via) అంబాజీపేట. తూ: గో. జిల్లా.

శ్రీ ని వా స ము ద్ర నా ల య ము ,

రా జమండ్రి.

నెల: ౮. అక్టోబరు.

గ మ ని క.

విశ్వసాహిత్యమాల కిది నూతనశకారంభము. ఇప్పటివరకు సంపాదకులుగానుండి గ్రంథమాలను యింత ఉన్నతస్థితికి గొనివచ్చిన కామ్రేడ్ మహీధర రామమోహన్ రావు తమ భారమును నాపై నిడి తప్పకొని యున్నారు. ప్రస్తుతమువరకూ ఉన్న గ్రంథమాలనిబంధనల నన్నిటిని పరిస్థితుల ననుసరించి పూర్తిగా మార్పుచేయక తప్పినది గాదు.

చందాదారులను చేర్చు పద్ధతి తొలగించబడింది. ముందు పుస్తకములను కూడ చౌకలో, అందముగా ప్రచురించెదము. పుస్తకము లను విడిగా ఎప్పటికప్పుడే వెలనిచ్చికొని, మా గ్రంథమాలకు సహాయముచేయ ఆంధ్రమహాజనులను గోరుచున్నాము.

కాని, గ్రంథమాలయొక్క ఆదర్శాలలో మాత్రము మార్పులు గలుగవు. వెనుకటి ఆదర్శాలతో అదే మార్గములో నడిపించగలము. ఆంధ్రమహాజనులు తమ సహాయసానుభూతులను యథాపూర్వముగా నందింపగోరుచున్నాము.

ముంగండ
30—10—37

మహీధర కృష్ణమోహన్ రావు
సంపాదకుడు.

3 శ్రీ మహావీరేశ్వర వేదాంతము
శ్రీ లక్ష్మణము.

ఒక చిన్న విషయం.

1933 లో నిర్యనారాయణ బెనర్జీ రష్యాలో సంచారంచేసి చూసివచ్చిన విషయాలను "Russia to-day" అనేపేరుతో పుస్తక రూపంలో ప్రకటించేడు. ఆ పుస్తకానికి ఇది స్వేచ్ఛానువాదం.

‘బెనర్జీ’ పుస్తకాన్ని ఎంతనిష్పాక్షికదృష్టితో వ్రాసినా అచ్చట ప్రత్యక్షమైన ప్రజలదాఫలు, వానికి కారణాలు ఒకేచోట రేకపోవడంచేర చదివేవారికి రష్యాఅంటే ఒకజుగుప్ప కలగడానికి కారణం అవుతుంది. అన్నిటికంటే ముఖ్యంగా రష్యనుల ఆహారవిషయంలో బెనర్జీ తెలిపిన అభిప్రాయాలు చాలా భయంకరంగా ఉన్నాయి. దేశదేశాలు చూడడానికి తగినంత ధనంగల పెద్దమనిషి తినేతిండిని పట్టిచూస్తే రష్యనుల ఆహారం చాలా నికృష్టంగా తోచవచ్చును. కాని, ఏదేశంలోనైనా కూలీలు—రైతులు తింటూన్నతిండిని పట్టిచూస్తే రష్యనుల తిండి గ్రంథకర్త వర్ణించినంత భయంకరంగా ఉండదు. ఇంకా ఇతరదేశాలలో కంటే బాగానే వుంటుందేమో ననుకోవచ్చును. సోవియటుల సగటు ఆదాయాన్ని అనుసరించి వారి తిండి—గుడ్డలు ఉన్నాయి, కొలది తేడాలో. ఆవిధంగానే మనదేశంస్థితికూడా ఆలోచిస్తే, మనపాలబడే ఏడుకానులకి ఎటువంటి తిండి అమరుతుందో ఊహించండి. విదేశాలన్నీ వెలిపెట్టి కారాలు—మిరియాలు నూరుతూంటే; పంటలు, ఇచ్చి సరుకు తెచ్చుకోవలసి వస్తూంటే; కరువులు, కుట్రలు, దేశాదాయాన్ని నేల కలుపుతూంటే; ధనికులదృష్టిలో బాగుండకపోయినా పుష్టికరమైన ఆహారం తృప్తిగానైనా పెట్టగలిగింది, రష్యాప్రభుత్వం. అక్కడ భారతదేశంలోవలె తిండిలేక చచ్చిపోతూన్నవాళ్లు లేరు.

రెండవది రహదారులవిషయం. ఇదివరకు మోటార్లు, ట్రాములు, బండ్లు, వట్టణాలలోనే ఉండేవి. వీటిలో యెక్కువభాగం విలాసవిహారాలకే ఉపయోగించబడేవి. కాని, నేడు అవన్నీ ఉత్పాదకసంస్థలకు—కార్ఖానాలకు, పంచిపెట్టబడి, దేశం నలుమూలలకీ పంపబడినాయి. యంత్రాలయాలన్నీ ట్రాక్టర్లు మొదలయినవానినే నిర్మించడంలో మునిగి ఉండడంచేత వీనివిషయం కొంచెం పెనకపెట్టబడింది. అక్కడకీ వీని యొక్క ఉత్పత్తి ఇతరపెట్టుబడిదారీ దేశాల్లోకంటే ఎక్కువగానే వుంది. 1927 నాటికి రష్యాలో 20,000, మోటార్లు మాత్రమే ఉండేవి. నిత్యనారాయణ వెళ్ళిననాటికి రష్యాలో నాల్గలక్షల మోటార్లు ఉన్నాయి. అంత ఎక్కువగా పెరిగినా అవన్నీ సమిష్టిక్షేత్రాలకీ, కార్ఖానాలకీ సరిపడకుండా ఉండడంచేత ప్రజల విహారానికి తగినన్ని లభ్యంకాలేదు.

మూడోది ఉద్యోగుల సామర్థ్యాన్ని గురించి. కాపిటలిస్టు దేశాలలో వలెగాక, రష్యాదేశంలో మూలమూలలకంతకూ విజ్ఞానం, చైతన్యం, కలిగిస్తుండడంచేత ప్రతిశాఖ విషరీతంగా పెంచివేయబడవలసివచ్చింది. అవన్నీ నిర్వహించబడాలి అంటే, దేశంలోని కూలీవర్గము నుండే చదువుకున్నవారు రావాలి కదా? విద్యావిషయంలో చాలాఅభివృద్ధిచెందిన దేశాలలోకూడా అటువంటివిధానం అవలంబించబడేటట్లయితే సమర్థులయిన ఉద్యోగులకోసం తడుముకొనవలసివస్తుంది. అల్లాంటప్పుడు రష్యావంటి వెనుకబడియున్న దేశంలో సమర్థులు దొరకడం ఎంతకష్టం? సమర్థులు లేరని రష్యా తనప్రయత్నాలు వెనుకబెట్టలేదు. అనుభవం లేనివారితోనే పనినడిపి అభివృద్ధిమార్గంలోకి నడుస్తూంది. చేతకానివారిని అనుభవజ్ఞులను చేస్తూంది. అంతవరకు విద్యాసంస్కారముకూడా కలిగించబడని పీడితవర్గాలనుంచి క్రొత్తగా వచ్చిన వారినుండి అంతమాత్రపు చాతుర్యం కూడా ఆశించడం కష్టమే.

ఇంక స్టాలిన్ కు రష్యన్ ప్రభుత్వంలో అధికారాన్ని గురించి. ప్రభుత్వంలో స్టాలిన్ కు ఏమాత్రపు సంబంధం లేదు. కేవలం రష్యను ప్రభుత్వంలో కమ్యూనిస్టులకుగల పైచేయి, ప్రజలకు వారిపైగల అచంచల విశ్వాసము వలననే కలిగింది. కమ్యూనిస్టులు తమ పార్టీ నిర్ణయాల ననుసరించి తమ అధికారాన్ని సాగిస్తున్నారు. ఆ పార్టీకి స్టాలిన్ సెక్రటరీ మాత్రమే. విశేష ప్రతిభావంతుడు, అనుభవముగల సెక్రటరీకి పార్టీ నిర్ణయాలలో పైచేయి ఉండడంలో ఆశ్చర్యం లేదు. “స్టాలిన్” నేడు పార్టీకి సెక్రటరీకూడా కాదు. కాని, ఆతనికిగల అనుభవం ఆపెద్దతనాన్ని నిలువ పెడుతుంది. ఇంక కార్యదర్శిగా యున్నపుడు ఆతని అభిప్రాయాలు పార్టీకి సలహాలు. కమ్యూనిస్టుల్ని గౌరవించే ప్రజలకి ఆజ్ఞలు. ‘స్టాలిన్’ కి గల నియంతృత్వం ఇంతమాత్రమే.

ఇంక, బెనర్జీ పుస్తకం పొదుగునా రష్యనులు వర్గభేదం అంతరింప చేశామని చెప్పుకుంటూన్నట్లు, ఆచరణలో అది భగ్నమైనట్లు నిరూపించడానికి చాలా తంటాలుపడ్డాడు. రష్యనురాజ్యాంగవిధానంలో నేడు ఒక వర్గమే (ప్రొలిటేరియట్) అధికారంతోవుంది. ఇదివరకు బూర్జువాలు రాజ్యాంగం నిర్వహించేవారు. నేడు ప్రొలిటేరియట్ నిర్వహిస్తున్నారు. కాని, ఈ ప్రొలిటేరియట్ వర్గాధికారం మూలకంగా వర్గభేదాన్ని నాశనం చేయగలమని వారి నమ్మకం.

మరొకటి. ఆస్తులు కలిగిఉండడం విషయంలో బెనర్జీ కంగారుపడి పాఠకులకు చికాకు కలిగించేడు. రష్యాలోనేకాదు, కమ్యూనిస్టులు, వ్యక్తిగతమైన ఆస్తి (Personal Property) ఉండకూడదని చెప్పారు. ప్రత్యేకపుటాస్తి (Private Property) హక్కుకలిగి దానిద్వారా ఇతరులను దోచుకునేటందు కవకాశాలు కలిగియుండడానికి అభ్యంతరం చెప్పుతారు.

ఈమాదిరి చిన్న విషయాలు విడిచిపెట్టితే మొత్తం మీద ఈపుస్తకంలో బెనర్జీ రష్యాను గురించిన అనేకసందేహాలకు సమాధానం ఇచ్చేడు. ఇది ఇంగ్లీషు-హిందీ భాషలలో చాలా ప్రచారం మెప్పుకూడా పొందింది. నాన్నేహితులు పెక్కురు దీనిని అభినందించుతూండడంచేత, గ్రంథం అభినందనాలకి తగియుండడంచేత ప్రజాసామాన్యానికి దీనిని చదివే అవకాశంకలిగించాలనే ఆసక్తితో అనువదించేను. ఈఅనువాదం ఆంధ్రసోదరుల ఆదరాభిమానాన్ని పొందగలదనే నాయాశ.

ముంగండ్,
18 జూలై 1937.

}

అనువాదకుడు.

ఉ ప క్ర మ ణి క .

నాగరికత అభివృద్ధి పొందినకొలది మానవజాతి. అభివృద్ధికోసం, ప్రపంచానికి సుఖసమృద్ధులు కలుగజేయడానికోసం, నిరంతరం కొత్త కొత్త ఆలోచనలు, కొత్తకొత్త సిద్ధాంతాలు పుట్టుకొని వస్తున్నాయి. వీనిలో కమ్యూనిజము ఆధునికము. ఇంతవరకు ప్రపంచం ఏసిద్ధాంతాల ననుసరించి నడుస్తూందో అవన్నీ సాధారణప్రజలకి అపకారం చేస్తూన్నాయని కమ్యూనిస్టుల వాదన. సామ్రాజ్యవాదం, ప్రజాతంత్రవాదం, ఫాసిజం, మొదలయినవన్నీ సమాజంలోని ఒకప్రత్యేకవర్గంయొక్క లాభానికే ఉపయోగిస్తున్నాయని, ఆవర్గమైనా, ప్రపంచసమాజములోని అల్పసంఖ్యాకులవర్గమని కమ్యూనిస్టులవాదన. అందుచేత జనసామాన్యాన్ని వృద్ధిలోనికితెచ్చి ప్రపంచాన్ని సుఖసమృద్ధులతో నింపడానికి ఒక్క కమ్యూనిజమే ఉపయోగిస్తుందంటారు. కారల్ మార్క్సు నిర్మించిన ఈ ఆర్థికసిద్ధాంతాలను 'నికోలా యేలెనిన్' రష్యాలో కార్యరూపానికి తెచ్చేదు. ఈనూతనసిద్ధాంతాలప్రకారం రష్యా తనఇంటిని ఏలా చక్కపెట్టుకుంటూ ఉందోనని ప్రపంచం అంతా దానిమీదనే కళ్లు పెట్టుకొని చూస్తూంది.

రష్యనులు ఇంతవరకు కమ్యూనిస్టులు కారు.. సోషలిస్టుపద్ధతుల మీదనే ఇంతవరకు వారు నడుస్తున్నారు. ఈమార్గమే తమ ఆధరమైన కమ్యూనిజానికి దారితీస్తుందని వారినమ్మకం.

నేడు ప్రపంచంలోని అన్ని దేశాలలోని బుద్ధిమంతులలోను (Intellectuals) బహిరంగంగానో, రహస్యంగానో, కమ్యూనిస్టు సిద్ధాంతాలను ఆరాధించేవారు ఉన్నారు. నాగరికదేశాలన్నిటిలో అన్ని మూలల కూలీలసమ్మెలు, హర్తాళములు, రైతువిప్లవాలు, కమ్యూనిస్టుల

పోరాటాలు, మొదలయినవి తరుచుగా జరుగుతున్నట్లు పత్రికలు చెప్పుతున్నాయి. కాని, వీనిలో భాగస్వాములుగా ఉన్నవారికి “మార్క్స్”-“లెనిన్” సిద్ధాంతాలను ఆచరణలో పెడుతున్న రష్యాలో ఈసిద్ధాంతాలు కార్యరూపంలో పెట్టేటప్పుడు ఎటువంటి చిక్కులు కలుగుతున్నాయో తెలియవనే నాయూహ.

విప్లవకారుల భయంకరవార్తలతో విదేశీవార్తాపత్రికలలో పేజీలకి పేజీలు నలుపుచేయబడడం చూసి, ఆకర్షితుడనై, ఆరహస్యమయదేశాన్ని కళ్లారా చూడాలనే ఉద్దేశ్యంతో 1933లో బయలుదేరివెళ్ళి నాకుగల స్వల్ప కాలంలో చూడగలిగినవన్నీ చూసేను. తిరిగివచ్చినాక ‘Modern Review’ లోను ‘విశాలభారత’ లోను కొన్ని వ్యాసాలు వ్రాసేను. అవి పాఠకులను అధికంగా ఆకర్షించడంచేత పుస్తకరూపంలో నాయూత్రావృత్తాంతాన్ని అంతనీ పాఠకుల ఎదుట పెడుతున్నాను. రష్యామీద పుస్తకాలు వ్రాసేవారు రష్యనుశబ్దాలను అనేకతరహాలుగా ఉచ్చరిస్తూంటారు. అందువలన ‘Kolkhoz’ - ‘Fabkom’ మొదలయిన వాని ఉచ్చారణలో పాఠకులకి చాలా తేడాలు కనిపిస్తాయి.

వేరు వేరు అధ్యాయాలలో వేరు వేరు విషయాల్నిగురించి వ్రాయక ప్రయాణంలో ఎక్కడచూసినవాని నక్కడనే వ్రాస్తూ రావడంచేత ఒకే విషయాన్నిగురించి తెలుసుకొనడానికి రెండు—మూడు అధ్యాయాలు చూడవలసివస్తుంది. ఇందుకు పాఠకులు నన్నుక్షమించెదరు గాక.

మే. 1934. } ని త్య నా రా య ణ బె న ర్జీ.
లవపుర—వీరఘామ్.

నా ర ష్యాయా త్ర

శ్రీ షేషున ప్రసాదాదులను
|| తే ల ప్రా లు.

స. 57

ప్రతిపక్ష గ్రంథాలయము,
తెలలిప్రోలు.

౧

౧౯౩౩ నాటిమూట.

“ఫిన్లాండ్” యొక్క రాజధానియైన “హెల్సింగ్ ఫోర్సు”లో బయలుదేరి, పద్దాయగు గంటలకాలం ప్రయాణం చేసి, రైలుబండి “లెనిన్ గ్రాడ్” స్టేషనులో ఆగింది. నేనూ రైలుదిగేను.

జనవరి నెల. తెల్లని మంచు నిరంతరాయంగా కురుస్తూంది. శీతలం ఖామియొక్క పచ్చదనాన్ని మాపైని, పైన తెల్లని బట్టలా కప్పేసింది. పచ్చికమైదానాలు, పచ్చనిచేలు తెల్లగా ఆయిపోయినాయి. ఇళ్ళ కప్పులన్నీ తెల్లగా ఉన్నాయి. ఎప్పుడూ పచ్చగా తలలెత్తుకొని ఉండే చెట్లునహా తెల్లనిమంచుబరువుకి వంగిపోయాయి. అబ్బ! ఆరోజు ప్రొద్దుట ఎంతో చలిగా వుంది. నరాలన్నీ బిగిసిపోతున్నాయి. అల్లాంటి చరిని బ్రతికియుండగా మరచిపోను. “సెంట్రగ్రేడ్ ధర్మామీటర్” లోని పాదరసం సున్నకిగూడా 20° తక్కువ చూపిస్తూంది. అంటే మనుష్యుని వంటి వేడి కంటే, 102° కంటెకూడా తక్కువగా యుందన్న మూట.

రెండుమూడు నిమిషాలలో రైలంతా ఖాళీ ఆయిపోయింది. నాపెట్టెలోనే ఇంగ్లీషు మాటాడగల ఒక పెద్దమనిషి ఉంటే, “యాత్రిక శాఖ” వారి ఏజంటును తెలుసుకొనడానికి కాస్త సహాయం చేయండని

నా రష్యా యాత్ర

అయనని కోరేను. విదేశీప్రయాణీకులకి తక్కువఖర్చులో దేశంలో ముఖ్యంగా చూడదగిన ప్రదేశాలన్నీ చూపించేటందుకై “యాత్రికశాఖ” (Intourist) నొకదానిని రష్యాప్రభుత్వంవారు స్థాపించేరు. నేనుకూడా ఈ యాత్రికశాఖవారి సహాయంతోనే రష్యాలో ప్రయాణం చేసేను. ఆపెద్దమనిషి నాసామాను కూడా తనహాల్ నెత్తికే ఎత్తి, “యాత్రికశాఖ” వారి ఏజంటుకోసం వెదకడం ఆరంభించేడు. “కోపెన్ హేగన్”లో రష్యాయాత్రకి టికెట్టు కొన్నప్పుడే, ఆమెనేజరు “లెనిన్ గ్రాడ్” స్టేషన్ లో అదుగుపెట్టగానే తమ ఏజంటు వచ్చికలుసుకుంటాడని చెప్పేడు.

మేము అయిదునిమిషాల దూరం ఏజంటుకోసం చూస్తూ నిలుచున్నాము. వేడిదేశాలలో ఉండే నావంటి వాడికి ఆ అయిదునిమిషాలూ చాలు, రక్తం గడ్డకట్టిపోవడానికి. చేతులు చలికి కొంకరించుకు పోతున్నాయి. కాలిపేళ్ళు బిగిసిపోతున్నాయి. చెవులు ఎర్రబడిపోయినాయి. పైనున్న రుమాలు తడిసిపోయింది. నరాలన్నీ సలుపుతున్నాయి. అబ్బ! చలి ఎంతభయంకరంగా వుంది? అయితేమూత్రం చేసేదేముంది? దిక్కా? మొక్కా? నాకీదేశంలో మాట్లాడే భాషలో ఒక్కముక్క కూడా తెలియదు. అయినా అదో పెద్దచిక్కు గాదు. ఉన్నచిక్కేమిటంటే ఇది అన్ని దేశాలవంటిదీ కాదు. ఇక్కడి చట్టాల్లే వేరు. ప్రపంచాని కంతకీ విపరీతం. అక్కడ భనికులు, దుర్మార్గులు—సజ్జాజశత్రువులు గాను లెక్క. ఈభయంతోనే నేను కూలీని పిలవలేకపోయాను. మోటారు కుదుర్చుకోలేక పోయాను. ఇక్కడ చూలీకి డబ్బేతా ఈయాలో ఎవరికి తెలుసును? తిన్నగా కూలివాని చేతిలో డబ్బులుపెడితే, సామ్యవాదప్రభుత్వం దోషిగా ఎంచి నన్ను పట్టుకుంటే? అల్లాగంటే ఈచరిని భరించడం ఏలాగ? నేను అప్లాట్ ఫారంమీద అటూ ఇటూ రిరగడం ఆరంభించేను. అటూ

ఇటూ తిరుగుతూవుంటే కాస్త ఒళ్లు వేడెక్కింది. ప్రభుత్వంచేసిన ఏర్పాట్లతో తమదేశంలో తిరగడానికి వచ్చిన విదేశీయుని విషయంలో ఇంత ఉపేక్షయా? ఇటువంటి అసామర్థ్యానికి వారో నేనే తిట్టుకున్నాను.

ఇంతలోకీ ఒకపడుచుపిల్ల వచ్చి “మీరేనా” కోపెన్ హేగన్ నుంచివస్తూంటా?” అని స్వచ్ఛమైన అంగ్లభాషలో ప్రశ్నించింది.

“ఔను. మీరు యాత్రికశాఖవారి ఏజెంటా ఏమి?” అన్నాను నేను.
“ఔను.”

ఆలస్యం అయినందుకు క్షమాచ్ఛజనై నా చెప్పకుండా కూలీ నెత్తికి సామానంతా ఎత్తి, స్టేషను బయటనున్న మోటారులో పెట్టింది. అది చూశాక కాస్తప్రాణం కుమటబడింది. బ్రిడికేషురా బాబూ! అనుకున్నాను. మేము ఇద్దరం పోయి మోటారులో కూర్చున్నాము. ఆపిల్ల ఆకూలివానిచేతిలో డబ్బులరుబిదులు ఒకచీటీ పెట్టింది. కారు నడుస్తూవుంది. మేము ఇద్దరం ఎంతోకాలం నుంచి పరిచయం ఉన్నట్లుగా మాటలాడుకుంటున్నాము. చూమాటలు, నవ్వులు, చూసినవాడెవ్వడూ మాపరిచయం రెండుమూడు నిమిషాలనుంచేయని అనుకోలేదు. ఆమె సంభాషణ, ఆతీరు, చాల ఆకర్షకంగా వుంది. పెట్టుబడిదారుల దేశాలలోని పత్రికలు చూశాక రష్యాదేశంలో ప్రజలు చాలా పెడసరంగాను కఠినంగాను ఉంటారనీ, వాళ్ల మొహాన నవ్వెప్పుడూ కనపడదనీ, వాళ్లకి సరదా అంటేనూ, కళలంటేనూ, ఏమిటో కూడా తెలియదనీ, నామన స్సులో ఒకభావన ఏర్పడిపోయింది. కాని, ఆపిల్లతో కొంచెంసేపు మాటలాడేటప్పటికే ఆభావన ఎగిరిపోయింది. యూరపులోని ఇతరదేశీయులలాగే రష్యనులుకూడా నాగరికులని నాకు అర్థం కాసాగింది.

“స్టేషనువద్ద కూలీలు ఆట్టేమంది రేరనుకుంటాను.” అని నేను సంభాషణ నారంభించేను.

“ఔను. ఇప్పుడు అంతా ఎవరిసామానును చారే మోసుకుపోతున్నారు. చిన్నపెట్టి తీసుకొనిరావడానికి కూలీలు కావాలని సూకరాలు పోయే ఆబూర్జువాలు ఇప్పుడు లేరు.”

“అయినా పెద్దపెద్ద సామానులకోసం కూలీలు అవసరమేగా?”

“ఔను. అందుకే కొద్దిమంది కూలీలను స్టేషనులో ఉంచేరు. మాకార్థానాలలోను, పొలాలలోను, పనిచేయడానికి ఎంతోమంది కూలీలు అవసరమని మీకు తెలియనేతెలుసు. అందుచేతనే ఈసనులకి ఇంతమంది కంటే ఎక్కువ ఉంచలేకున్నాం.”

మామోటారు “లెనిన్ గ్రాడ్” పీఠులగుండా పోయాంది. బాటకిరు ప్రక్కలా చాలాప్రదేశాలలో సగంసగం కట్టినఇళ్లు కనపడ్డాయి. నేను ఆఇళ్లు ఆలాగే ఉండిపోవడానికి కారణం ఏమిటని అడిగేను.

“చలిరోజుల్లో హోరుగాలిలో ఈలాగంటి పనులు చేయడం కష్టం. అందుచేత ఇళ్లు కట్టే కూలీలు చేలల్లోకి, యంత్రాలయాలలోకి, పంపించి వేయబడ్డారు. మళ్ళీ వేసవికాలంలో వచ్చి, సగంకట్టి విడిచిన ఈయిళ్లపని పూర్తిచేస్తారు.

కొంచెం సేపాగి మళ్ళీ అడిగేను.

“వేసవి కాలంలో పొలాలలోకూడా పనులరద్దీ ఉంటుందికదా? అప్పుడే ఈఇళ్లు కట్టడానికి కూలీలు కావరెనామి. వేసవికాలంలో మిల్లులు పనిచేస్తూనే ఉంటాయి. కాని, నిద్రపోవుకదా. అల్లాంటప్పుడు నేడు మిల్లులలోకి పంపినకూలీలని, ఎండలలో తిరిగిపిలిపిస్తే మీమిల్లులు కూలీలు చాలక పని మొండి పడిపోదూ? లేకుంటే, కూలీలందర్నీ ఒకవేళ పనిలో ప్రవేశపెట్టడమే లేదేమో!”

“అబ్బే! అబ్బే!! మాకు కూలీల అవసరం చాలావుంది. మాదేశంలో తగినంతమంది కూలీలు లేనేలేరు.”

“కావచ్చు. నేను మీదేశంలో జరగవలసినపని కావలసినంతగా వుంది. మీరు ఒకకొత్త దేశాన్నే సృష్టిస్తున్నారు. వ్యవసాయప్రధానమైన దేశాన్ని పారిశ్రామికదేశంగా మార్చేస్తున్నారు. వ్యర్థంగా బంజరు పడి వున్న భూములెన్నో చున్నావి. గనులు తవ్వాలి. కొత్త ఇంజన్లు తయారు చేయాలి. బాటలు వేయాలి. ఇళ్ళు కట్టాలి. కనక ఇంతమందికీ పనిచెప్పు తున్నారు. కాని, ఈ అభివృద్ధికి సంబంధించిన పనులన్నీ ఏదో ఒకనాటికి పూర్తికాకపోవు. ఆనాడు అమెరికాలోలాగే మీదేశంలోకూడా ఖర్చుకంటే ఉత్పత్తి ఎక్కువ అవుతుంది. అప్పుడేమిటి చేయదలచుకొన్నారు? ఈదేశ పనులలో మురిగియున్న టాలీలకి ఆనాడు పనేమిటి చెప్పుతారు. ఈవేళ పెట్టుబడిదారుల దేశాలలో గొప్పబాధ కలగజేస్తూన్న నిరుద్యోగసమస్య, ఆనాడు మీదేశంలో బాధకరంగా నిద్దం అవుతుంది.”

స్వాభావికమైన చిరునవ్వుతో ఆమె అంతా వింది.

“అవదు. ఎప్పుడూ అవదు. ఇది రష్యా కాని అమెరికా కాదు. నేడు ప్రపంచాన్ని బాధిస్తూన్న నిరుద్యోగసమస్య కంతకీ కారణం పెట్టు బడిదారులు ఉన్నదంతా ఊర్చివేయడమే. మాదేశంలో ఒకరిని పీక్కుని తిందామనే వారికి చోటులేదు. ఇక్కడ ఎవ్వడూ పరాయివాని కష్టఫలి తాన్ని తేరగా తినడానికి ఆశపడడు. ప్రతిమనిషీ రోజుకి ఏడుగంటల చొప్పున పనిచేస్తేనే మాకవసరమైన దానికంటే ఎక్కువ ఉత్పత్తి చేయ గలుగుతామని తోచినప్పుడు, పనివారిని తగ్గించడానికిబదులు పనిచేసే గంటల్ని తగ్గించుకుంటాము. ఊ. ఇంక ఉత్పత్తి దానంతట యదేతగ్గి పోతుంది. నిర్వాహిత పుట్టనే పుట్టదు. మొట్టమొదట్లో పనివారిచేత రోజుకి ఎనిమిదిగంటలు పనిపుచ్చుకొనేవాళ్ళము. ఈమధ్యనే దానిని తగ్గించి ఎడుగంటలు చేశాము. అవసరం అయితే ఆరు. అయిదు. నాలుగుగంటలకి కూడా తగ్గించివేస్తాము.”

మేము ఒక నన్నని ద్వారం గుండా వెళ్లేము. పాతపట్టణానికి ఇదేద్వారమని ఆమె చెప్పింది. ఈద్వారానికి అవలనే జారుల కాలంలో పెట్టుబడిదారులు, వర్తకులు, నివసిస్తూ ఉండేవారు. ఇక్కడిప్రజలు నా కంటికి పెట్టుబడిదారీదేశాలలోని ప్రజలకంటే బీదవారుగా కనిపించేరు. ఈ కొత్తదేశాన్ని ఒకదానినీ విడిచిపెడితే, యూరపులోని మిగిలిన దేశాలన్నిటిలోనూ ప్రజలు శుభ్రమైన బట్టలూ, చురుకైన ఆకారాలూ, కలిగి ఉంటారు. మెరుస్తూ ఉండే బళ్ళూ, పాటకి ఈప్రక్కన ఆప్రక్కన ఉండే అద్దాలకిటీకీలు గలఇండ్లలోని దుకాణాలూ, చూస్తేనే అక్కడి ప్రజల జీవితవ్యయప్రమాణము తెలిసిపోతుంది. కాని, రష్యాలోపద్ధతి దానికి కేవలం వ్యతిరేకం.

ట్రాంబండ్లు— రెండూ—మూడూ ఒక్కొక్కప్పుడు నాలుగేసి కూడా కలిసి రోడ్లమీద పరుగుపెట్టుతూవుంటాయి. చాలమంది పాట సారులు ఫుట్ బోర్డులమీద రేలింగులు పట్టుకొని నిలుచున్నారు. మోటార్లు తప్పి జారి ఒకటో రెండో అప్పుడప్పుడు కనిపిస్తూవచ్చేయి. రోడ్డుమీద కాస్త శుభ్రంగా అందంగా ఉన్న దుకాణం ఒక్కటిలేదు. మంచుకురిసి దిగిసిపోవడం చేత రోడ్లన్నీ చాలా జారుడుగాఉన్నాయి.

ఆఖరుకి మా మోటారు “అక్టోబరుహోటలు” దగ్గరకి వచ్చి ఆగింది. హోటలు మంచి అందంగా రాజభవనంలా వుంది. కొత్తరకం అద్దాల రిరుగుడురలుపులు, అందమైనమెట్లు, అలంకరించబడ్డ పెద్దపెద్ద గదులు. మొత్తంమీద హోటలు చాలా బాగావుంది. నన్ను హోటలు కార్యదర్శి దగ్గరకు తీసుకొనిపోయేరు. చుదుపుకొన్న పదుచువాదొకడు కార్యదర్శి. విద్యావంతుడైన రష్యన్ యువకునితో చూటలాడేటందుకు దొరకిన ఈయవకాశాన్ని నేజారవిడువ తలుచుకోలేదు. ప్రజలకి ఈయ బదుతూవున్న జీతాలని గురించి ఆతనిని అడిగితెలుసుకున్నాను. ప్రతిమని

షికీ ఆతని యోగ్యత ననుసరించి ప్రభుత్వం వేతనం ఇస్తుంది. కార్థానా లోని మామూలు కూలీకంటే ఇంజనీయరుయొక్క జీతం ఎక్కువగానే యుంటుంది. హోటల్ లోని వంటవానికంటే మేనేజరుకు జీతం ఎక్కువ. ఈవిషయంలో పెట్టుబడిదారీదేశాలకీ రష్యాకీ తేడా ఎక్కువరేదు. కాని ఒక్కటి. రష్యాలో ఎవ్వనికీ స్వంతంగా వ్యాపారం చేసుకుందుకు కాని, అస్తి పోగుచేసుకుందుకుగాని, అధికారంలేదు. ఈవిషయం నాకు సరిగ్గా బోధపడలేదు.

“సోషలిస్టుల సమాజంలోని ఎక్కువ—తక్కువ తరగతుల్ని పోగొట్టాలని చెప్పుతున్నారు. కాని, మీదేశంలో కూడా జీతాలలో ఎక్కువతక్కువ లున్నాయే. మరి సమాజంలోని తరగతు లేలాగ నశిస్తాయి? మీరు “జార్” కాలంనాటి భేదాలు తొలగించి కొత్త తరగతులు సృష్టించేరన్నమాట.”

“కొంతమందివద్ద ఇతరులకంటే ఎక్కువధనం వుంటుందని కాదోలు మీయూహా. కాని, జీతం ఎక్కువ తెచ్చుకుంటే మాత్రం తరగతు లేలాగ ఏర్పడతాయి?”

“మునుపు ఏలాపుట్టేయో అట్లాగే యూరపులో మతభేదం గాని, వర్ణభేదం కాని, లేవు. అయినా, యూరపియన్ సమాజంలో ధనంవలననే వర్ణభేదం కలిగిందని మీకు తెలియదు?”

కార్యదర్శి కళ్ళెర్రపడ్డాయి.

“ఏమండోయ్! రష్యాలో ధనానికి పలువ తగ్గిపోతూవుంది. ఇతరదేశాలలో ఆలాకాదు. ఒకడు ఇతరులకంటే ఎక్కువసంపాదించి ఎక్కువగా పోగుచేస్తాడనే అనండి. కాని, ఆతడు ఆడబ్బు నేమి చేసుకుంటాడు? ఆడబ్బుతో ఆతడేమి వ్యవహరించుచుంటాడు? ఆతడు తన స్వంతతానికి ఇల్లు కొనరేదు. స్వంతానికి కార్లు—గిర్లు కొని షికారుతిరగరేదు.

తనపిల్లలకి పనిపాటలవసరంలేకుండా పోగుచేసి ఇచ్చిపోలేడు. అతడు చేయగలిగినదల్లా వారానికి ఇంకో నాల్గయిదుమూడు సినీమూలకి పోవడం, ఇంకో రెండుజతల బూట్లు కొనుక్కోవడం, ఇంకో నాలుగు కుర్చీలో, షేజాలో కొనుక్కోవడంతప్ప ఇంకేమీ చేయలేడు. సరే. ఇంక ఆతడు అల్లావావగానే ఇల్లా ఆతనికి అవసరంలేని ఆస్తివంతనీ ప్రభుత్వం స్వాధీనం చేసుకుంటుంది. అల్లాంటిప్పుడు ఇంక తరగతులు ఏలాగ పుట్టుతాయి?”

“కాని, ఈనాడు కూడా మీదేశంలో రెండుతరగతులున్నాయని మీరు ఒప్పుకొనకతప్పదు. ఒకశ్రేణికి చెందుతారు, మిరూ ఈమె. (ఏజంటునుచూపించేను.) మీవద్ద శుభ్రమైన బట్టలున్నాయి. మంచిరకం బూట్లు, అందమైనకోట్లు ఉన్నాయి. ఇంక మీరు “ప్రొలిటేరియట్లు” అనేసామాన్య జనానికి మాసికలతోయున్న మురికిగుడ్డలు. గొర్రెచర్మాలతో కుట్టిన ఓవరుకోట్లు, పిగిలి చిరిగి పోయిన కాలిజోళ్లు. చామనచాయరంగు, ఉబికి నరాలతోనున్న మణికట్లు, తప్పవేరుకవపడడం లేదు.”

నామాటలకి ఆతనికి చాలాకోపం వచ్చింది.

“మేముకూడా ‘ప్రొలిటేరియట్లు’ మే”

నేను నవ్వేను.—“కాని, నేను అంగీకరించలేను. మీరు ఉత్తమశ్రేణికి సంబంధించినవారనే నానమ్మకం. మీదేశంలోకూడా ఇంకాచర్లభేదం వుంది.

ఈమారాతడు అంగీకరించేడు.

“ఔను. కాని, మేము ఇవ్వుటివరకు సోషలిష్టులమే. కమ్యూనిష్టులము కాము. మాదేశంలో కమ్యూనిజం స్థాపించబడినాక డబ్బు ఇచ్చి పుచ్చుకొనడాలు కట్టిపెట్టివేస్తాము. అప్పుడు ఎవ్వడికీ ధనం ఇవ్వరు. ప్రతివాడూ పని చేసితీరాలి. ప్రతివాడూ సమాజానికి ఏమిసహాయం చేయగ

లడోచేస్తాడు. దానికి ప్రతిఫలరూపంలో ఆతనికి కావలసిన దానిని ప్రభుత్వం ఇస్తుంది. కాని, ఒక్కటి. ఆతని అవసరాలకి చాలా దూరం కాని, ఎక్కువగా గాని, ఇవ్వబడదు. “రమ్యానిజం” చేరేరోపున సోషలిజం ఒక మెట్టు మాత్రమే. అది సాధనమాత్రమే— కాని, లక్ష్యం కాదు. ఈ నిషయం ప్రజలకి బాగానచ్చచెప్పవలసియుంది. వారి బుద్ధికి ఈ విషయం వచ్చించాలి. కనుకనే మా అభివృద్ధి చాలా నెమ్మదిగా జరుగుతూవుంది. మాలిక్ష్యం సాధించబడినరోజున ప్రజలలో వర్గభేదం నశిస్తుంది.”

“ఆరోజు ఎప్పటికై నా వస్తుందా ?”

“అహా ! పడేళ్లు కావచ్చు. ఇరవై-ముప్పై- ఏటై ఏళ్ళయినా పట్టవచ్చు. ఎప్పుడు వస్తుందో ఎవ్వరూ చెప్పలేరు. కాని, ఏదో ఒక రోజున వచ్చితిరుతుంది.”

ఈమాటలు చెప్పుతూవుంటే ఆతనినొళ్ళు నక్షత్రాలలా మెరిసిపోయినాయి. ఆతని ముఖంలో దృఢవిశ్వాసం ప్రతిబింబించింది.

“ప్రతిమనిషికి పుట్టే కోరికలు తీర్చడం ఎన్నడైనా సాధ్యం అవుతుందా ? నేను రోజూ సాయంత్రం మోటారులో షెడ్యూల్ పోవాలంటాను, ప్రభుత్వం నాకోరికతీర్చగలదా ?”

“తప్పకుండా. ప్రతిమనిషికి మోటారును ఈ మగలిగినపుడు అల్లాగే ఇస్తుంది. లేకుంటే నల్లరైదుగురు కలిసిఉన్న కుటుంబం కొక్కటి చొప్పునో, లేకుంటే ఒకరోజున ఒకరికి మరొకరోజున ఇంకొకరికి, వంతులువారీగానో ఇస్తారు. మొత్తంమీద దేశంలోయూ ప్రతిమనిషికి, ప్రతివస్తువు సమానంగా అందుబాటులో వుంటుంది.”

“అయితే, నాకు కావలసిన వస్తువులన్నీ ప్రభుత్వం ఈయడానికి సిద్ధంఅయితే ఇంక నేను పనిచేస్తానా ?”

“మీచేత బలవంతంగా పని చేయిస్తారు. పనిచేసేవరకు మీకేమీ

ఇవ్వరు. ఆకలికి మాడిచావవలసిందే. ”

“బలవంతంగా పనిచేయిస్తే మనస్సుంచి, శక్తికొలది, పనిచేయడం జరుగుతుందా ? పని పాడై ఊరుకుంటుంది.”

“ఏమండోయ్! ఇది మీపెట్టుబడిదారుల మానసికప్రవృత్తుల ఫలితం. మేము చెప్తున్నది ఒకక్రొత్తరకం పాఠం. మాకు పనిచేయడం ఒకసరదా. పనిచేయకుండా వుండే బద్ధకస్తుడు మాదృష్టిలో దేశద్రోహి, సమాజశత్రువు. సమాజంయొక్క అభివృద్ధికోసం పనిచేయడమే ధర్మమని మాపాఠం.”

మాటమధ్య మా “మార్గదర్శిక” భుజంపట్టి,

“ఎస్టేర్. బెనరథుః! (రష్యనులు బెనర్జీ అనే శబ్దాన్ని ఈవిధంగానే ఉచ్చరిస్తారు.) మీరు భోజనగృహంలోనికి నడవండి. తిండితిని వెంటనే సిద్ధం కాండి. సాధ్యమైనంత తొందరలో నేను తిరిగివచ్చి ఊరుచూసిరావడానికి తీసుకుపోతాను.”

అంది. కార్యదర్శి నాచేతికి భోజనానికి కొన్ని చీట్లనిచ్చేడు.

“వీటిని జాగ్రత్తపెట్టుకొనండి. ఒక్క టిక్కెట్టు పారవేసుకున్నారంటే ఒకపూట భోజనానికి నీళ్లు వదులుకోవలసిందే.”

నేను “మార్గదర్శికతో” కలిసి ఒకసావడిలోకి వెళ్ళేను. అక్కడ నాలాగే యాత్రకి వచ్చినజనం చాలామంది యున్నారు. వారంతా ఆరోజు ననే “లెనిన్ గ్రాడ్” నుంచి “మాస్కో” వెళ్లుతున్నారు. అందులో ముగ్గురు— వారిలోనొక సన్నని పడుచుకూడా వుంది— అమెరికానుంచి వచ్చేరు. ఒకడు ఆఫ్ఘ్రిలియానూండి వచ్చేడు.

“ఈదేశం మీకేలాగ వుంది?” అని వారిని అడిగేను.

అందరూ ఒక్కమాటు, ఒకేకంతంతో, ఉద్రేకంతో,

“చాలా అద్భుతంగా వుంది.”

అన్నారు. ఆస్ట్రేలియానుంచివచ్చిన ఆయన తనబట్టతలనిమురు కుంటూ, బలిష్ఠములైన తనపొడుగుచేతులు కుదుపుకుంటూ, “మీరు చూడడం లేదు? పీళ్ల దేశంలో నిరుద్యోగం లేనేలేదు. ఎంత ఆశ్చర్య కరమైన విషయమో చూడండి. పీళ్లు చాలా గొప్పవిషయాన్ని సాధించ గలిగేరు.” అన్నాడు.

“కాని, తమకు విరుద్ధంగా ఉన్న ప్రజల అభిప్రాయాలని వీరు ఏవిధంగా అణిచేస్తున్నారో చూసేరా? ఇందువలన మనుష్యులకున్న వ్యక్తి స్వాతంత్ర్యం లుప్తమైపోవడం లేదు? మీరు పీళ్లని ఎందుకు పొగుడుతారు?”

అమెరికానుంచివచ్చిన ఆపక్షుడు అందుకుంది.

“ఇది అన్ని దేశాలలోను జరుగుతూనే వుంది. ఏదేశంలోనయినా సరే ఆదేశపు ప్రభుత్వాన్ని ఎదిరించనంతవరకే మనుష్యులు తమస్వాతంత్ర్యం కాపాడుకోగలుగుతున్నారు. అహద్దు దాటితే అవంతకూడా స్వేచ్ఛ ఉండదు. మాదేశంలో నిరుద్యోగులమీద తుపాకులు కార్చేరు. వాటిని చూశారా? ఇంగ్లండులో నిరుద్యోగులైన కూలీల జట్లని (Hunger marchers) ఏమిచేశారో చూడండి. ఇటలీలోని ఫాసిస్టుల్ని చూడండి. జర్మనీలో నాజీలని ఏమి చేసేవారో జ్ఞాపకంలేదు? (ఒకప్పుడు నాజీల సంఘాలు అక్రమసంఘాలుగా ఉండేవి.) ఈ ప్రజాస్వామ్య దేశాలన్నీ ఏమిచేస్తున్నాయి? కేవలం పాక్షికప్రభుత్వం—పాక్షికశాసనాలు. ఈవిషయంలో రష్యా అన్ని దేశాలలోలాగే వుంది.”

“అయితే రష్యా గర్వించతగినవిషయం ఏముంది? అది తన ప్రజలకి నేర్పుతూవున్న కొత్తసంగతి ఏముంది? ఇంత రక్తపాతం జరిగినతర్వాత వారు సాధించినదేమిటి?”

“ఏకొద్దిమందికో బదులు జనసామాన్యం దేశంలో అధికారం

కలిగిఉన్నారక్కడ. ఇదేం చిన్నమాటా?”

“ఆకొద్దిమందినీ దంపించి, దేశంలోనుంచి తరిమి, పశువుల్ని కొట్టినట్లు కొట్టి చంపుతున్నారు.”

“అది స్వాభావికమే!” అని అప్రేరియావాసి గర్జించేడు. పెట్టుబడి దారీవిధానానికి కేంద్రమువంటి అమెరికాలో నివసించే ప్రజలలోకూడా రష్యా కలిగించిన మార్పుకి నాకు చాలా ఆశ్చర్యం కలిగింది. ఇంతలోకే వారి “మార్గదర్శక” వచ్చి “మోటారు సిద్ధంగా వుంది” అంది. వారంతా నాతోచెప్పి బయలుదేరేరు. చెళ్ళేటప్పడు అప్రేరియావాసి “మాస్కోలో మళ్ళీ కలుసుకొనగల మనుకుంటా” నన్నాడు.

నేను భోజనం చేశాను. నాజీవితమధ్యంలో అంత పాడుతిండి ఎన్నడూ తినలేదు. * ఉడికించిన ఇన్ని బంగాళాదుంపలూ, వెన్నలేని

* 1931-32 లు రష్యాకు పరీక్షాదినాలు. ప్రపంచం అంతటాలో వలెనే రష్యాలోకూడా చాలా భాగాలలో పంటలు పూర్ణంగా చెడి పోయినాయి. నా రాష్ట్రాలలో సోవియటులకువుల పోత్సాహం పొంది రైతులు, పైరుచేయడం మానివేశారు. పశువుల్ని చంపివేశారు. ఈవిధమైన గృహకలహాలెలాంటివి 1933లో కూడా ఈమ ప్రభావాన్ని సాగించేయి.

కాని, 1933 సెప్టెంబరులో, ఆయేటి పంటను పంచగా, ఒకమనిషి ఒకకోజున చేసినసనికి ప్రతిఫలంగా 78 కో పెక్కులు, 6.5 కిలోగ్రాములు ధాన్యము, 18 కిలోగ్రాముల గడ్డి లభించింది. ఇది గతసంవత్సరాదాయము కంటే 4-5 రెట్లు ఎక్కువ. (సోవియటు కమ్యూనిజం.)

వ్యావసాయకంగా నివాలా ఎత్తినకొత్తలో నిత్యనారాయణకు రష్యాలో ఇంతకంటే ఎక్కువ కనపడుతుందనుకోవడం కూడా అసంభవం.

ఎర్రనిరొట్టెముక్క (Brown bread) తిన్నాను. వాళ్ళ నల్లరొట్టె చాలా పాడువాసన వేస్తోంది. కుక్కలుకూడా దానిని మూచూస్తాయని నేననుకోను.

“గోమాంసంగాని పందిమాంసంగాని నేను తినను. అందుచేత కోడిమాంసంగాని, చేపలో—గొర్రెమాంసమో ఉంటే తెచ్చిపెట్టండి”

అని వడ్డించేవానిని అడిగేను. కోకిగాని, గొర్రెకాని, అక్కడ దొరకదు. డబ్బాలలో నిలువచేసిన ఉప్పుచేపముక్క ఒకటి తెచ్చి నాకిచ్చేడు. ఆముక్కయినా రుచిలేదు. ఉప్పుకంటేనూ ఉప్పగావుంది.

“పాలు దొరుకుతాయా?”

“దొరకవు.”

అక్కడదొరికే “చాఈ” (టీ) లో కూడా పాలుండవు.

భోజనశాల చాలా శుభ్రంగా ఉంది. వంటవానిదుస్తులు చాలా పరి శుభ్రంగా వున్నాయి. అక్కడ వాద్యగాండ్రుకూడా కనపడ్డారు. భోజన గృహంలో మంచి విలువయిన దుస్తులు ధరించిన కొందరు మనుష్యులు కనిపించేరు. వాళ్లని చూస్తే విదేశీయులవలె కనపడలేదు. నా ఆలోచన సరియైనదేయని తర్వాత తర్వాత నేను తెలుసుకోగలిగేను. ఇవన్నీ చూసిన మీద మంచిమంచి బట్టలుకట్టుకొని సంగీతాలు వింటూ, మంచిమంచి హోటళ్లలో ఆహారం తీసుకునేవారూ; చలిలో చిరిగిన గొర్రెచర్మాలు కట్టుకొని పనిచేస్తూండేవారూ, ఈనాడుకూడా రష్యాలో ఉన్నారని నేనూ హించేను. బీదవారి కాలిజోళ్లు మంచుబిగికి బద్దలై అడ్డంవచ్చిన దాని నల్లా మ్రుంగివేసేటట్లు ఉంటాయి. ఇవి ఈలాగే వున్నా. రష్యాదేశీయులు “వర్గభేదం అంతరింపచేశా”మని గొప్పలుచెప్పుతారు.

నేనున్న అక్టోబరుహోటలు* “జార్”ల కాలంలో కూడా హోటలే.

* జార్ ను గద్దె దింపిన తర్వాత ‘లెనిన్’ నడిపించిన సోషలిజ్టు

నా ర ష్యా యా త్ర

ఇది “మాస్కో” స్టేషను కెదురుగా పోస్టాఫీసుకు సమీపంలో వుంది. ఇందులో ఆవిరిద్వారా గదులలో వేడి కలుగచేసే సౌకర్యాలున్నాయి. ప్రతి గదికి ఒక్కొక్క స్నానపుగదివుంది. ప్రతిగది ఆధునికమునైన అన్ని రకాల విశ్రమసాధనాలతోటి అలంకరించబడియుంది.

నేను మార్గదర్శిక కోసం నిరీక్షిస్తూ కూర్చున్నాను. ఇంత ఆలస్యంచేసి నాసమయాన్ని ధ్వంసం చేసివేస్తూందని నాకు చాలా ఆతురతగా వుంది. ఆఖరికి ఆమె మూడుగంటలవేళ, ఇందాకా అమెరికనుయాత్రికుల్ని తీసుకొనివెళ్ళిన పడుచును వెంటబెట్టుకొని వచ్చింది. వస్తూనే—

“ఇంక నేను సెలవు పుచ్చుకుంటా. నా “కామ్రేడ్” మీకు నగరం చూపిస్తుంది.”

అని ఆమె వెళ్ళిపోయింది. రష్యావంటి దేశంలో అందమైన మార్గదర్శికనుంచి విడిపోవడం అంటే ఏదో పారవేసుకుంటూన్నట్లు తోచింది. కాని, చేసేది ఏముంది? తప్పదు. యాత్రికుల్ని స్టేషనునుంచి హోటలుకు తీసుకువచ్చి దిగబెట్టడం వరకే ఆమెపని. అంతతో ఆమెపని ఆఖరపు తుంది. ఈనానూతనమార్గదర్శిక కూడా ఇంగ్లీషు చాలా చాగా మాటలాడుతుంది. మొదటియామెపరె అంత అంచంగా లేనిపోయినా ఎప్పుడూ నవ్వుతూ వుంటుంది. మంచి చురుకైనది. ఆమెకూడా రెండుమూడు నిమిషాలలో నాతో స్నేహం కలిపిచేసింది.

“మిరేమేవి చూడాలనుకుంటున్నారు?”

“అన్నీ—అందులో ముఖ్యంగా—మనసూజం, —మీకార్థానాయి, మీవ్యవసాయాలు, మీలలితకళలు.”

“అయితే ఈపూటకి ఓపేరా (సంగీతనాటకం) చూద్దాం నడవండి.

విప్లవము అక్టోబరు నెలలో జరిగింది. అందుచేత నేటి రష్యాకి “అక్టోబరు” మరువరాని మాట.

మిగిలినవి చూడడానికి వేళచాలదు. చూడవలసినవన్నీ ఒకఅరగంట లోపు గానే మూసేస్తారు. అందుచేత ఎక్కడికీ వెళ్ళడం నిరుపయోగం.

“కాని, దానికోసం నేను బహుశా వేరే డబ్బు ఖర్చుపెట్టవలసి యుంటుంది. యాత్రలో నాటకాలు చూడడం కలియలేదు.”

ఆమె చిరునవ్వు నవ్వింది.

“ఔను. నాటకానికి మీరు వేరే డబ్బు ఇచ్చుకోవాలి. సౌకర్యం కోసం “టాక్సీ” చదుచ్చుకుంటే ఓపెరాకి వెళ్ళి రావచ్చును.”

“అయితే మీరు నాతో ఉండరా?”

“నేను ఆప్టేనేషన్ మీతోఉండలేను. ఈవేళ పగలంతా అలమెరి కన్ యాత్రికులతో కలిసితిరుగుతూండగానే గడచిపోయింది. అందుచేత నేను చాలా అలసిపోయేను.”

ఇంక ఆర్జేకాలం వ్యర్థం చేయడం నాకిష్టం కాలేదు. పైగా రష్యన్ నాటకం చూడడానికి చాలాఉత్సాహంగా కూడా ఉన్నానేమో వెంటనే బయలుదేరడానికి అంగీకరించేను.

“అయితే నేవెళ్ళివస్తా. లేకుంటే నాటకశాలలో ప్రదేశం దొరకడం కష్టం.”

అంటూ మార్గదర్శక వెళ్ళిపోయింది. నేను కిటికీలో కూర్చుండి “లెని నిజానకి” పుట్టినిల్లయిన ఆ “లెనిన్ గ్రాడ్” నగరాన్ని చూడసాగేను. ప్రపంచంకంతకీ ఈనగరంలోనే మార్క్సిస్టాంతాలు వేళ్ళుపారి ఫలవంతాలు కాగలిగినాయి. ఈపట్టణంలోనే మొట్టమొదట విప్లవం ప్రకటించబడింది.

సాయంకాలం మార్గదర్శక టాక్సీమీద ఓపెరాకి తీసుకువెళ్ళింది. ఆమె టికెట్టును ముందేతీసుకున్నా నన్ను లోనికి పోనీయడానికి ప్రతి గుమ్మం దగ్గరకీ పరుగెత్తక తప్పిందికాదు. నాకు టికెట్టు అమ్మబడి తేనేం, ఓపెరాలో ఒక్కసీటు కూడా ఖాళీలేదు. నాకోసమని వేరేఒక

కుర్చీ తెచ్చివేశారు. నన్ను కూర్చుండపెట్టి మార్గదర్శక పెళ్ళిపోయింది.

ఓపెరాయొక్క రంగం చాలా పెద్దది. కూర్చునేవారి స్థానాలు ఎనిమిది అంతరుపులుగా ఉన్నాయి. అన్నిటికంటే పైనున్న అంతరుపులో కూర్చున్న ప్రేక్షకుల్ని గుర్తించడంకూడా కష్టం. క్రిందను పైన ఉన్న అంతరుపులన్నీ ఇసుకపేసినా రాలనంతగా నిండిపోయిఉన్నాయి. అన్నిటికంటే ఆఖరుఅంతరుపులో ఒక్కసీటుతోనూ, “హాలీటిక్కటురేని విదేశీయుణ్ణి కావడంచేత ఒకపౌనుకంటే ఎక్కువ ఇచ్చుకోవలసి వచ్చింది. నాటకశాలలలో, సినీఘాలలో, రైళ్ళలో, చిల్లరడుకాణాలలో, యంత్రశాలలలో, పాఠశాలలలో, ఆసుపత్రులలో, హోటళ్ళలో, వంటపూటిళ్ళలో, ఒకటేమిటి అన్నిచోట్లా కూలీలకి ప్రత్యేకసౌకర్యాలు చేయబడినాయి. అన్నిచోట్లా విదేశీయులయిన మాకంటే ఏడెనిమిదిరెట్లు తక్కువగా పుంటాయి; వారీయవలసినవి. నేను యూరపుఖండంలో ఏదేశంలోను యింతపెద్ద నాటకరంగాన్నీ చూడలేదు. ఏనాటకరంగము ఇంతగా క్రిక్కిరిసియుండడమూ చూడలేదు. అదిచూడగానే రషియనులు కళలంటే అసహ్యించుకుంటారనీ, దేశంలోని లలితకళలన్నీ నేలపాలు చేయబడినాయనీ, చెప్పే మూర్ఖులు జ్ఞప్తికి వచ్చేరు. జనసాధారణములోకూడా కళలయందు ఇంతఆసక్తి కలిగించిన దేశం ఇంకేది ఉంది? ఇక్కడ నున్న ప్రేక్షకులు బాటలమీద కనిపించిన వారి కంటే శుభ్రంగా ఉన్నారు. ఇక్కడ ఇంచుమించుగా అందరిబట్టలూ పరిశుభ్రంగా ఉన్నాయి. కొంతమంది పడుచుల మొగాలమీద వలబురఖాలు, బుగ్గలమీద పొడరుపూత, చేతిలో ఆటచూడడానికి దుర్బిణులు, కూడా కనిపిస్తున్నాయి. కొందరు పడుచువాళ్లు సాయంకాలపు దుస్తులలో ఉన్నారు.

విప్లవం తర్వాత కొంతకాలంవరకు రష్యనులు అన్నివిధాలయిన ఆటపాటల్ని విడిచిపెట్టివేశారు. ఆరోజులలో నర్తనశాలలు బలవంతంగా

మూసివేయబడినాయని చెప్పేరు. ఫాక్సు-ట్రాట్ అనే ఒకవిధమయిన నాట్యం ఆడడం, చూడడం, ఒక షహాపరాధంగా లెక్కపెట్టబడేవి. అందులోకి వెళ్లుతూవుండగా చూస్తే రష్యనుగూఢచారిదళం తమరిని ధనికులుగా ఎంచి పేర్లురాసుకుంటారేమోనని ప్రజలు హడలిపోతూ వుండేవారు. కాని నేడు రష్యా తనపరిస్థితులని స్వాధీనంలో ఉంచుకోగలిగింది. ప్రజలకి అపాయశంక తొలగింది. రక్తం ప్రవహింపజేసి సంపాదించిన దానిని అనుభవించడంలో ఇబ్బంది లేకపోవడంచేత, వారికి క్రమ క్రమంగా, ఆటపాచులు, వినోదాలు, ఎక్కువ అవుతున్నాయి. ఇప్పుడయినా నాట్యశాలలు ఎక్కువగా లేవుకాని, ఉన్నవాటిలో ప్రజలు హద్దు లేనంతమంది ప్రోగుపడుతున్నారు. నాటకశాలలు నిండి ఉంటున్నాయి. సినీమాలలో ఇసుకవేస్తే రాలదు. విప్లవకారులదేశమైన రష్యాలో నేడు రాత్రిలు సుఖంగా జీవితం గడపవచ్చు. “స్టేలిన్” తర్వాత అంతవాడూ అయినా “కగానోవిచ్” ఒకచోట ఉపన్యసిస్తూ ద్వితీయపంచవర్షప్రణాళికలో నాట్యశాలలు, వినోదభవనాలు, అధికంగా నిర్మించబడుతాయని చెప్పేడు.

నాకు కథలో ఒకమాటకూడా బోధపడలేదు. కారణం ఇదికేవలం ఓపెరా. ఇందులో గానంకే ప్రాధాన్యత. కొందరుపాటకుల కంఠాలు చాలా మధురంగా ఉన్నాయి. వాద్యాలయొక్క సమ్మేళనాన్ని అటువంటి దానిని నేనెక్కడా చూడలేదు. ఒక ఏభైమందికిపైగా, అనేకతరహాల వాద్యాలన్ని ఒకమారుగా వాయించేరు. ఆధ్వమలన్నీకలిసి ఒకకరుణ—కోమల—మధుర—ధ్వనిని సృష్టించి నాటకశాలనంతనీ ప్రతిధ్వనింపజేసినాయి. అంతా ఏదో కలలా తోచింది. దృశ్యాలు కన్నులు మిరుమిట్లు గొలపకపోయినా సుందరంగా ఉన్నాయి. రంగంమీద నీలాకాశాన్ని, పూర్ణచంద్రుణ్ణి, నిజమనిపించేటంత అద్భుతంగా ప్రదర్శించడం నేనెక్కడా

చూడలేదు. దృశ్యం అంతా పూర్ణమైనాటి వెన్నెలలో జరుగుతూవున్నట్లే ఉంది. పీటన్నిటికంటే ఎడోయిల దృష్టిని బాగా ఆకర్షించగలవిషయం రష్యనుల క్రమశిక్షణము. ఇన్నివేలమంది చూపరులున్నా కథాంతరసమయాలలో (Interval) ఏవిధమైన గోల, అల్లరి లేదు. ఇతర యూరపియన్ దేశాలలో చూదిరిగా “టీ, సిగరెట్” అని కేకలుగాని, టీకప్పులు పోగొడుచేసేటప్పుడు కలిగే గలగలధ్వనులు కాని లేవు. ప్రతిఅవయవం కనపడీలా బిగువైన బట్టలు కట్టుకొన్న అర్ధనగ్నస్త్రీలు ఇక్కడ నాట్యం చేయరు. స్త్రీశరీరాన్ని సాధ్యమైనంత నగ్నంగా కనపడేటట్లు చేసేటందుకు ఏవిధమైన ప్రయత్నాలు లేవు. కామోద్దీపనం కలిగించే దృశ్యాలుకూడా నాటకంలో లేవు. ఇవన్నీ మిలిగినదేశాలలో సర్వసామాన్యంగా జరిగే విషయాలు. అటుపంటప్పుడుకూడా రష్యనులు నీతిదూరులనిన్నీ, దురాచారులనీ, నిందిస్తున్నారు. తమరు అనుసరిస్తున్న ఆచారం, నీతిని, పట్టిపరిశీలిస్తే రష్యనులు యూరపియనుజాతులన్నిటి కంటెనూ నీతివంతులు యోగ్యులు, అనిచెప్పకతీరదు. పారిసు, బర్లిను, లండను, రోము, మొదలయిన యూరప్తఖండనగరాలలోని దురాచారయొక్క అద్దపుతలుపుల మీద బట్టలులేని ఆడవాళ్ళచొమ్మలు విరివిగా కనబడుతాయి. రష్యనులకి అటువంటి ప్రదర్శనాలంటే అసహ్యం కాతాదారుల్ని ఆకర్షించడానికి దురాచారమీద మంచిఅందమైన పడుచుల్ని పెట్టడంకూడా వాళ్లు అంగీకరించరు. తమదినపత్రికలు- మాసపత్రికలు ఎక్కువ ఖర్చుకావడానికై వాటిమీద చూతుచొమ్మలు ముద్రించరు.

నాటకం అయిపోయినతర్వాత ద్వారందగ్గర అటుఇటూపచారు చేస్తూ విటులకోసం నిరీక్షిస్తున్న పదుచులెవ్వరూ నాకంటపడలేదు. ఈదృశ్యం లండనులోను, పారిసులోను, సాధారణముగా కనిపిస్తుంది. U. S. S. R. వేళ్ళావృత్తి ఇంతశీఘ్రంగా తగ్గిపోవడానికి కారణం వాళ్లు

నడుపుతూన్న “వేశ్యాసంస్కారగృహాలలో” కాదు. రాజకీయార్థికవిషయా లలో పురుషులతో సమంగా స్త్రీలకికూడా స్వాతంత్ర్యం ఇవ్వడమే కారణం. బీదప్రజల్ని ఎప్పుడూ బాధించే ఆహారసమస్య పరిష్కరించబడి పోయింది. వివాహనిర్బంధం సశ్శించబడింది. అందువలన ఇంతకుపూర్వం సమాజకాఠిన్యానికి బలియై తిండికోసం తప్పనిసరిగా వ్యభిచారవృత్తిని అవలంబించే స్త్రీలు తగ్గిపోయారు. ఇంకకేవలం విశేషమైన కామేచ్ఛతో వ్యభిచారవృత్తికి దిగినస్త్రీలు ఎప్పుడూ ఈమార్గానికి వస్తున్నారు. కాని, వారిని వెంటనే “వేశ్యాసంస్కారగృహాలలో” ఉంచి మందు-మాకు లిప్పించి దారిలోకితెస్తున్నారు.

ఈసంస్కారగృహాలలో ఈస్త్రీలకి స్వతంత్రంగా బ్రదుకడానికి ఉపయోగించే పనులు నేర్పబడతాయి. ఈస్త్రీలు ఒకఏడాదిపాటు ఆ యిల్లు విడిచి పోకూడదు. అల్లాగని వారందులో కైదు చేయబడినట్లుకాదు. ఉత్సవాలకి, సభలకి, పోవచ్చును. ఈఏడాదిలోను, వారియొక్క మానసిక ప్రపృత్తుల్ని అలవాట్లనీ, మార్చివేయగలమని సోవియటుప్రభుత్వం కంకణం కట్టుకునిచెప్పుతూవుంది. ఈసంపర్సరం పూర్తిఅయినాక ప్రభుత్వమే వారికి పనిచూపిస్తుంది. సంస్కారగృహాలు విడిచినాకకూడా స్త్రీలు తమ ధోరణిని మళ్ళీ ఆపింబించేరా, వారిని చుట్టే సంస్కారగృహాలలో ఉంచి దాగుచేయడానికి ప్రయత్నిస్తారు. వేశ్యలకి “లై సెన్సు”లిచ్చి వారిసంఖ్యను నిరోధించబోవడంకంటె వ్యభిచారానికిగల మూలకారణాలు నివారించడం వ్యభిచారం తగ్గించడానికి మంచి ఉపాయం కాదు?

బయట నా‘టాప్సీ’ సిద్ధంగా వుంది. నంబరును పట్టి దానిని గుర్తించి వెళ్ళిదానిలో కూర్చుండి హోటలుకి తిరిగివచ్చేను.

ప్రొద్దున్నే తొమ్మిది కొద్దేక కళ్లు తెరిచేను. ఒకగదిలో ఆవిరి తయారుచేసి దానిద్వారా హోటలులోని అన్నిగదులలోను వేడి కలగచేయ బడుతుంది. యిందుచేతనే రాత్రి నామ మంచి నిద్ర పట్టింది. వేడి కలుగ చేయడానికి యూరపులో అవలంబించే ఈశాస్త్రీయవిధానం చాలా సుఖకర మైనది. దీనినే “సెంట్రల్ స్టీమ్ హీటింగ్” అనికాని “సెంట్రల్ హీటింగ్” అనికాని అంటారు. కాని, ఈవిధానం అన్నిచోట్లా లేదు. హేంబర్గులో నేను విడిసిన హోటలులో ఈమాదిరి విధానం లేనట్లు జ్ఞాపకం. ఫలితం ఏమిటంటే, ప్లానలు “రొజాఈ” చుట్టపెట్టుకొని పండు కున్నా మెదడంతా గడ్డకట్టి మంచుముక్కలా అయిపోతూన్నట్లు తోచింది. గదియంతా మంచుశయారుచేసే యంత్రాలయంలాగా, నాశరీరం అంతా మంచులో పెట్టిన మాంసంముద్దలాగా, తోచింది. యింగ్లండు లోని హోటళ్ళలోను, విశ్రాంతిభవనాలలోను యిదే అనుభవం. యింగ్లం డులోని ప్రజలు ఎంతోధనవంతులయినా తమపురాతనపద్ధతుల్ని మార్చు కొనడానికి అంగీకరించరు. యింకోవిషయం ఏమిటంటే, వాళ్ల మంది రాలు చాలా కుశలంగా వుంటాయేమో “సెంట్రల్ హీటింగ్” పద్ధతి ద్వారా వేడి కలగజేయడం చాలాకష్టం. కాని, ఈహోటలులో వేడి

కలుగచేయడానికి అవలంబిస్తూన్న విఛానం చాలా బాగుంది. స్నానగృహం లో పేడినీళ్ళగొట్టాలు, చన్నీళ్ళగొట్టాలు కూడా ఉంటాయి.

చర్చి భోజనానికి వెళ్లేను. చాలా అరుచిగావుంది. నేనుకేవలం టీ, ఎర్రరొట్టాని, మాత్రం, తినగలిగేను.

“గుడ్మార్నింగ్. రాత్రి సుఖంగా నిద్ర పట్టిందా?”

అంటూ నవ్వుమోముతో నా ‘మార్గదర్శిక’ గదిలో ప్రవేశించింది.

“మీరింకా లేవరేదు? అబ్బి ఎంత ఆలస్యం చేస్తారండి.”

టీని గుటకవేసి రేచేను.

“నేను, సిద్ధం అయ్యేను. మీకోసమే ఎదురు చూస్తున్నాను.

“అయితే నడవండి. ఈవేళ మనం ఆప్టేకాలం వ్యర్థంగా గడ పకూడదు.”

“క్షమించండి. ఒక్కనిజుషం. నాగదిలోనుంచి ఓవర్కోటు తెచ్చుకువస్తున్నాను.”

“లిప్టు” మీదనెక్కి పైనున్న నాగదిలోకి వెళ్ళేను. బయట వరాం డాలో కొంతమంది పిల్లలు ఆడుకుంటున్నారు. వారిముఖాలు చాలా సుంద రంగాను అమాయకంగాను ఉన్నాడేమో, వాళ్లని పలకరించాలని చాలా సరదా కలిగింది. వాళ్ళదగ్గరకి వెళ్లేను. వారిలో ఇంచుమించు ఏదేళ్ళ పిల్ల ఒకతె స్వచ్ఛమైన ఆంగ్లభాషలో పలకరించింది.

“మీరు ఇంగ్లీషు మాట్లాడుతారా?” నాకామాట వినగానే చాలా సంతోషం కలిగింది. ఈపిల్లలతో సంభాషించడానికి మంచిఅవకాశం చిక్కిందని నాకు సంతోషం అయింది.

“నీవు రష్యనువా? నువ్వింతస్వచ్ఛంగా ఇంగ్లీషు ఏలాగ మాటాడగలుగుతున్నావు?”

“కాదు. నేను అమెరికనును. మానాన్నగారు ఇక్కడ ఇంజనీ

యరుగా ఉంటున్నారు.”

“నువ్విక్కడ ఎన్నిరోజులనుంచి ఉంటున్నావు?”

“పదినెలలనుంచి, కాని ఇంక అద్దే రోజులు ఉండఁచు. రష్యనులు చాలా పాడుమనుష్యులు.”

ఈచిన్నపిల్లకి రష్యనులంటే ఇంత కోపం ఎందుకో తెలుసుకోవాలని నాకు సరదా కలిగింది.

“మానాన్నగారు రెండుసంవత్సరాల కంట్రాక్టుమీద ఇక్కడికి వచ్చేరు. కాని, ఇక్కడవీళ్ళు మాతో చాలా అసహ్యకరంగా ప్రవర్తిస్తున్నారు. వీళ్ళకి మనతో పని యున్నంతవరకు, మనని పూజిస్తారు. పనిలోని రహస్యాలు తెలుసుకున్నాక మనని కాలితోతన్నేస్తారు. కాని, మానాన్నగారితో కంట్రాక్టుచేసుకొని యుండడంచేత బహిరంగంగా వెళ్ళిపోమ్మనలేక హింసపెట్టుతున్నారు.”

అక్కడనున్న మిగిలిన ఇద్దరు పిల్లలకి ఈమాటలేవీ అర్థం కావడం లేదని స్పష్టంగా తెలుస్తూంది. వాళ్ళకేసి తిరిగి “మీరు ఇంగ్లీషు మాటాడలేరా?” అని అడిగేను. వాళ్ళు పక్కున నవ్వి ఏదోచెప్పేరు. ఆమాట నాకర్థం కాలేదు.

“వీళ్లు ఇంగ్లీషు మాటాడలేరు. వీళ్ళు రష్యనులు. నేనుమాత్రం రష్యను, జర్మను, ఫ్రెంచి, కూడా మాటాడగలను.”

ఆపిల్లను పరీక్షించాలని, జర్మనీభాషలో “నువ్విన్ని భాషలు ఏలాగ నేర్చుకున్నావు?” అని అడిగేను.

ధారాప్రవాహంలా మరతుపాకీలా ఆపిల్ల జర్మనుభాషలో గద్దెమని సమాధానం చెప్పింది.

“నేను రెండేళ్లదాకా జర్మనీలో ఉన్నాను. మానాన్నగారు అక్కడ పనిచేస్తూండేవారు. ఒకఏదాదిపాటు ఫ్రాన్సులో ఉన్నాను. అక్కడ

డకూడా మానాన్నగారు ఉద్యోగం చేశారు.”

నామార్గదర్శిక క్రింద నాకోసం ఎదురుచూస్తూ ఉంటుందన్న విషయం ఇప్పుడు జ్ఞాపకం వచ్చింది. పిల్లలు నమస్కారపద్ధతిలో మోకాళ్లు కొంచెం వంచి లల తిప్పేరు.

“సాయంకాలం చూపాటలు వినడానికి వస్తారా?” అని అమెరికను బారిక అడిగింది. సమయం చిక్కితే వస్తానని వాగ్దానం చేశాను.

టాక్సీ ఆర్డర్ తీసుకుంటే నగరంలో చురుకైనగా తిరగవచ్చునని చూడవలసినవి చాలా చూడవచ్చుననీ, మార్గదర్శిక సలహా ఇచ్చింది. నేను అంగీకరించేను. ఇందుకోసం యాత్రికశాఖవారి కార్యాలయానికి టాక్సీ కుదుర్చుకొనడానికి వెళ్ళవలసి వచ్చింది. ఆఫీసు ఆర్డ్రీషారం లేదు. వెనుకటిరోజున యున్నట్లు చరితూడా ఎక్కువగా లేదు. అందుచేత కాలినడకనే బయలుదేరేము.

యూరప్రుఖండంలోని ఇరుపదేశాలలోపల సుందరంగా అలంకరించబడిన దురాణం ఒక్కటి ఇక్కడ కనపడదు. మోటార్లు చాలా తక్కువ. మోటార్లు తయారుచేసే కార్ఖానాలు తమదేశంలో ప్రారంభించబడినాకా పానికి రోటు ఉండదని రష్యనుల నమ్మకం. ప్రస్తుతం విదేశాల బజారులలో రష్యాకి పరపతి లేకపోవడంచేత, ఏవస్తువు కావలసినా బంగారమో, కలపో, ఛాన్యమో, ఇచ్చికొనుక్కోవలసి వస్తుంది.

పదో-అయిదో గుర్రపుబట్ల కనిపించేయి. కాని, అవి పెద్దబరువులు లాగడానికే ఉపయోగిస్తున్నారు. కొన్నిటికి రబ్బరుతైరులు కూడా వేయబడియున్నాయి. ఇవి ఇప్పటివరకు వ్యక్తుల సొత్తే. ఒకరిని పీడించి దోచుకోవడానికి వీలులేని పద్ధతిలో వ్యక్తివ్యాపారాలకి నేడు రష్యాలో అనుమతి ఈయబడింది. కొన్ని ప్రత్యేకపరిస్థితులలో తప్ప ఎవ్వరూ ఎవ్వరినీ, కూలికి ఏర్పాటు చేసుకొనడానికి చట్టం అంగీకరించదు. ఏరో

నా ర ష్యా యా త్ర

గమో వచ్చి కదలలేకపోతే మినహాగా రైతులు కూడా కూలీలను పెట్టుకొనడానికి చట్టం సమ్మతించదు. ఇప్పుడిప్పుడు వ్యక్తివ్యాపారం విషయమై సోషలిస్టులు చట్టాలు మార్చేరేగాని, వాళ్ళ అభిప్రాయాలేవీ మార్చలేదు. ఇప్పుడు చట్టానుసారం వ్యక్తులు వ్యాపారం చేసుకోవచ్చును. కానీ ప్రభుత్వం చూపించే ఉపేక్షాభావము, పెద్దపెద్దపన్నులు, అదనపు పన్నులు మొదలగుబాధలచేత విరివిగా వ్యాపారించేయడం ఎవ్వడికీ సాధ్యపడదు. కుమ్మరి కుండలు చేసుకొని బజారులో అమ్ముకొనవచ్చు. ఈవిధంగానే సాలీలు, వడ్రంగులు, కమ్మరులు, మొదలయినవృత్తులవారు తమతమ ప్రత్యేకవృత్తులు నిర్వహించుకొని, తమసరుకుల్ని అందరికీ అమ్ముకోవచ్చును. కాని, ఒక్క షరతు. ఎవ్వరినీ ఆతడు కూలికి పెట్టుకొనకూడదు. వ్యక్తివ్యాపారులకి ఓటుహక్కు ఉండదు. వాళ్ళకి రేషన్ కార్డులు ఇవ్వబడవేమో ఏపదార్థం చవకగా దొరకదు. వారిమీద పెద్దపెద్ద పన్నులు వేస్తారు. అనుమానంతో వారిచర్యలు పరీక్షిస్తూంటారు. వ్యక్తి వ్యాపారుల మీద కేసునడిచిందా, వారి ఆస్తి స్వాధీనం చేసుకోవడం రష్యాలో మామూలు విషయం.

పాఠశాలలో వినోదశాలలలో, ఆసుపత్రులలో, సైన్యాలలో, వ్యక్తివ్యాపారుల బిడ్డలకి ఆఖరున అవకాశం ఈయబడుతుంది. చదువుకి, తిండికి, బట్టకి, బసకి, సాధారణకూలీల పిల్లలకంటె వీరు ఎక్కువగా ఈయవలసియుంటుంది. ప్రభుత్వం ఈవ్యక్తివ్యాపారులనుండి సాధ్యమైనంత ఎక్కువధనం వసూలు చేస్తుంది. అది వ్యక్తివ్యాపారపద్ధతిని శత్రువుని చూసినట్లు చూస్తుంది. దానిని మాపివేయాలని ప్రభుత్వం ఉద్దేశం. లెనిన్ గ్రాడ్ లో స్వంతదుకాణం, స్వంతగృహం, స్వంతకారు, కలవాడెవ్వడు లేడు. కారణం, ఎవ్వడూ స్థిరాస్తి కలిగి ఉండకూడదనేదే. ప్రతివస్తువు ప్రభుత్వానిది. ఎవ్వడయినా ప్రభుత్వముయొక్క కోపానికి

గురిఅయినాడా తిండిలేక చావవలసివస్తుంది. ఏమంటే, ఎవ్వడూ వానిని నొకరుగా పెట్టుకొనడు. ఎవ్వడూ పనిచెప్పడు. ఆతనివద్ద ఏమాత్రమైనా శుభ్రుడంటే కొద్దిరోజులలోనే అయిపోతుంది. ఏమంటే, పనిచేయని వాళ్ళకి, ఏవస్తువు చవకగా దొరకదు. ఈదేశంలో ఎవరయిన వర్తకం చేస్తూ, పల్లెటూరిప్రజల దగ్గరకొని లాభానికి పట్టణాలలో అమ్ముకుంటే, వారిని ప్రభుత్వం పట్టుకొని కఠినంగా శిక్షిస్తుంది.

దారిలో కాలిబాటని భిక్షం అడుక్కుంటూన్న కుర్రవాడి నొకడిని చూశాను. వానినిచూచి వేళాకోళంగా

“మీదేశంలో నిరుద్యోగం, భిక్షాటనం, లేనిమాట నిజమేనా?” యని అడిగేను.

“అహా; ఈవిషయంలో మీకు సందేహం ఎందుకు కలిగింది?”

ఆ కుర్రవాడికేసి చూపించేను. “ఈపిల్లాడే నీమాటలను ప్రత్యాభ్యానం చేస్తున్నాడు.”

“అహా! వీళ్లు వట్టి తుంటరులు. పోలీసులు వీళ్ళని తరుచుగా పట్టుకొని శిశురక్షణాలయాలలో పారవేస్తూనే యుంటారు. కాని, వీళ్లు చిన్నప్పటినుంచీ, ముష్టికే అలవాటు పడ్డారు. అక్కడనుంచి పారిపోయి వచ్చి ముష్టి ఎత్తుకుంటూ వుంటారు. వీళ్లరక్తంలో సోమరిపోతుతనం బలసింది. బహుశా వీళ్లు ఫా ది ల రీ పి ల్ల లో, భూ స్వా ము ల పిల్లలో, అయివుంటారు. వీళ్లుపనిచేసుకొనడం కంటే భిక్షం ఎత్తడం మంచిదని ఊహిస్తారు. కాని, వీళ్ల సంఖ్య చాలాతక్కువగానేవుంది. అందుకు సంతోషించాలి.”

“బహుశా వీళ్ళని ప్రేమతోటి, అభిమానంతోటి, ఆదరించడం లేదేమో! లేకుంటే వాటిని విడిచిపెట్టి ఇల్లాగ చలిలో ముష్టికి ఎందుకు సిద్ధం అవుతాడు?”

“సోమరిపోతులని చెప్పే ను కాదు? శిశుసంరక్షణాలయాల కట్టుబాట్లు, అక్కడిపని, పీళ్ళకి రుచించదు.”

“సరే, కాని, మీదేశంలో జనసామాన్యం ఇంత వీధతనం అనుభవిస్తున్నారేమి? ఒక్కళ్ళ దగ్గరా కావలసిన బట్టలు లేవు. సరిపడేటంత తిండి కూడా లేదనే రోస్తుంది. అటువంటిస్థితిలో ఈవిప్లవం ఇంతరక్తపాతం వలన మీరు సాధించినది ఏమిటి?”

“మాదేశంలో ప్రజలందరికీ సరిపడేటన్ని బట్టలు లేవన్నమాట నిజం. ప్రజలందరికీ తగినంత తిండి కూడా లేదు. కాని, విప్లవానికి పూర్వం దేశంలోని ప్రజలు ఒక్కపూటయైనా తిండిలేక మాడిపోతూవుంటే ధనికులు బంగారుకంచాలలో తిన్నంతతిని పారవేసినంత పారవేస్తూ ఉండేవారు. ఈనాడుమాకు శుభ్రమైనతిండి దొరకకపోయినా మాలో ప్రతివాడికీ ఆకలిదాహలబాచుకుందుకు ఏదోఇంత మంచిదో—చెడ్డదో తిండి దొరుకుతూవుంది. మా ద్వితీయపంచవర్షప్రచాళికలో ఛాన్యపుపంటయే ఎక్కువ చేయబడుతుంది. అందుచేత మాజీవితము యొక్క పరిస్థితులు కొంచెం బాగుపడవచ్చు.”

మేము యాత్రికవిభాగముయొక్క కార్యాలయం చేరేము. అద్దాలతిరుగుడుతలుపులు నెట్టుకొని లోన ప్రవేశించి చూస్తునుగదా అంతా ఆడమళయశం. ఎక్కడచూసినా ఆడవాళ్లు తప్ప మరొకరు కనపడరు. ఒక్కమగవాడుకూడా గుమాస్తా లేడు.

“మీరు మగవాళ్ళని ఆఫీసులలోనుంచి కొట్టితరిమివేశారాయేమిటి?”

“మగవాళ్ళు బరువుపనులు చేస్తారు. యంత్రశాలలలో మగవాళ్లంతా చేరిపోయేరు. మేము ఈతేలికపనులు చేస్తున్నాము.”

“అయితే మీరు ఉన్నతవర్గానికి చెందిన “బూర్జువా”లు మీమగవాళ్లు తక్కువవర్గానికి చెందిన “ప్రోలిటేరియట్లు” అయినావన్నమాట.”

ఈమాటలంటూ నేను నవ్వేను.

“మాకు బరువుపనులంటే భయంచేదు. మాదేశంలో ట్రాక్టర్లు రైలుఇంజన్లు కూడా ఆడవాళ్లు నడుపుతున్నారు. సిపాయీలుగా ఉన్నారు. రాజమాతలుగా పనిచేస్తున్నారు. మాశారీరకదౌర్బల్యంవలన కొన్నిపనులకు మేము సిద్ధపడడంచేదు. కాని, మాకు పనులంటే భయంచేదు.”

ఇది నిజమే కూడా. ట్రాములలో, డ్రైవర్లు, కండక్టర్లు, కూడా ఆడవాళ్లే. ఆవిషయం నేనుకళ్లారాచూశాను. యాత్రికశాఖవారికి టాక్సీ సంగతి చెప్పి మేమిద్దరం “త్రెచీ” చూడడానికి “ట్రామ్” ఎక్కేము. రష్యాలో ట్రాముమీద ప్రయాణం చాల బాధకరమైనది. ట్రాములో ప్రతి అంగుళం క్రిక్కిరిసిపోయి ఉంటుంది. నల్లరయిదుగురికి తక్కువకాకుండా పడిచెక్కమీద ప్రక్కఁజీసలు పట్టుకొని వ్రేలాడుతూ ఉంటారు. ఆగవలసి నచోట్లలో దిగినవారిని—ఎక్కినవారిని కూడా చూడకుండా షీణకాలం ఆగి ముందుకు పోతూంటుంది. ట్రాములో ఎక్కాలంటే జనం మధ్యనుంచి దారి చేసుకోవాలి. పడిచెక్కమీద కాలుపెట్టి ఊసపట్టుకొని వ్రేలాడుతూ నెమ్మదిగా లోనికి చేరుకోవాలి. లోపల మనుష్యులు కూర్చుండేటందుకు మాత్రమే వీలయినంత వెడల్పేయున్న బల్లలు రెండువరసలలో ఉంటాయి. ఇక్కడి ట్రాములు మనుష్యులు నిలువబడేటందుకు మాత్రమే కట్టినట్లు తోస్తుంది. కిటికీల అద్దాలపైనమంచుపడి గడ్డకట్టి పోతూంటే లోపలనున్న వారు, తాముదిగవలసిన ప్రదేశాలు చూచుకుందుకు వేళ్ళతో పొడిచిపొడిచి చిల్లులు చేస్తూంటారు. వంగి క్రిందనున్నవస్తువు దీసుకుందుకు కూడా వీలులేనంతజనం క్రిక్కిరిసి యుంటారు. ఈ సమయంలో నాకొకనాడు కంటబడ్డ విషయం, జ్ఞాపకం వస్తుంది. ఒకబాటసారి బండీరోనుంచి దిగేముందు “నాజోడు ఒకటి పోయింది. ఇప్పటిదాకా అది నాకాలినే వుంది.” అన్నాడు. ప్రతివాడు తలవంచి చూశాడు. కాని, బండి విపరీ

నా ర ష్యా యా త్ర

తంగా క్రిక్కిరిసి ఉండడంచేత ఎవ్వడూ వంగి వెతకలేకపోయాడు. చివరకి పాపం అజాటసారి ఒంటెజోడుతోపే దిగవలసివచ్చింది.

వీట్లలో ఒకవిషయాన్ని గురించి నేనిప్పటికే ఆశ్చర్యపడుతూ వుంటాను. ప్రజలు ఇంత బీదతనంతో వున్నారా. ఒక్కడూ కండక్టరు కన్నుతప్పించి డబ్బు ఎగపెట్టడానికి ప్రయత్నించడు. ఎన్నివీళ్ళు ఉన్నా సరే. ఆకొననుంచి ఈకొనవరకు ప్రతివాడు తనడబ్బు కండక్టరు కందచేసి టిక్కెట్టు తెప్పించుకుంటాడు. ట్రాములు కూడా తనదే అనీ, టిక్కెట్టు కొనడం తనకర్తవ్యం అనీ, ప్రతివాడు ఎరుగును. నీతి, నీతి అని కోతలుకోసే వారంతా రష్యాలోని ఈ బీదప్రజలనుంచి పాఠాలు నేర్చు కుంటే బాగుండును. ఎవ్వడైనా తాను దిగవలసినచోటుకు రెండు— మూడు స్టేషనుల కీవలనే తనమాడ్లం వెతుకుకోవాలి. చలికాలంలో సమ్మర్దం, ఒత్తిడి ఇంత బాధకరంగా వున్నదే—వేసవికాలంలో వీళ్ళ అవస్థ ఏలాగ వుంటుందో బోధపడదు.

మేము క్రెచీకి సమీపంలో ట్రాము దిగేము. 'క్రెచీ' అన్నది కూలీల పిల్లలయొక్క సంరక్షణాలయమని మార్గదర్శిక చెప్పింది. ఓవర్ కోటు, బూటు, విడిచి మేము పైకి వెళ్ళేము. ఆసంస్థయొక్క మేనేజరు వద్దకుపోయి నామార్గదర్శిక 'క్రెచీ' చూడడానికి అనుమతి కోరింది. ఆమె చిరునవ్వుతో అంగీకరిస్తూ పిల్లల దగ్గరకు వెళ్ళేటప్పుడు తెల్లని ఆఫారం తొడుగుకొనడని చెప్పింది.

ఈ శిశుసంరక్షణాలయంలో మూడునెలలు మొదలు మూడేండ్ల వయసువరకు గల పిల్లలు పోషించబడుతారు. ఆదేశంలో కూలిపడుచులకి ప్రసవించే ముందు రెండునెలలు. తర్వాత రెండునెలలు పూర్తిజీతంమీద సెలవిస్తారు. మూడవనెలలోవారు తిరిగి పనిలో చేరాలి. ఆఫీసులలో గుమాస్తాలుగా ఉన్నవారికీ, శారీరకశ్రమ చేయ పనిలేని ఇతరస్త్రీలకూ, మొత్తం మూడునెలలు మాత్రమే సెలవు నిస్తారు. రష్యా, ప్రస్తుతకుటుంబ పద్ధతిని విచ్ఛిన్నం చేయడానికి ప్రయత్నిస్తూంది. కొంతవరకు ఆప్రయత్నాలు ఫలించేయికూడా. అందుచేతనే మూడేసినెలల పిల్లలసంక్షణ కావలసివచ్చి ఈసంరక్షణాలయాలు నిర్మించబడినాయి. రష్యాలో ఈప్రయత్నాలు ఇరుపడినాయిగుగంటిని పనిచేస్తూనే ఉంటాయి, కూలీలు

వంతులువారీగా పనిచేస్తూంటారు. ప్రతిరస్తి యంత్రాలయంలోనికి పెళ్లే ముందు తనబిడ్డని ఈసంరక్షణాలయంలో విడిచి పెట్టి తిరిగియింటికి వెళ్లేటప్పుడు కూడా తీసుకుపోతుంది. ఈలోపుగా వారికి అవసరమయిన వన్నీ సంరక్షణాలయంవాళ్ళే చూస్తారు. ఇవన్నీచూసి కొంతమంది రష్యాలో గృహజీవితం లోపించిపోయాందని అనుకుంటున్నారు. పిల్లలను ప్రభుత్వం పోషిస్తూంది కనక, తల్లులకి పిల్లలమీద ప్రేమఉండదనీ, వివాహనియమాలు కఠినంగా రేకపోవడంచేత తండ్రులు పిల్లలవిషయం జాగ్రత్త తీసుకోరని వారియూహ. కుటుంబంలో యజమాని పనిచేసి ఇంటిల్లిపాదినీ పోషించడం అనేపద్ధతి రష్యనులు తొలగించేరు. కాని, గార్హస్థ్యజీవితాన్ని నిషేధించలేదు. ఆదాభ్యుత్తరాలు తొలగించలేదు. ఈశిశు సంరక్షణాలయాలు పిల్లల్ని కనిపెట్టుకుని చూర్చుండే దాభ్యుత్తరాలు తొలగించి దేశసంపద పృథ్విచేయడంలో తనశక్తిని పూర్తిగా వినియోగించడానికి తల్లులకు అవకాశం ఇస్తున్నాయి. ఈవిధంగానే సమిష్టిభోజనాలయాలు, బట్టలుదికే కార్థానాలు, గృహాలు, కట్టించి, దేశంలోని సగంశక్తిని వ్యర్థం కాకుండా రక్షించేరు. పూర్వం పిల్లల్ని పోషించడం, వంటవండడం ఇళ్లు తుడవడం, బట్టలు ఉతకడం, తొటే సరిపోయాది ఆడవాళ్లపని. ఇప్పుడు చిన్నచిన్న కుటుంబాల్ని అనేకాలను ఏకంచేసి సగరాలలో ఒకే పెద్దకుటుంబంగా చేసివేస్తున్నారు. ఈపెద్దకుటుంబం సర్కారుఇళ్లలో ఒకేచోట ఉంటారు. ఒకే భోజనాలయంలో తిండి తింటారు. ఒకేచాకలి దుకాణంలో బట్టలు బాగుచేయించుకుంటారు. ఒకేక్లబ్బులో ప్రోగుపడు తారు. ఒకే పుస్తకాలయంలో చూర్చుండి చదువుచుంటారు. ఇంక మాతృప్రేమనుగురించా? దానిని ఒక్కరష్యావిప్లవం ఏమిటి? అలాంటి వేయివిప్లవాలు వచ్చినా ఆప్రేమను భగ్నం చేయలేవు. మాతృప్రేమ అన్నది ఒక్క మనుష్యులలోనేకాదు, పశుపక్షిలలోకూడా ఉండే స్వాభా

వికకోచులప్రవృత్తి. అందుచేత గృహజీవనం, ఎప్పుడూ భగ్నంకాదు.
కాని, ఇరరదేశాలలోని కుటుంబజీవితానికీ, ఇక్కడిదానికీ, అసలు
సంబంధమే లేనంత మార్పుకలిగింది. దీనికి ప్రభుత్వం అవలంబించిన
“నవీనఆర్థిక నీతి”యే కారణం.

పగలంతా పిల్లలు సంరక్షణాలయాలలో ఉంటారు. మధ్యమధ్య
పిల్లలకు పాలిచ్చేటందుకు తల్లికి అరగంట అరగంట వ్యవధి ఈయబడు
తుంది. తనపని పూర్తియైనాక పిల్లని గుండెలకదుముకొని ముద్దులు
కురిపిస్తూ, దూదిమెత్తలో చుట్టపెట్టి ఇంటికి తీసుకుపోయి తమభర్తతో
పుత్రలాలనలో ములిగిపోతుంది. అనేకమంది పడుచులు, ప్రౌఢలు,
తమసంతానాన్ని గుండెలకద్దుకొని, ముద్దుపెట్టుకుంటూ అనిర్వచనీయమైన
ఆనందాన్ని అనుభవించడం నాకళ్లతో నేను చూశాను. అంతప్రేమమయ
లైన తల్లులున్నచోట గృహజీవితం భగ్నం ఏలాగ అవుతుంది ?
ఇంకోవిశేషం. యూరపు అమెరికాలలోకంటే రష్యాలో మాతృత్వం
చాలా మహత్తరమైనదిగా ఎంచబడుతూంది. యూరపులోను అమెరికా
లోను వివాహం కేవలం భోగతృప్తికోసమే. అక్కడ పిల్లలను కనడం
తప్పుగా ఎంచబడుతూంది. రష్యాలో పిల్లల్ని కనకూడదనుకుంటూ,
వివాహం చేసుకొనడం వ్యధిచారంగా పరిగణిస్తారు. పిల్లలు దేశము
యొక్క సంపత్తి. ప్రతిస్త్రీకీ ఆరోగ్యవంతమైన యోగ్యసంతానాన్ని
దేశాని కర్పించడం కర్తవ్యం. ప్రభుత్వం, గర్భపావమును చట్టసమ్మత
ముగాచేసినా, డాక్టర్ల ద్వారా సంతాననిరోధోపాయాలు నేర్పిస్తున్నా. అవి
కేవలం తల్లుల ఆరోగ్యరక్షణకోసము. ఎక్కువ సంతానం కలగకుండా
ఉండేటందుకు, మాత్రమే ఉద్దేశించబడినాయి. ప్రతిమంచివస్తువు దుర్విని
యోగం చేయబడుతూనే వుంటుందని అందరూ ఎరుగుదురు. కాని,
ఆవిషయాల్ని గురించి ఆలోచించడం చాలా పొరపాటు. ప్రభుత్వపు

ఆసుపత్రులలోకాక ఇతరచోట్ల గర్భపాతం చేసుకుంటే అది చట్టవిరుద్ధం. ఈతప్పుకి శిక్ష మూడుఏళ్లు కఠినవరకం. ప్రథమగర్భం, విశేషకారణాలుంటే మినహాగా విచ్ఛిత్తి చేసుకొనుటకు అనుజ్ఞ ఈయబడదు. మూడు నెలలు దాటితే గర్భపాతాని కంగీకారం ఈయరు. ఇళ్లు చాలా తక్కువగాను కుశలంగాను ఉండడమే ప్రస్తుతం రష్యాలో గర్భపాతము లెక్కువగా జరుగడానికి కారణం. ప్రభుత్వం గర్భపాతముకంటే సంతాననిరోధము ఉత్తమమని ప్రచారంచేస్తూంది. గర్భపాతానికి కట్టబడిన ఆసుపత్రులు, సినీమాలు, రేడియోలు, పత్రికలుద్వారా సంతాననిరోధోపాయాలు ప్రజాసామాన్యానికంతకీ తెలిసీలా ప్రచారం చేయబడుతున్నాయి. గర్భపాతమునకు ఆపరేషన్ జరిగించుకొందుకు స్త్రీలకుపదిరోజులు సెలవు ఈయబడుతుంది. ప్రభుత్వం ఈ విషయంలో శ్రద్ధ తీసుకొనడంచేత తల్లులమరణసంఖ్య తగ్గింది. యూరపులోని ఇతరదేశాలలో గర్భపాతము కారణంగా నూటికి ఒక స్త్రీ చనిపోతూవుంటే మాస్కోలోని గర్భవిచ్ఛేద వైద్యశాలలో (Abortion Clinics) 25000మందిలో ఒక్కరే చనిపోతూవుంది. యుక్తవయసు వచ్చేలోపల రష్యనుపిల్లలచేత పెద్దపనులు ఏవీ చేయించరు. వారితలితండ్రులే వారిజీవితవ్యయములకైన ఖర్చులు భరించవలసియుంటుంది. ఇంకపారివారికజీవనం లేకుండడం ఏలాగ తటస్థం అవుతుంది? కాని హిందువులలోను, క్రిష్టియనులలోను కనపడేమాదిరి పితృభక్తి చూడాలంటే రష్యాలో కనపడదు. రష్యనులు కేవలం భౌతికవాదులు. తండ్రులు భూస్వాములుగా ఉండడంవలన పౌరసత్వపుహక్కులకై వారితో సంబంధంవిడగొట్టుకున్న పిల్లలు చాలమంది యున్నారు.

శిశుసంరక్షణాలయాలలో ప్రతివస్తువు క్రమపద్ధతిలో ఉంచబడియుంది. ప్రతివస్తువు సఫేదులా తెల్లగావుంది. అన్నిమూలల క్రమశిక్షణం తొణికిసల్లాడుతూవుంటుంది. మమ్మల్ని ముందర ఒక గది

లోకి తీసుకువెళ్లేరు. గదిలోనున్న అలమారులన్నిటికి నెంబర్లు వేయబడియున్నాయి. వీటిలో పిల్లలకి ఇంచువద్ద లొడుగుచూపుంచే డూరికి గుడ్డలు వదియున్నాయి. ప్రతిబట్టమీదాకూడా నెంబర్లు వేయబడిఉన్నాయి. ఇక్కడనుంచి మూత్ర-పురీషాదులు విడిచేటందుకు వేరొకగదిలోనికి పిల్లన్ని తీసుకుపోతారు. అటుతరువాత వారిని స్నానం చేయించి శుభ్రమైన బట్టలుకట్టి తమతమ నెంబర్లుగల పక్కలమీద పడుకోచెట్టుతారు. వారంతా ఒకేమాటు తింటారు. ఒకేమారు ఆడుకుంటాట, ఒకేమారు నిద్రపోతారు.

“పిల్లలంతా ఒక్కమారే ఏలాగ నిద్రపోతారు? ఎప్పుడైనా ఏదీ మిగిలిన వాళ్ళని లేపడా?”

మార్గదర్శక నాకు నర్సుకి మధ్య దుబాసీపనిచేసి ఆమెచూటలు నాకు తెలిపింది.

“అదే! పిల్లలకి చిన్నప్పటినుంచీ నలుగురితోకలసి ఒకేమారు పనిచేయడం నేర్పుతే వాళ్ళు బ్రతికిఉండగా ఆనియమం తప్పరు.”

నేను చూడడానికి వెళ్ళిన శిశుసంరక్షణాలయంలో ఆటలాడుకొనే గదిలో ఒక పియానో వుంది. కొంచెం వయస్సువచ్చిన పిల్లలు పియానోపాటకి లయవేస్తూ నాట్యం చేస్తున్నారు. ఈనాట్యమే వాళ్ళకి వ్యాయామము. శిశుశాలలో అనేకరకములయిన ఆటవస్తువులున్నాయి. విమానాలు, ఓడలు, టార్పెడోపడవలు, పంపులు, ఇంజనులు, సిపాయీ బొమ్మలు, ఇల్లాంటివి ఎన్నో వున్నాయి. కాల्పనికములయినదేవతలది-రాక్షసులవి, బొమ్మరేవీ లేవు. భారతీయుల పిల్లలవలె రష్యనుల పిల్లలు బొమ్మలపెళ్ళిళ్లు, దేవునిపూజలతోటి ఆడుకోరు.) ప్రతిపిల్లవాడిని తనకిష్టం వచ్చిన బొమ్మతో ఆడుకోనిస్తారు. వాళ్ళవాళ్ళ అభిరుచులన్నీ జాగ్రత్తగా పరిశీలించి చూస్తుంటారు. ఆపిల్లల చిన్ననాటి అభిరుచుల్నిపట్టి పెరిగిన

తర్వాత వానికి సంబంధించిన విద్యలే నేర్పుతారు. వానినిపట్టే ఇంజనీరింగ్, నైనికశిక్షణము, వ్యవసాయము, కళలు, నేర్పేటందుకు అవకాశాలు ఈయబడతాయి. చిన్ననాటినుంచీ వారిఅభిరుచుల్ని కనిపెట్టి రికార్డు చేసిఉంచుతారు. వారందరికీ ఒకేరకపు శిక్షణ ఈయబడదు. రష్యనుప్రభుత్వం మనుష్యులయొక్క బుద్ధిప్రవృత్తులన్నీ ఒకేమాదిరిగా ఉండవని బాగా ఎరుగును.

వయసునుపట్టి పిల్లల్ని పేరుపేరుగా తరగతులుచేసి వారిని జాగ్రత్తగా చూస్తారు. ఒక గదిలో ఇంచుమించు ముప్పైమంది పిల్లలు నిద్రపోతున్నారు. వారి సంరక్షణచూసే నర్సు వారి దినకృత్యాలు న్రాస్తూంది. ప్రతిదినము, ప్రతిపిల్లవానియొక్క శరీరముయొక్కవేడి మల—మూత్రవిసర్జనములనుగూర్చి ఎన్నిమార్లు లేచాడో, ఎన్నిమార్లు ఏడ్చాడో ఇవన్నీ వ్రాయవలసి యుంటుంది. ప్రతిపిల్లవానిని గురించి, ప్రత్యేకంగా శ్రద్ధతీసుకుంటారు. శాస్త్రీయపద్ధతిప్రకారం ప్రతిపిల్లవాడూ చేతులు వైకిఎత్తుకొని పడుకొనియున్నాడు. ఏపిల్లవానికైనా కాస్త బాధ గాని, రోగంకాని వస్తే వానిని పిల్లలలోనుంచి తప్పించి క్రెచీడాక్టరు వద్దకు పంపిచేస్తారు. ఆపిల్లని ఇంటికి తీసుకొనిపోనీయరు. అవసరం అయితే తల్లి పిల్లవానివద్దనే ఉండిపోవచ్చును. రష్యాలో కూలీల పిల్లల్ని ఎంత శుభ్రంగానూ, శాస్త్రీయపద్ధతులమీదా, పోషిస్తున్నారో చూస్తే మనదేశంలోని గొప్పధనవంతులు కూడా ఈర్ష్యపడతారు. శిశుసంరక్షణాలయాన్ని చూడడం అయిపోయినతరువాత విజిటర్ల రిజిస్టరులో నాఅభిప్రాయం వ్రాయుచున్నారు. సంతోషపూర్వకంగా నేను నాఅభిప్రాయం వ్రాసేను. ఈ 'క్రెచీ' లలో బీదకూలీలనుండి సొమ్ము పుచ్చుకొనబడదు. కాని, జీతం ఎక్కువగా తెచ్చుకునేవారివద్ద వారి జీతాన్నిపట్టి ఫీజు వసూలు చేస్తారు. ప్రసవచికిత్సాలయంలో డాక్టరు

సలహామీదగాక కేవలం స్వంతకారణాలచేత గర్భవిచ్ఛేదమునకు వచ్చిన స్త్రీలనుండి 8 మొదలు 13 రూబుల్సువరకు ఫీజు పుచ్చుకుంటారు.

ఇంతలోకి యాత్రికశాఖవారు టాక్సీ నొకదానిని పంపించేరు. మేము దానిమీద పట్టణం చూడడానికి బయలుదేరేము.

మాబండి త్వరలోనే 'నీవా' నదీతీరానికి వచ్చింది. నీవానదీ తరంగాలు కదులుతూన్నవి. కదులుతూండగానే చలికి గట్టిపడి బిగిసి పోవడంచేత రెండుగట్లకి మధ్యనున్న విశాలమైన రేవు ముడతలుపడ్డ తెల్లని దుప్పటి పరచినట్లుంది.

దారిలో చాలా ముఖ్యమైన సౌధాలు కనపడినాయి. నౌకాపైన్య కళాశాల, ఆఫీసు, కార్మికశాఖాకార్యాలయము, 'నీవా' నదీతీరమందే ఉన్నాయి. వాటిని చూసేను. ఇందులో పూర్వం రాజకీయఖైదీలను పెట్టి నానాహింసలు పెట్టేవారు. కమ్యూనిస్టుపార్టీయొక్క కేంద్రకార్య నిర్వాహకవర్గము పూర్వముందే నివాసభవనం కూడా చూసేను. ఈభవనముయొక్క కిటికీదగ్గరనే నిలవబడి విదేశాలనుంచి వచ్చినపుడు 'లెనిను' తన కామ్రేడులకి ప్రథమోపన్యాసం యిచ్చేడట. రెడ్ షర్టుల భవనము చాలాపెద్దది. దీనిని భవననిర్మాణకళలో చాలా ప్రసిద్ధిపొందిన 'రోసీ' 1919-25 ల మధ్య నిర్మించేడు. ఈభవనం రక్తకవచసైన్యాలకి కేంద్రకార్యాలయంగా ఉపయోగించబడుతూంది. పూర్వం "జార్" యొక్క శరత్ప్రాసాదము(Winter Palace)గా ఉపయోగించబడుతూ నేడు విప్లవవస్తుప్రదర్శనశాలగా ఉపయోగించబడుతున్న భవనానికి ఇది ఎదురుగా వుంది.

ఈ విశాలమందరభవనానికి ప్రక్కనే ప్రపంచప్రసిద్ధమైన 'హెర్మిటేజ్' ఉంది. ఈ 'ఋషికుటీరం' (Hermitage) జారుల కాలంనుంచీ మిక్కిలి ప్రసిద్ధిపొందిన చిత్రశాల. ఇది జనరల్ "టర్వోర్ప్"

1617-18 లలో నిర్మించేడు. అనాడు మొదలు నేటివరకు గల సుప్రసిద్ధులైన ఫ్రెంచి-ఇటాలియన్ కళాకారులచే చిత్రించబడిన సుందర చిత్రాలు దీనిలో ప్రోగ్రెసుచేయబడియున్నాయి. 'జాన్' యొక్క పుత్రుల-పుత్రికలయొక్క బంధు-మిత్రులయొక్క భవనాలుకూడా చూడవలసినవే. ఇటువంటిదే "పాంతీపేరెస్" దీనికి ఎదురుగుండా ఒకసుందరమైన లోటవుంది. ఈపార్కులోని పచ్చికపై కమ్యూనిస్టుల చిహ్నమైన సుత్తి-కొడవలి చిత్రించబడియున్నాయి. ఇది జారుల రాజప్రాసాదానికి దగ్గరలో వుంది. ఈపార్కులో వేలకొలది కమ్యూనిస్టులు చంపవేయబడడంచేత దీనిని విప్లవవీరుల ఉద్యానవనం అని పిలుస్తారు.

నగరంలోని ముఖ్యసౌధాలు, ఉద్యానవనాలను, చూసి పట్టణం వెలుపలనున్న జారుల గ్రీష్మప్రాసాద(Summer Palace) ప్రాంతాల పూక్కూడు చుట్టివచ్చేను. జారులక్రవర్తుల ఈమూడంతస్తులమేడ పూర్వంలాగే జాగ్రత్త పెట్టబడియుంది. ఇందులోని అలంకారాలు, వస్తుసామగ్రి, బీదవాళ్ళని పీల్చిపిప్పిచేసి లాగిన ధనాన్ని ఎటువంటి విలాసాలకోసం వెచ్చపెట్టేవారో చూపరులు తెలుసుకొనేటందుకు, ఏలాగనున్నవి ఆలాగే ఉంచినవేయబడినాయి.

మధ్యాహ్నాభోజనసమయం అర్చితమించిపోవడం వలన నేను మార్గదర్శకతో హోటలుకు తిరిగివచ్చేను.

తరువాత 'జైగ్' వివాహములను రిజిష్టరు చేసే ఆఫీసు చూడడానికి వెళ్లేము. ఒక పెద్దమేడలో రెండో అంతస్తులో ఒకచిన్నగదిలో ఈఆఫీసు ఉంది. ఆఫీసులో ఇద్దరు ఆడగుమాస్తాలున్నారు. పెళ్ళిచేసుకుందుకు వచ్చే వధూవరులు కూర్చుండేటందుకు నాల్గయిదు బల్లలు అక్కడ వేయబడియున్నాయి. మమ్మల్ని రిజిస్ట్రారుకు దగ్గరగానున్న బెంచీమీద కూర్చోబెట్టేరు. నా మార్గదర్శక రిజిస్ట్రారు దంపతులను వేస్తూన్న ప్రశ్నలన్నిటిని తర్జుమాచేసి నాకు చెప్పింది.

పెళ్ళి చేసుకోదలచిన స్త్రీపురుషులు ప్రొద్దుటేవచ్చి రెండు రూబుళ్లు చెల్లిస్తే వాళ్ళకి నంబరువేసిన చీట్లు నిస్తారు. వివాహాలను రిజిష్టరుచేసే ఆదుది వరుసగా నంబర్లను పిలుస్తుంది. పెళ్ళిచేసుకోదలచుకొన్న జోడా రిజిస్ట్రారుదగ్గరకు వచ్చి తమ ప్యాస్ పోర్టులను చూపిస్తారు. రష్యాలోని కొత్తశాసనం ప్రకారం ప్రతివాడూ స్థానిక పోలీసులనుండి ప్యాస్ పోర్టు తీసుకుతీరాలి. రిజిస్ట్రారు తనపుస్తకంలో వధూవరుల పేరులు వ్రాసుకుంటుంది. వారిచేత సంతకాలు చేయించుకుంటుంది. సరి. పనంతా పూర్తి అయినట్లే. స్త్రీపురుషులు భార్యా భర్తలుగా పరిగణించబడతారు. వాళ్ళ నడిగే ప్రశ్నలు రెండే.

“నీవయస్సెంత ?” — “ఇదివరకు నీకు పెళ్ళయిందా ?” నేనక్కడ ఉండగానే ఎంతోమంది జంటలుగా వచ్చి వివాహితురై పెళ్ళిపోయారు. ఈవివాహాలకి ఫాదిరీలవసరంలేదు. కాజీలు, పురోహితులు పనిలేదు. ఊరేగింపులు లేవు. ఆర్భాటాలు లేవు. రష్యాలో పెళ్ళి చేసుకోవాలంటే అయిదు నిమిషాలు చాలు. విడాకులకి ఇంకా తక్కువకాలం చాలును. భార్యాభర్తలలో ఏఒక్కరూవచ్చి “నేను విడాకులు పుచ్చుకొన కోరు తున్నాను.” అని చెప్పేస్తే చాలు. వివాహబంధనం విడగొట్టిపెస్తారు. విడాకులకి భార్యాభర్త లిద్దరూపస్తే షరీ మంచిది. కాని, ఇద్దరూ రావాలని నియమం లేదు. ఏఒక్కరూ మాత్రం వస్తే రెండవవారికి వివాహవిచ్ఛేదనము జరిగినట్లు ఒకకార్డుమీద వ్రాసి తెలియపరుస్తారు. ఎందుకంటే ఈవిషయం వారు తమ ప్యాసుపోర్టులో ఎక్కించుకోవాలి. ఈవిడాకు రెండుకని రిజిస్ట్రారు అడగదు. రెండవవారిమీద నేరారోపణ చేసి ఋజువుచేసుకోవలసిన పనికూడలేదు. కాని, భార్యాభర్తలమధ్య కలిగిన జగదాలు వారిలో వారే సర్దుకుంటే బాగుంటుందని కేవలం సలహామాత్రం రిజిస్ట్రారు ఇస్తుంది. అంగీకరిస్తే చూడాగు. లేకుంటే అంతకన్నా మంచిది. చట్టం ప్రకారం ఆమాత్రపు సలహాకూడా అవసరం లేదు. వివాహాలని, విడాకుల్ని, నమోదుచేసే పుస్తకం నాకు చూపించేరు. కాని, నాకేమీ తెలియలేదు. కాని రెండు పుస్తకాలలోను పుటలు రంగువే.

“సగటున నూటికెన్ని వివాహాలకి విడాకులు పుచ్చుకుంటున్నారు?”

అని రిజిస్ట్రారునడిగేను.

“నూటికి ఏదై.”

“అబ్బ ! ఇంత ఎక్కువా ?”

“అమెరికాలో దానిని పట్టిచూస్తే మోదేశంలో తక్కువే” అని

మార్గదర్శిక సమాధానం ఇచ్చింది.

ఇంకాలోకీ ఉర్వాహంతో ఒకజోడావచ్చి నన్ను ఏదో అడిగేరు. నామార్గదర్శిక ఏదోసమాధానం చెప్పేసి— “మీ ఇద్దరిదీ నంబరెంత యని అడుగుతున్నారు”—అంది.

“జవాబేము చెప్పేరు మరి ?”

“మారు నంబరు లేదని.”

ఒక చిన్నపయస్సుగల జంట రిజిస్ట్రారు దగ్గరకు వచ్చేరు. ఇద్దరికీ పదునెనిమిదేళ్ళుంటాయి. వాళ్ళ పెనుకనే పయస్సులోనున్న మరొక జంట వచ్చింది. ఈ జంటలో యిరువురూకూడా రెండోమారు పెళ్ళి చేసుకుంటూన్నవారే. అందువలన రిజిస్ట్రారు “మీ ప్రథమవివాహానికి సంతానం పున్నదా ?” అని ప్రశ్నించింది. వాళ్ళు లేదని చెప్పేరు. ఒకవేళ ప్రథమవివాహానికి సంతానం కలిగియుంటే వారిపోషణకి తల్లి తండ్రులిరువురు పూచీపడవలసిందే. కాని, ఇతర క్రైస్తవదేశాలలో మాదిరిగా ఆ వాధ్యత తండ్రినెత్తినే రుద్దబడదు. తండ్రి సంపాదకుడు కాకపోతే తల్లికే ఆవాధ్యత ఒప్పచెప్పబడదు. ఇచ్చట బిడ్డలపోషణ కీయవలసిన ఖర్చు భార్యాభర్తల సంపాదనమీద ఆధారపడి ఉంటుంది. ఒకదేశ వారిరువురిలో ఒకరు జీవితవ్యయోనికే కటాకటీగా సంపాదించు కొనే వాళ్ళయినపుడు రెండవవారి సంపాదనలో మూడవవంతు బిడ్డల పోషణ కిప్పిస్తారు. వివాహాలు పుచ్చుకున్నతరువాత సామాన్యంగా బిడ్డలు తల్లివద్దనే యుంటారు. కాని, తల్లి పిల్లల్ని సరిగ్గా చూడక పోయినా, లేక త్రాగుబోలయినా, పరితపియినా, తండ్రిమే పిల్లల్ని తనవద్ద ఉంచుకుందుకు కోరవచ్చును. సామాన్యంగా పిల్లలవిషయమూ, వారి పోషణవిషయమీను వివాహం తీసుకొనబోయేముందు తల్లి తండ్రిలే తమలో తాము నిర్ణయించుకుంటారు. సర్ది కుదరనప్పుడే

కోర్టులకెక్కుతారు.

రష్యాలో వివాహాలు రిజిష్టరు అ యి తీ రా ల ని శాసనం లేదు. స్త్రీపురుషులు యిష్టపడితే భార్యాభర్తలుగా వ్యవహరించవచ్చును. ఇందుకు ప్రభుత్వమూ అడ్డుపెట్టదు. సమాజంలోను ముక్కువిరుపులు, మూతివిరుపులు ఉండవు. కాని, భరణపోషణాల విషయం రచ్చకెక్కినపుడు ఈమాదిరి వివాహాలలో చాలా చిక్కులు సంభవిస్తాయి. ఆస్తితిలో స్నేహితుల్ని, బంధువుల్ని, సాక్ష్యం వేసుకొని పిల్లల తండ్రిని నిర్ణయించవలసియుంటుంది. సాక్షులు వారిద్దరు దంపతులవలె వ్యవహరిస్తున్నారనీ, పిల్లలు ఆ త ని కి పుట్టినవారే అయిఉంటారనీ, చెప్పినట్లయితే వానికికూడా భరణంలో భాగం వహించవలసియుంటుంది. రష్యాలో స్త్రీ-పురుషసంబంధాలింత వదులుగానున్నా అక్కడ దురాచారాలు ప్రబలలేదు. రష్యాస్త్రీలు పురుషులతో స్వేచ్ఛగా తిరుగుతారు— అనగానే ప్రతివాళ్లూ రష్యనుస్త్రీలు వేశ్యలవలె సంచరిస్తున్నారనీ, పురుషులు దురాచారులు, పతితులు అయిపోయినారనీ, ఊహించివేస్తారు. కాని, నిజం దీనికి కేవలం వ్యతిరేకం. వేను చూసినదానిని పట్టి యూరపు లోని ఇతరదేశాలలోని వారికంటే రష్యనులే చాలా పవిత్రులని చెప్పగలను. యూరపులోని సభ్యదేశాలన్నిటిలోను, స్త్రీలు పురుషుల్ని చులకనగా ఆకర్షించగల దుస్తులు ధరిస్తారు. ఉన్నతవర్గాలవారు చేసే విందులలోను, నాట్యాలలోను స్త్రీలు పురుషుల్ని మెప్పించాలనే ధోరణిలోనే యుంటారు. మగవాళ్ళు “కొం గై న త గి లి తే కో టి లాభా” అనే ధోరణిలో వుంటారు. రష్యాలో ఈవిధంగా స్త్రీపురుషులొకరినొకరు వలలో పడవేసుకోవాలనే దుష్ప్రయత్నాలు చేయరు. స్త్రీపురుషులు రాత్రులు—పగళ్లు ఒకటే పెట్టెలో ప్రయాణం చేస్తారు. వేసవికాలంలో నదుల ఒడ్డున, సముద్రతీరాలను, కొద్దిబట్టలతో

కూడాకూడా కలసిమెలసి తిరుగుతూంటారు. ఒకప్పుడు దిగంబరులుగానే స్నానంచేస్తూంటారు. ఉత్సవాలలో కలసి తిరుగుతూంటారు. కాని, వారిలో మోహచేష్టితాలు కనపడనే కనపడవు. ఆదేశంలో ఒకరినొకరు మోసపుచ్చుట గొప్పనేరం. ప్రేమవిషయంలో, నిజాయతీగా, న్యాయంగా వ్యవహరించాలని రష్యనుల ఊహ. స్త్రీపురుషులు ఇష్టం వచ్చినపుడు విడాకులు ఇచ్చుకొనవచ్చును. కాని, నిత్యమూ పాతవాళ్ళని విడచి కొత్తవారిని పెళ్ళిచేసుకొనడం స్వభావంగా అయినట్లు ఋజువయిందంటే వారికి ప్రభుత్వం కైదుశిక్ష విధిస్తుంది. యూనివర్సిటీలలో స్త్రీపురుషులు కలసి ఒకే హాస్టలులో వుంటారు. ఒకరిగదులలోకి ఒకరు వెళ్ళవచ్చు. ఒకరినొకరు ప్రేమించుకోవచ్చు. భార్యాభర్తలవలె నివసించవచ్చును. ఇందుకు అధికారులుగాని, సహపాతులుకాని, అభ్యంతరం చెప్పరు. విద్యార్థిని—విద్యార్థి—రిజిస్టరీ చేయించుకొనిగాని, రిజిస్టరీ లేకుండాగాని, కాపురం చేయదలచుకుంటే చేయవచ్చును. ఒకవేళ వారికి సంతానం కలిగితే కాలేజీకి సంబంధించిన సంరక్షణాలయంలో బిడ్డను విడచి చదువుకుందుకు పోవచ్చు. కాని ఏవిధమైన ప్రేమవాసనలేకుండానే స్త్రీపురుషులు కేవలం కామసంతృప్తికోసం కలసి విడిపోతున్నారని తెలుస్తే ప్రభుత్వం శిక్షవిధిస్తుంది. స్త్రీపురుషులెవ్వరయినా—పెళ్ళిచేసుకున్నా, చేసుకొనకపోయినా, సరే—రెండవవారికి సుఖవ్యాధులు తగిలిస్తే ఒక సంవత్సరం కఠినశిక్ష విధిస్తారు.

రిజిస్ట్రారుపని చేస్తూన్నది ఒకస్త్రీయని ఇందాకా చెప్పేను. గుక్కతిప్పుకుందుకు వీలులేనంత పనియుండడంచేత ఇంకొక ముదుసలి ఆమెకి సాయంచేయడానికి వచ్చింది. నేను, మార్గదర్శిక, రిజిస్ట్రారువద్ద కూర్చుండి యున్నాము. మేముకూడా పెళ్ళిచేసుకుందుకువచ్చిన జోడాలాగే యున్నాము. అందుచేత ఆముదుసలి మాకేసితిరిగి గంభీరంగా—

“తమ సంఖ్య ఎంత?”

అని అడిగింది. ఆమాటవిని నామార్గదర్శక పకపక నవ్వింది. ముదుసలి అడిగిన ప్రశ్న తిరిగి నాకుచెప్పింది. రిజిస్ట్రారు కూడా నవ్వుడం మొదలుపెట్టింది. మేము ఊరికే చూడడానికే వచ్చేమనీ, పెళ్లికి రారేదనీ, వారామెకు చెప్పేరు. అప్పుడా ముసలిది

“ఎప్పుడో ఒకప్పుడు నువ్వు ఎప్పుడో విదేశీయుడైన భాగ్యశాలికి స్థిరమైన మార్గదర్శకపు ఆపురావులే. నాకు తెలుసు.” నని చేళాకోళం అడింది.

“ఎప్పుడో ఎందుకు? ఈవేశనే కానీయండి.”

“కాని. మాపద్ధ నెంబరున్న టిక్కెట్టు లేదురా.” అని నేను అడ్డుచెప్పేను.

“దురేమి ఫరవాలేదు. నేనే ఇస్తాను. మీనంబరు. చెప్పండి. ఇష్టమేనా?” అంది ముసిలిది.

“నేను హిందూస్తానీవాచిని. మీరామ్రేవ్ నాతో వివాహానికి అంగీకరించక పోవచ్చును.”

నామార్గదర్శక నవ్వుతూ, “నాకిష్టం అయితే మీరు నిర్ధమేనా?” అంది.

ఇప్పుడు నేను పలరోచిక్కేను.

“నిరుడే నేను ఒక భారతీయయువకుడికి రష్యను యువతికి పెళ్లిచేసాను.” అని రిజిస్ట్రారు ఒక ఉదాహరణ చూపింది. “నేను నీళ్లు సములుయా “నాకు మాదేశంరో పెళ్లి అయింది.” అన్నాను. నామార్గదర్శక ఆశ్చర్యపడింది.

“ఏమిటి? నిజంగా? మీకు పెళ్లి అయిందా?”

మేము లేచి డాట మీదికి వచ్చేము. కాని నామార్గదర్శక నాపెళ్లివిష

యాన్ని గురించి ఒక పట్టాన విడిచిపెట్టే మనిషి కాదు. యక్షప్రశ్నలు ఒకలక్ష వేసింది.

“మీకు పెళ్ళి అయి ఎన్ని ఏళ్లు ‘అయింది? మీ ధార్య పయస్సు ఎంత? ఆమె అందంగా ఉంటుందా? మీ రిచ్చరికి ‘కోర్టుషిప్’ ఎన్నాళ్లు నడిచింది?”

ఇల్లాంటివే గుక్కరింతుకుండా అడిగింది. మూడేళ్లలో పెళ్లిళ్లకి ముందు “కోర్టు-షిప్” జరుగదని చెప్పినప్పుడు ఆమె అశ్చర్యానికి హద్దూపద్దూ లేదు.

“అయితే మీరు పెళ్లిళ్లు ఏలాగ చేసుకుంటారు?”

“మాతల్లిదండ్రులు మూకోసం పల్లర్ని పెదికితెస్తారు—”

“—మీరు పెళ్లి చేసుకుంటారా?” అశ్చర్యంతో ఆమె కళ్ళు మిటక రించింది. కొంచెంసేపు ఊరకొని

“ఇల్లాగ జరుగుతుందని ఊహించడానికికూడా కష్టం తోస్తూవుందే, మీరు ఏలాగ చెసుకుంటారండీ?”

అంది.

“మాదేశాచారం అది.”

“కాని, ఇది చాలా దురాచారం. దీనిని మార్చుకొనక రప్పదు. ఏనుంటారు?”

మేము టీ పుచ్చుకుందుకు హౌటలకు తిరిగివచ్చేరాము. సాయం కాలం మళ్ళీ ఆర్టు--గేలరీ చూడడానికి వెళ్లేము. వెళ్లేముందు మాస్కో పెళ్లడానికి రైలుటిక్కెట్టు, ప్యాస్ పోర్టు, యాత్రికశాఖవాళ్ల దగ్గరుండగా తెచ్చుకుందుకు వెళ్ళేను. సోవియటుప్రభుత్వం ఈ వల చాలా తెరివి తేటలుగా పన్నేరు. ఎవ్వడయినా కొత్తమనిషి రష్యాసరిహద్దులలో అడుగు పెట్టగానే నూటుకేసులు పెట్టెలుకూడా మూలలుసహా పెలికిడేస్తారు.

ప్రతివస్తువునీ—ఆఖరుకి కవర్లుసహా—వెతికివేసి ఆతనివద్దనున్న ప్రతిసరుకుని లెక్క వ్రాసేస్తారు. రష్యావిడిచి స్వదేశానికి పోయేముందు లెక్కలలో వ్రాసియున్న సరుకుమినహాగా ఇంకేమీ పట్టుకుదెళ్ళనీయరు. యాత్రికులు రష్యాలో ఏవయినా సరుకులు కొంటే వాటికి ‘కేష్ మెమో’లు చూపించ వలసియుంటుంది. ఆరడు రష్యాలో ఉన్నన్నిచోజులూ ప్యాస్పోర్టు ప్రభుత్వం చేతిలో వుంటుంది. బహుశా ఈసని విదేశీయులపై ఒకకన్ను వేసియుంచడానికి కావచ్చును. యాత్రికులు ఒకనగరంనుంచి మరొక చోటికి పోయేటప్పుడు ఆతనికి ప్యాస్పోర్టు ఇచ్చివేస్తారు. ఎవ్వరివిషయంలో ఏలాజరిగినా నాకు కలిగిన అనుభవం అది. యాత్రికశాఖాకార్యాలయంలోని ఉద్యోగులు అంతచురుకుగా పనిచేయలేరు. చిన్నపనికి ఎంతోసమయం పాడుచేస్తారు. వేను యాత్రికశాఖవారి ఆఫీసునుంచి వెలువడుతూంటే చామనిచాయరంగుగల పొడుగాటి మనిషియొకడు నన్ను ఆపేడు. ఇంత దూరదేశంలో స్పష్టంగా భారతీయుడలా కనిపిస్తూన్న పెద్దమనిషిని చూడడానికి చాలా ఉత్సాహం కలిగింది. ఇంతలోకి ఆయనముందుకు వచ్చి, “మీరు భారతీయులా?” అని అడిగేడు.

“ఔనండి, తమరుకూడానా?”

“అహా! మీరు ఈమాత్రంగుర్తించలేరు? తమ నామధేయం.”

“బెనర్జీ.”

“నేను ఛటర్జీని.”

ఇంతదూరంలో ఒకసాటి బంగాళీపెద్దమనిషిని కలుసుకున్నందుకు నాకు చాలా ఆనందమయింది. కొంచెం వివరంగా అడిగినమీదట ఆయన కీర్తిశేషులయిన అఘోరనాథ ఛటర్జీపుత్రులనీ, శ్రీమతి సర్వోజినీనాయుడు సోదరులనీ పేరు హరీంద్రులనీ, ఈమధ్య లెనిన్—గ్రేడ్ యూనివర్సిటీలో ఆచార్యులుగా ఉన్నారనీ, తెలిసింది. ఆచోజుననే రాత్రి నేను మాస్కోకి

ప్రయాణం కావలసియుండడంచేత ఆయనను మరల కలుసుకోలేక
పోయాను. లేకుంటే రష్యాలోని వాస్తవికవిషయాలు కొన్ని తెలిసి
యుండేవి.

శ్రీ జే. జన గ్రంథాలయము,
చేరి ప్రా.లు.

౫

అక్కడనుంచి మేము అర్ధమ్యూజియము చూడడానికి వెళ్లేము. అది చూడడానికి నామమాత్రంగా ఫీజు కట్టాలి. అప్పుడు ఒక మార్గ దర్శిక యాత్రికునికి అన్ని చిత్రాలని, బొమ్మల్ని చూపించి అవిఎప్పుడు తయారుచేయబడినాయో, వాని పద్ధతి, అందులోనున్న గొప్పతనం బోధిస్తుంది.

హెర్మిటేజ్ లో పురాతనచిత్రాలు పోగుచేయబడినట్లే ఇందులో విప్లవానంతరం గీయబడినచిత్రాలు మూర్తులు, పోగుచేయబడినాయి. ఎవ్వరయినా క్రమంగా కాలాలు తెలుసుకుంటూ ఈబొమ్మల్ని పరిశీలించి చూస్తే విప్లవం మొదలు నేటివరకు రష్యనుల మానసికప్రవృత్తుల వికాసం గోచరిస్తుంది. వేరువేరు కాలాలనాటి వస్తువులు వేరువేరు గదులలో ఉంచబడినాయి. ఒకేసమయంనాటి చిత్రాలు, మూర్తులు, పాత్రలు, బట్టలు, మొదలయిన పమస్తవస్తువులు, చూచేవాళ్ళకి ఒక గదిలోనే కనిపిస్తాయి. అంతేకాని, ఒకేరకం వస్తువులు ఒకేగదిలో ఉంచబడలేదు. ఈపద్ధతివలన ఒకకాలంనాటి వస్తువులన్నీ ఒక్క చోటనే కనబడతాయి.

విప్లవానంతరం ప్రజల మనస్సులు కాటకం, గృహయుద్ధం,

(Civil War) మొదలయిన బాధలలో మునిగియుండేవి. అందుచేత ఆకాలంలో వ్రాయబడిన చిత్రాలలో మ ను ష్యు ల మానసికచింతలు స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి. ఒక్కబొమ్మలలోనేకాదు, నాటకాలలో, నవలలో, కథలలో, గీతాలలో, కళకి సంబంధించిన ప్రతివస్తువులోను, అదే దుఃఖపూరితమైన భావం స్పష్టంగా కనిపిస్తుంటుంది. ఈకాలం గడిచినతరువాత విప్లవవిరోధులంతా నాశనం చేసివేయబడినాక విజయోల్లాసంలో బోర్లవిసుయువకులు త్రాగుడులోను, వ్యభిచారంలోను, మునిగి పోయారు. వారు దేశంలోని వస్తువులన్నిటితోపాటు స్త్రీలను కూడా సాంస్కృతిక సంపద చేసివేశారు. ఒకడుకాని, కొంతమంది కలిసికాని, బహిరంగంగా ఏవిధమైన అడ్డులేకుండా ఆడవాళ్ళను బలవంతపెట్టి మానభంగంచేసిన ఘటనలు ఆకాలంలో పరిపాటి అయిపోయినాయి. రష్యనుయువకులు మతవిశ్వాసాలను ధి క్క రించి త్రోసివేశారు. సమాజంలోని కట్టుబాటులను స్వేచ్ఛగా కాల తన్నివేశారు. ఆరోజులు చాలా గడ్డురోజులు. ఆయుగంలో ప్రజలంతా నూతనత్వమనే మత్తులో ఒళ్ళుతెలియకుండా అయిపోయారు. దేశంలోని పండితవర్గం (Intellectuals) ఈభయంకరవిప్లవపరిణామాన్ని చూసి చకితులై పోయేరు. శాంతిని స్థాపించి, సమాజాన్ని సుస్థిరం చేయడానికి వాళ్లు విశేషంగా ప్రయత్నాలు చేయసాగేరు. ఆనాటి ప్రజల మానసికప్రవృత్తులు Three pairs of silk stockings - Embezzlers - Squaring the circle- మొదలయిన సుప్రసిద్ధ రష్యన్ నవలలను చూస్తే బోధపడతాయి.

దీనితర్వాత పంచవర్షప్రణాళికయొక్క కాలం. ప్రతిచోట ప్రతిపనిలోను ఒకవిధమైన క్రమము. నిర్ణీతమైన కార్యక్రమము ఏర్పడింది. ఉత్పాదనలో ఒక నిశ్చితమైన కార్యప్రణాళిక. శాసనాలలో ఒకపద్ధతి

ఏర్పడింది. ఆర్డు—గేలరీలో ఈయుగానికి సంబంధించిన బొమ్మలు చాలా ఉన్నాయి. కూలీలు గనులలో పనులు చేస్తూన్నట్లు—ఫేక్టరీలు వడుపుతూన్నట్లు—నూతనవిశ్రాంతిభవనాలు కట్టుతూ వున్నట్లు—కార్ఖానా లలో పనిచేస్తూన్నట్లు—నల్లనిపొగ చిమ్ముతూవున్న ఎర్రని కణకణలాడే నిప్పులతో మండుతూవున్న పొయ్యిలవద్ద కూలీలు నిల్చున్నట్లు— ఇల్లాంటివే ఎన్నోబొమ్మలు. సమిష్టివ్యవసాయక్షేత్రాలు, సామూహిక బోజనాలయాలు, ప్రభుత్వం నిర్వహిస్తూన్న ఇతర పనులయొక్క, ఆదర్శాలయొక్క చిత్రాలెన్నో. ఇవికాకుండా పువ్వులు, పళ్లు, పొదలు, ప్రకృతిదృశ్యాలయొక్క బొమ్మలుకూడా ఈకాలంలో తయారయినాయి. కాని, అప్పరసలవికాని, దేవతలవికాని, స్వర్గ—నరకవిచిత్రాలుకాని చిత్రించబడలేదు. ఆఖరుకి క్రీస్తుబొమ్మ కూడా లేదు. నేటిరష్యనులు నూటికినూరుపాళ్లు ప్రత్యక్షవాదులు. వాళ్ళు పిల్లల పాఠ్యపుస్తకాలలో నుంచికూడా దేవతలపాఠాలు, కథలు, తొలగించివేశారు. ఈమధ్య నీమధ్యనే పాఠ్యగ్రంథాలలో క ల్ప నా క థ ల కి అనుమతినిచ్చేరు. ఈకల్పనాకథలలోనయినా భూతప్రేతపిశాచాలను గూర్చికాక, నవీన సమాజము, నూతనాదర్శాలను, గూర్చినవిషయాలు మాత్రమే వ్రాయ బడుతున్నాయి.

విప్లవానంతరం కొద్దికాలంలోనే రష్యను కళాకారులు, రేఖా చిత్రాలలోను — రంగులబొమ్మలలోను కొత్తమార్గాలు—బెక్కికు అవలం బించేరు. దీనినిచూస్తే రష్యనులు పూర్వపుపద్ధతులంటే ఎంత అసహ్య పడేవారో తెలుస్తుంది. ఈకాలములోని కళాపరిణామము పూర్వము కంటె కేవలం కొత్తగానేయున్నా, ఉన్నతినిమాత్రం పొందలేదని ఒప్పు కొనకతప్పదు. బొమ్మలు—నవలలు—నాటకాలు అన్నీ ఒకప్రత్యేకోద్దేశ్య సాధనకే ఉద్దేశించబడినాయి.

కళాస్వాతంత్ర్యాన్ని నిరోధించేటందుకు 'Rapp' అనే పొలిట్ రియటుసభ ఒకటి నిర్మించబడింది. ఆసభ కళయొక్క అన్ని శాఖలను బలవంతంగా ఉద్దేశ్యసాధనోపకరణాలనుగా తయారుచేసింది. ఏది తయారుచేసినా కమ్యూనిస్టు ఆదర్శాలప్రచారంకోసమే తయారుకావలసి యుండడంచేత ఆకాలంనాటిరచనలన్నీ ఒకేఅచ్చులోపోసి తయారు చేసినట్లు ఉన్నాయి. గీతికావ్యాలు నిషేధించబడినాయి. 'జిప్సీ' సంగీతం నిషేధించబడింది. 'హెరాల్డు లాయిడు' ఫిల్ములుకూడా దేవిదీమన్నా చేయబడినాయి. "కళ కళకోసమే" అన్నమాట విడిచిపెట్టబడి రైట్ కమిటీ ద్వారా దానికొక ప్రత్యేకమార్గం నిర్ణయించబడింది. ఈ పని వలన ఈకాలంలోతయారయిన వస్తువులలో కలాస్వరూపమే మాసి పోయింది. కాని, రష్యనులు ఈపరిణామాన్ని త్వరలోనే గ్రహించ గలిగేరు. 1932 ఏప్రియలు 23వ తేదీన కళలను, సాహిత్యాన్ని, నియమించడానికి ఏర్పడిన "వోప్" "రైట్" "రైంప్" మొదలైన సంస్థల్ని రద్దుచేస్తూ ప్రకటనచేశారు.

అదివరకు, పత్రికలలోను, రేడియోలలో, సమావేశాలలో, వాగ్వర్ధినీ సమాజాలలో, ప్రతీచోట, రాజనైతికోపన్యాసాలు ఇవ్వడమో, వినడమో, వలన విసిగియున్న రష్యనులు, కలాకారుని కూడా సమాజము యొక్క సజీవమయిన అంగమునుగాచేసి వినోదించాలనే అభిప్రాయానికి వచ్చేరు.

కలానిరోధకసమితులు రద్దుచేయబడినంతనే రష్యనుకళాప్రవాహము వేరువేరుమార్గాలలో నిర్నిరోధంగా ప్రవహించి ఉచితమార్గాలకి చేరుకుంది. నేడు రష్యనుప్రభుత్వం, తనను పడత్రోయడానికి ప్రయత్నించే సాహిత్యాన్నిమాత్రమే నిషేధంలో ఉంచింది. మాస్కోలోని "స్టేటు ప్లానింగ్ కమిషన్" వారి కార్యక్రమాన్నికూడా విమర్శించి

నా రష్యా యాత్ర

నూతనమార్గాలు చూపడానికి అవకాశాలు ఈయబడినాయి. 'వోక్సు' అనే ఆంగ్లపత్రికలో సోవియటుప్రభుత్వముయొక్క ప్రశంస, విమర్శనము గూడ నేను చూశాను.

ఇప్పుడు తిరిగి రష్యాలో నూతనచిత్రాలు విరివిగా వ్రాయబడుతున్నాయి. ఇవి ఫ్రెంచి-ఇటాలియనుచిత్రాలతో పోటీ చేస్తూన్నాయా అన్నట్లు చాలా తీవ్రంగా పరిణతి పొందుతున్నాయి. ప్రేమకథలు-నవలలు తిరిగి వ్రాయబడుతున్నాయి. దిక్టేటరుషిప్ వ్యవసాయం విరివిగా చేయించి యంత్రాలు నడపగలదు, కాని, కళలను అభివృద్ధిలోకి తీసుకు రాలేదని వారు అనుభవమొద గ్రహించగలిగేరు. అయినా రష్యనుసాహిత్యంలో విప్లవోద్రేకం ఇంకా తగ్గలేదు. తగ్గడంమాత్రం ఏలాగ? రష్యను సాహిత్యనిర్మాతలంతా విప్లవకారులేనాయె.

పూర్వం రష్యాలో కళాకారులంటే చాల నీచంగా చూసేవారు. వారు బూర్జువాయుగంలోని పండితవర్గం (Intellectual) యొక్క అవశేషాలని ప్రజలకొక అభిప్రాయం ఉండేది. కళాకారుల కానాడు ప్రభుత్వంలో స్థానం ఉండేదికాదు. కాని, నేడు వారి స్థితి వేరు. ఇంజనీర్లు, శాస్త్రకారులకుపలెనే వారికి విశేషమైన ప్రతిఫలం ఇస్తున్నారు. ఇప్పుడు వారు ప్రకాశకులను, కొనేవారిని, పెదుకనక్కర్లేదు. పుస్తకం వ్రాయడం. ప్రభుత్వానికి పంపడం. మిగిలినదంతా ప్రభుత్వమే చూచుకుంటుంది. నేను మాస్కోనుంచి బర్లిన్ వచ్చేటప్పుడు బర్లిన్లో ఒకగ్రంథ కర్తను కలుసుకున్నాను. నలభై వేలమాటలను ఒకమూనిటుగా ఎంచి ప్రభుత్వం ప్రతిఫలం ఇస్తూందని ఆయననుంచి తెలుసుకున్నాను. నాటక కారులికి, శిల్పులికి గౌరవభృతు లీయబడుతున్నాయి. నేడు రష్యను కళాకారులు అన్నిదేశాలవారికంటే సుఖంగా జీవితం గడుపుతున్నారు. ప్రభుత్వం, ప్రజలు, కూడ వారిని సమ్మానిస్తున్నారు.

అట్టోబరు హొటలకు ఎదురుగానే మాస్కో స్టేషను ఉంది. ఇక్కడనుంచి బోల్షివిక్కుల రాజధానీనగరమైన మాస్కోకి రైలు పోతుంది. నేను మార్గదర్శకతో కూడి స్టేషనుకు కావినడకనే బయలుదేరేను. మార్గదర్శక బండిలో నాకోసం రిజర్వచేయబడిన శయ్యను వెదికి కనిపెట్టింది. రష్యనురైళ్ళలో సూడవతరగతిలోకూడా టిక్కటుఖరీదుకంటె కొంచెం ఎక్కువ ఇస్తే 'బర్తు' దొరుకుతుంది. రిజర్వ చేయించుకుందుకు ఇచ్చే ఫీజుకంటె ఇంకకొలది ధనం ఇస్తే రైలుఅధికారులు శుభ్రమైన దుప్పట్లు, తలగడాలు, గద్దెలు, సప్లయి చేస్తారు. ఒక్కస్వీడనులో మినహాగా మరెక్కడా బాటసారులకి ఇటువంటి సౌకర్యాలు దొరకవు. ప్రతిచిన్న కంపార్టుమెంటులోను నాలుగువ్రక్కలుంటాయి. కాని, అచన్నీ రిజర్వ చేయబడి యుండలేదు. ఒకటిరెండింటిమీద చాలమంది బాటసారులు కూర్చున్నారు.

మార్గదర్శక నన్ను సుఖంగా కూర్చోపెట్టి వెళ్లిపోయింది. చెడుతూ వెడుతూ "మీదేశంలో తల్లిదండ్రులు పిల్లలకి వరున్నీ, పడుపున్నీ, కూరుస్తారనేమాట నేనెన్నటికీ మరిచిపోలేను." అంది.

"కాని, అందువలన మేము అణుమాత్రమైనా విచారం పొందడం

లేదు. మివివాహపద్ధతివలన మీరంతా సుఖపడుతున్నారా ? మిజీవితసహచరుల్ని మీరే ఎన్నుకుంటూవున్నా ఇంత ఎక్కువగా విదారులు ఎందుకు ఇవ్వవలసివస్తూంది?”

“ఇది జీవితమాయె. జీవితము నిత్యపరివర్తనశీలము—పరివర్తనమే జీవనచిహ్నము.”

“కాని—”అంటూండగానే గార్డు ఈలవేశాడు. నేను చేతులు ఊపుతూ “నామాటలేవయినా మీకు కష్టం కలిగించివుంటే ఊమించండి. వాటన్నిటిని మరచిపోండి.” అన్నాను.

“నేను మిమ్మల్ని ఎన్నడూ మరచిపోలేను.”

బండి బయలుదేరింది. రష్యానుజండ్ల కిటికీలకి రెండేసి అద్దాలుంటాయి. పెట్రెలలో ఆవిరిద్వారా వేడికలుగజేస్తారు. ఈబండి కూలీలతోటీ రైతులతోటీ, నిండివుంది. అబ్బ! పోలిట్టలెంత మురికిగా వున్నాయి. పెట్రెలలో క్రింద తుబుక్కున ఉమ్మివేసి, ఆ పెద్దపెద్ద బూట్లతో, రాసేస్తున్నారు. వాళ్ళ బట్టలుచూస్తే ఎన్నడూ చాకలిమొగం చూసినట్లు తోచదు. ఆడవాళ్ళూ—మొగవాళ్లు కలిశే కూర్చున్నారు. వాళ్ళలో ఏమీఅంత ప్రత్యేకం పట్టింపులున్నట్లు తోచదు. వారు కామ్రేడ్లు. ప్రభుత్వదృష్టిలో వారిద్దరిలో తేడా ఏమీలేదు. స్త్రీపురుషులుపురు ఈవిధంగా కలసియుంటే వారిలో జాతిభావం (Sex mentality) పోతుందని వారిఅభిప్రాయం. ఈమిశ్రణం వలన ఆకర్షణతగ్గవచ్చునుగాని, సహజమైన కామేచ్ఛ ఏలా తగ్గుతుందో నాకు బోధపడలేదు.

ఇక్కడి రైతులు—కూలీలు తమ నీచదినాలనాటి యలవాట్లను మరచిపోలేదు. కనక కొంచెం జాగ్రత్తగా సామాను చూసుకుంటూ వుండమని మార్గదర్శిక హెచ్చరించి వెళ్ళింది. అందుచేత శుభ్రమైన శయ్య అమరినా నిద్రపోలేకపోయాను.

నేనెక్కినబండి రష్యాలోని రైలుబండ్లన్నిటికంటే చాలా వేగంగా పోతుంది. “లెనిన్ గ్రాడ్” నుంచి “మాస్కో” వరకునున్న ౪౦౫ మైళ్ళ ప్రయాణాన్ని ౧౨ గంటలలో ఈ బండి ముగించివేసింది.

ప్రతిమంత్రి ప్రతిమంత్రి
ప్రతిమంత్రి ప్రతిమంత్రి

2

మాస్కోలో నాకు మంచి ప్రత్యుత్థానమే జరిగింది. రైలునుంచి, దిగగానే మంచి అందమైన పడుచుఒకరై నావద్దకు వచ్చింది.

“మీరేనా బెనరళ?”

“హూ”

నేను తలఊపేను. ఆమె నన్ను మోటారులో కూర్చుండబెట్టుకొని హోటలుకు తీసుకుపోయింది.

“మాస్కో” లేక “మాస్కావా” నదీరీరాన “రెడ్ స్క్వేర్” కి “క్రెమిన్” కి సమీపంలో వుంది ఈహోటలు. ఇదిచాలా ఆధునికంగా వుంది. ‘లెనిన్ గ్రాడ్’ లోని హోటలుకంటే పెద్దది కూడానేమో.

నాకు తిండికి చీట్లనిచ్చి, ఒకగది బసకి చూపించేరు. నాగదిలో నుంచిచూస్తే ‘మాస్కావా’ నది ‘రెడ్ స్క్వేర్’ కూడా కనిపిస్తాయి. “ఈవేళనే మీరు ఏవయినా చూడదలచుకుంటే వెంటనే తిండితిని బయలుదేరండి” అని మార్గదర్శక సలహాఇచ్చింది. నేను చేతులు—మొగం కడుక్కొని భోజనాలశాలలోకి వెళ్లేను.

నిన్నను లెనిన్ గ్రాడులో కనపడిన ఆ స్ట్రీలియాదేశీయుడు ఇక్కడ కనపడగానే నాకు చాలా సంతోషం కలిగింది. ఆయన చాలా విచారం

గాను, నిరాశతోను, ఉన్నట్లు తోచింది.

“మీ స్నేహితులంతా ఏరి ?”

“స్నేహితులెవరు ?”

“నిన్నను మీతో లెనిగ్రాడ్ లో కనిపించినవారు.”

“వారికీ, నాకూ, రష్యాలోనే పరిచయం కలిగింది, ఇక్కడికి వచ్చినతర్వాత విడిపోయేము. మేము స్నేహితులము కాము.”

“ఏమిటి ? రెండు రోజుల్లోనే చిక్కిపోయినట్లు కనిపిస్తున్నారు.”

“ఔను నేను చాలా అసహాయ స్థితిలో వున్నాను. ముష్టివాని కంటెనూ అధమంగా ఉన్నాను. నామనోవిచారం బహుశా శరీరాన్ని అలయింప చేసియుండవచ్చు.”

ఆయనమాటలు నాకు చాలా ఆశ్చర్యం కలిగించేయి.

“ఏమి జరిగిందో దయచేసి చెప్పుతారా? మీసామానుల నెవరేనా ఎత్తుకుపోయారా? లేకపోతే మీరూపాయలెక్కడనై నా పడిపోయినాయా?”

“లేదన్నా! అదేం కాదు. నేనిక్కడ ఏదయినా పని వెతుకుకుండా మని వచ్చేను. నేను ఇంజనీయరుని. రష్యాలో ఇప్పుడు చాలమంది విదేశీ ఇంజనీర్లున్నారు. ఇంకా అవసరం వున్నారు. కనక ఇక్కడ ఏదయినా పని దొరుకుతుందని ఆశించేను.”

ఒకగ్రుక్కెడు, టీ త్రాగి మళ్ళీ ఆరంభించేడు.

“ఎవడయినా ఇక్కడ పని సంపాదించుకొనే ఉద్దేశ్యంతో వస్తూన్నట్లుయితే ప్యాస్పోర్టుదరఖాస్తులో ఆవిషయం ఉదాహరించాలనీ, లేకుంటే నౌకరీ ఈయబడదనీ. ఈమధ్యనొక కొత్తశాసనం చేశారు. కాని, నాకెప్పుడో రష్యనులు విదేశీయుల కెవ్వశకీ పనులివ్వడం లేదనీ నౌకరీ కోరుతూ పెట్టుకొనే దరఖాస్తులమీద “విసా” (రాజమాత సంతకం) దొరకేటప్పటికి చాలాకాలం పడుతుందనీ, చెప్పడంచేత నేను

దరఖాస్తులో ఆవిషయం ఉదాహరించలేదు. అంతకాలం నిరీక్షిస్తూ కూర్చుండడానికి తగినంత ధనం నావద్దలేదు. అందుచేత నేను సాధారణ యాత్రీకుని 'విసా' మాత్రమే సంపాదించి, వచ్చేశాను. ఇక్కడికి వచ్చిన తర్వాత నేను చేసినది చాలా పొరపాటని గ్రహించేను."

"ఇక్కడ మీరు పనికోసం ప్రయత్నం చేశారా?"

"ఆ 'లెనిన్ గ్రాడు'లో ప్రయత్నిస్తే చూస్కో వెళ్ళండి పని సులువుగా దొరుకుతుందని అన్నారు. ఇక్కడికి వచ్చేను. అధికారుల దగ్గరికి వెళ్ళేను. వాళ్లు నాకు ఆశ చూపించేరు కూడా. కాని. నావద్దనున్నది పామాన్యయాత్రీకుల 'విసా' యని తెలియగానే నీకేమి అవకాశం లేదు పొమ్మన్నారు. ఇప్పుడు యింటికి తిరిగి పోవడానికేనా తగినంత డబ్బు లేదు. నేను ఇంగ్లండులో కొందరు స్నేహితులకి తంతునిచ్చేను. కాని, వాళ్లు ఇరుగో ఇల్లాంటి మిత్రులు—"

ఆయన కంఠం రుద్దమైంది. మాటలాడక ఊరుకున్నాడు.

"మీకుటుంబం ఎక్కడ?"

"ఆస్ట్రేలియాలో. పాపం. దురదృష్టవంతులు, నానలుగురు పిల్లలు తల్లితో కూడా మాడి చచ్చిపోతున్నారు కాబోలు."

హఠాత్తుగా కొరుకుతూవున్న రొట్టెముక్కను పళ్ళెంలో పారేసి "మీకు ఈశ్వరుడంటే విశ్వాసం ఉందా?" అనిప్రశ్నించేడు.

ఈయన ఉద్దేశ్యం ఏమిటని ఆలోచిస్తూ ఉండగానే నాసమాధానం తెలుసుకొనకుండానే గట్టిగా కేకవేశాడు.

"అబద్ధం. ఈశ్వరుడు లేడు. అసలు ఈశ్వరుడు కానే కాలేడు ఎవ్వడూ కూడా. నేచెప్పగలను. ఈశ్వరుడు 'సర్వపిత' అంటారు ప్రజలు. ఆతడందర్నీ ప్రేమిస్తాడంటారు. కాని, నిజం దీనికి కేవలం విరుద్ధం. అందుచేతనే ఈశ్వరుడు లేడు అంటున్నా. ఒకవేళ ఉన్నా, ఆతడు

పక్షపాతి. ఆతడు పెట్టుబడిదారులకీ, ఇతరుల పీర్చిపిప్పిచేసి తినేవారికీ, మాత్రమే సహాయం చేస్తాడు.”

“సూమతధర్మాలు పూర్వజన్మలో చేసిన కర్మలనుపట్టి ఈజన్మలో మానవుడు సుఖదుఃఖాలనుభవిస్తాడని చెప్పుతున్నాయి.”

ఈమాటలెంతో రటపటాయిస్తూ అన్నాను. వెంటనే ఆయన అందుకున్నాడు.

“పూర్వజన్మా? వట్టి తెలివితక్కువ. ఎప్పుడూ కనపడని ఈశ్వరుడు, పూర్వజన్మ, అదృష్టం, మొదలయిన పుట్టగింతలలో పెట్టుబడిదారుల దుశ్చర్యలనీ, పీడలనీ, దాచిపెట్టితే లాభం ఏమిటి? తనకితాను తోడ్పడితే ఈశ్వరుడుకూడా సాయపడతాడని చెప్పుతారు. నన్నే చూడండి. నేను పడుచుదనంలో ఉన్నాను. ఆ రోగ్యం గా ఉన్నాను. పనిచేయడానికి సిద్ధంగా ఉన్నాను. బాగా చదువుకొన్నాను. తెలివితేటలు లేకపోలేదు. ఎన్ని ఉంటేనేం? పెట్టుబడిదారుల కుట్రలవలన తిండిలేక మాడి చావవలసినవస్తూంది. నాకు పని దొరకదు.”

ఉద్రేకంలో రొట్టెనుంచి ఒకముక్కనూ కొరికివేశాడు. ఆయన పెదవులు దుఃఖంచేత వేదనచేత కంపించిపోతున్నాయి.

“కాని, రష్యా ‘ప్రోలిటేరియట్ల’ దేశం కదా? ఇక్కడివాళ్లు మీకు పని ఎందుకుఈయరు?”

“వాళ్ళకీ ఏవో నియమాలున్నాయి. నేను వానిని అతిక్రమించేను.”

“అయితే మీజన్మభూమి ఆస్ట్రేలియాలో ఏమీ పనిదొరకదు?”

“వెధవ జన్మభూమి. ఇదంతా ఒకపెద్దవల. అన్నిదేశాలలోను—స్వతంత్రదేశాలయినా పరాధీనదేశాలయినా అంతే—కాస్త మంచివస్తువులన్నీ ధనికులు, యాద్రాజులు, ఎగరేసుకుపోతున్నారు. ఇంక ప్రోలిటేరి

యటులకి మిగిలేది బుగ్గి—బూడిద.”

నేను మాటలాడక గిన్నెలోని టీ చప్పరించడం ఆరంభించేను. హఠాత్తుగా ఆయన తన బలిష్ఠమైన డ్రేళ్ళతో వంటవానిని చూపిస్తూ మళ్ళీ ఆరంభించేడు.

“పిళ్ళ ముఖాలలో ఉన్న సంతోషకళని చూడండి. వీళ్లు పెద్దలంత భోగాలేపి అనుభవించడం లేదు. కాని, తిండిలేక చావవలసిన గతిమాత్రం పట్టదు. పిళ్ళకుటుంబాలు లకరికి సకనకలాడుతూ డెర్రిమొగాలేసుకొని పిళ్ళసంపాదనకోసం ఏదురుచూస్తూ కనపడరు. తిండిలేక చావవలసిన గతి పట్టదని రష్యనులు జాగా ఎరుగుదురు. విప్లవం సాధించిన మహా త్కార్యం ఇదే. మాదేశంలోను, ఇరరపెట్టుబడిదారీ దేశాలన్నింటిలోనూ వలెనే ఎంతెంత జీరం తెచ్చుకుంటూన్నవాడయినా యజమానికి ఎక్కడ కోపంవస్తుందో, ఉద్యోగం కాస్తా ఊడపీకితే తిండిలేక ఎక్కడ చావ వలసివస్తుందో, అని ప్రాణాలు గుప్పిటపట్టుకొనియుంటాడు.”

“ఇక్కడకూడా ఉద్యోగం ఊడపీకడం, అవీ జరుగుతూనే ఉన్నాయి. ఇక్కడకూడా ఉన్నరాధికారుల్ని సంతృప్తిపరచక తప్పదు కాదా?”

“మిస్టర్ డెనరళ!”

డెనకతిరిగి చూసేను. ఒకపడుచుతో నామార్గదర్శక అక్కడ నిలు వబడియుంది.

“మీరు సిద్ధంగా ఉన్నారా?”

“అయితే మీరు ఇప్పుడే ఎక్కడికియినా బయలుదేరుతారా?”

“ఆ. మీకిష్టం అయితే. ఇదిగో ఈమె మీ కొత్త మార్గ దర్శక. చూడవలసినవన్నీ ఈమె చూపిస్తుంది. ఇంక నాకు సెలవు.”

ఇదిచాలా వాధకరమైనవిషయం, నిజానికి. ప్రతిచోట నాలదృష్టం

ఏమిటోకాని, నన్ను స్టేషనునుంచి లీనుకొనివెళ్ళడానికి మంచి అందమైన తెలివితేటలు, చురుకుదనం, గల పడుచులు లభిస్తున్నారు. కాని, నాదురదృష్టం వారిని మార్చివేస్తోంది. వాళ్ళస్తానే పచ్చినవాళ్ళు అసహ్యంగా లేకపోయినా అంత అందంగా మాత్రంలేరు. ఈనూతనమార్గదర్శిక 21 ఏళ్ళ సన్నని పడుచుపిల్ల. ఇంగ్లీషు బాగా మాట్లాడుతుంది. పైపెదవి మీద గోధుమరంగు మీసాలు రేఖామాత్రంగా కనిపిస్తున్నాయి. యూరపు స్త్రీలలో ఈమీసాల విషయం సర్వసామాన్యం.

మేము క్రెమ్లిన్ కి సమీపంలోనున్న 'రెనిన్' సమాధి చూడడానికి వెళ్ళేము.

మాస్కావా నడిమిది వంతెనదాటి 'రెడ్ స్క్వేర్' చేరుకున్నాము. 1917 నాటి మహావిప్లవంలో ఈప్రదేశం రక్తస్థావితం రావడంచేత దీనికి పేరు వచ్చింది. దీనికొకవైపున 'క్రెమ్లిన్' యొక్క ప్రహరీగోడ హద్దుగా ఏర్పడింది. ఇంకొకమూల "సెంట్ జేసెర్ కేథెడ్రల్" ఉంది. ఇందులో ఇప్పుడు ధర్మవిరుద్ధవస్తుప్రదర్శనశాల, ఐతిహాసికవస్తుప్రదర్శనశాల, ఇంకాఏవేవోకాని ఉన్నాయి. 'క్రెమ్లిన్'లోనే సుప్రసిద్ధమైన మాస్కోగంట వుంది. 'క్రెమ్లిన్' చూడడానికి పెద్దఎత్తైన ప్రహరీగోడలూ అదీ గంభీరంగా పెద్దకోటలూ ఉంటుంది. ఈమహాభవనమే బోల్షివిక్ ప్రభుత్వము యొక్క ప్రధానకార్యాలయము. ఈ 'క్రెమ్లిన్' గోడలమధ్య కూర్చుండియే నియంతలు ప్రపంచం అంతటిలో ప్రప్రథమమయిన సోషలిస్టుప్రభుత్వముయొక్క రాజ్యాంగసూత్రాలు చేరబట్టి, దానిని చూడడానికి రానిచ్చేవారు. కాని, ఈమధ్య ఎవ్వరినీ, లోనికి రానీయడంలేదు.

'క్రెమ్లిన్' యొక్క ప్రహరీగోడ నానుకొనే 'రెనిన్' యొక్క సమాధి ఉంది. ఈసమాధి చాలాఖరీదయిన శిలలతో కట్టబడింది. కాని, పెద్దఆర్భాటంగాని, నగిషీపనులుగాని, లేక చాలా నిరాడంబరంగా

కనిపిస్తుంది. పెద్దఆర్చీలు, అంతస్తులు, కాని లేవు. శిల్పిచాతుర్యం చూపించే విశేషాలేమీ లేవు. ఊరికే పెద్దపెద్ద దళసరిరాళ్లు పిరమిడ్ల పోలికగా ఒకదానిమీద ఒకటి పేర్చారు. దానిలోనికి వెళ్లేటందుకు ఏర్పరచబడిన చిన్నద్వారంవద్ద ఇద్దరుసిపాయిలు కాపలా కాస్తున్నారు. ఈసమాధిని దర్శించడానికి నియమితముచైన వేళలకు ముందేవచ్చి, వేల కొలదిజనం ఆ మంచులో రడుస్తూ అల్లాగే నిలవబడియుంటారు. ద్వారాలు తెరువగానే తమముక్తిదాత సామ్యవాదసిద్ధాంతప్రవక్త యైన 'రెనిన్' పృథకశేఖరాన్ని చూడడానికి ఉర్రటాలు వేస్తూ ముందుకువస్తారు. చేతినంచులు, చేతిబెత్తాలు, గొడుగులు, అన్నీ బయటఉంచివేయాలి. కట్టబట్టలుతప్ప లోనికి ఏమీ పట్టుకొనిపోకూడదు.

నేనుకూడా ఈజనంలో కలిసి లోపలికి మారేను. గుమ్మందాటి కుడివైపునకుతిరిగి మెట్లుదిగేము. అక్కడ కొంచెం చీకటిగా వుంటి. ఇంకో రెండు మలుపులుతిరిగి మేము క్రింది అంతస్తులోకి వెళ్లేము. అక్కడనే అద్దాలపెట్టెలో సురక్షితంచేయబడిన 'రెనిన్' శవం ఉంచబడి యుంది. పెట్టెకు దగ్గరలోయున్న ఒకపైనిమడు ప్రజకెవ్వరూ పెట్టె మీదకి తోసుకురాకుండా కాపలా కాస్తున్నారు. మేము ఈమహాప్రతిభా వంతుని శవాన్ని చాలాదుర్దాతో పరిశీలిస్తూ పెట్టెకు మూడువైపుల తిరిగేము. తరువాత జనం ఒత్తిడి ఎక్కువ అవడంవలన విధిరేక రెండవగుమ్మాన బయటకు వెళ్లేము. ఇంత జనం వచ్చినా, ఎక్కడా అల్లరి, గోల, గుసగుసలు, ఏమీ లేవు. ప్రతివాడు సమాధిస్థలములోని గంభీరతని అను రించేడు. నేను రెనిన్ యొక్క ప్రతిబింబాన్ని చూసేను. కాని, ఎన్నడూ ఆయన శరీరాన్ని—అస్థిమాంసపూరితమైన శరీరాన్ని—చూడగలుగుతానని అనుకోలేదు. కాని, 'రెనిన్' చనిపోయిన ఇన్నిసంవత్సరాలకి ఆయన శరీరాన్ని ఏలాఉన్నదానినాలాగే చూసేను. జైల్లానికళాస్థాయి ఆనందభా

లను సంభవం చేసివేశాయి. ఫ్రెంచిదేశీయులవలె కత్తిరింపించుకున్న గడ్డం నేడుకూడా ఆయనముఖాన చోభిస్తుంది. బట్టతల, విశాలమైన నుదురు. బహుశా చాలా ఎక్కువగా ఆలోచించడంచేతకాదోలు నుదురున ముడుతలు ఏర్పడియున్నాయి. కళ్లుమూసుకొని ఉన్నాయి. లెనిన్ యొక్క ఈమృతశరీరాన్ని చూసే జార్జి బెర్నార్డు షా యొక్క స్నేహితుడొకడు “చూడండి. మహారాజుల చేతుల్లాఉన్నాయి.” అన్నాడుట. దానికి బెర్నార్డు షా “ఆయన ఆట్టేరోజులు పని చేసినదేదీ?” అన్నాడట. ఏదో గొప్ప సింహం నిద్రిస్తున్నట్లు, త్వరలోనేరేచి, రెడ్ స్క్వేర్ లోని సమావేశంలో పంట్లంజేబులలో చేతులుపెట్టుకొని, గంభీరస్వరంతో, నిప్పులు కక్కుతాడనిపిస్తుంటుంది. కాని, కేవలం నిర్జీవశరీరమే అక్కడుంది. ఎక్కడికి పోయినాయోగాని ప్రాణాలు ఎగిరిపోయినాయి. ఆప్రాణారెక్కడున్నాయో తెలిసినా, అవిదొరికినా, సమస్త రష్యాదేశము దేశసంపదగా ఎంచి జాగ్రత్త పెట్టిన ఆఅస్థి- మాంససహితమైన పంజరమున వానిని పునఃప్రతిష్ఠచేయడంలో ప్రయత్నలోపం ఏమిచేయదు.

నా మార్గదర్శక ద్వారం వద్దకువచ్చి తనచేతినంచి ప్రహరీనుంచి తీసుకుంది. తర్వాత మేమిద్దరము కొన్ని వ్యాజ్యాలసంగతి చూడడానికి కోర్టుకేసి బయలుదేరేము. సమయం చాలా తక్కువగా ఉండడంచేత మేము వేగంగా నడవసాగేము. కాని ఇందువలన మరీ ఆలస్యం అయింది. నేలమీద గడ్డకట్టిన గట్టి, జారుడు, మంచుమీద నడవడం నాకుఅలవాటులేదు. అందుచేత వేగంగా నడవడంలో కాలుజారి తల్లక్రిందులుగా మంచుమీద దోరగిలపడ్డాను. నేను లేవడానికి ప్రయత్నం చేసినకొద్దీ జారి నేలకంటుకుపోతున్నాను. దారిపోయే వాళ్ళంతా నవ్వుతూన్నారు. అప్పుడు నామార్గదర్శకవచ్చి చేయిపుచ్చుకు లేవదీసి, దారిపోయేవాళ్ళ వినోదానికి భంగం కలిగించింది.

౨

మేము తిన్నగా కోర్టుదగ్గరకు వచ్చేము. న్యాయాలయభవనం ఏమంత పెద్దదికాదు. మంచి యూనిఫారాలు ధరించిన బంబోతులు ఎక్కడా కనపడలేదు. పెద్దపెద్దజేబులున్న గొనులువేసుకున్న వకీళ్లుగాని ఎట్టార్నీలు గాని కనపడలేదు. ఆకోర్టుచూస్తే ఏదోపాఠశాలయో, సభా భవనమో, అనుకుంటాము. ప్రధానజడ్జి—అతని సహకారులిద్దరు—వారిలో ఒకశ్రీకూడా వుంది— ఎత్తైనప్రదేశంలో కూర్చుండియున్నారు. వారికెదురుగా గుడ్డపరవని వట్టిమేజా ఒకటివుంది. ఫిర్యాదీలు, ముద్దాయిలు, చూడడానికి వచ్చినవారు, సాక్షులు, అంతా అక్కడపడియున్న బెంచీలమీద కూర్చుండియున్నారు. వారికీ వీరికీ మధ్య కర్రలకటకటాలు అడ్డుగావున్నాయి. జడ్జీలు సాధారణవేషాలలోనే ఉన్నారు. వారు కట్టుకున్న సాధారణవస్త్రాలు, చిన్నచిన్న జుట్లు, ఎండలో కమిలినముఖాలు, దృఢములైన చేతులుచూస్తే వారికీ సామాన్యపు కూలీలకి తేడా కనిపెట్టలేము. ఆడుజడ్జి నెత్తికి రుమాలుచుట్టుకొన్నట్లు జ్ఞాపకం.

ఒక ఆడుది కటకటాలమీద వంగి ఏదో ఉద్రేకంతో చెప్పుతూంది. ఒకమాటు చేతులు అటూ ఇటూ తిప్పుతూంది. ఒక్కొక్కప్పుడు కన్నీరు కారుస్తూంది. కొంతసేపయినతరువాత వెక్కివెక్కి ఏడవడం ఆరంభం

భించింది.

“అసలు సంగతేమి”టని నామార్గదర్శికను ప్రశ్నించేను. అవిడ కొంచెంసేపు వింది.

“ఈవిడ కుమారుని పోషణకోసం మ గ ని మీ ద దావాచేసింది. బహుశా తండ్రి ఆపిల్లడు తనకు పుట్టలేదంటున్నాడేమో.”

నాకు ఉత్సాహం కలిగించే వ్యాజ్యం మాత్రం అవును. ఈమాదిరి వ్యవహారాలు బోర్నివిక్ ప్రభుత్వంయొక్క నూతనసిద్ధాంతాలకి పరిణామాలు. వై వాహికవిధిని ఒక్కమాటుగా ఎత్తేసి స్త్రీపురుషులకు గార్హస్థ్యజీవన సంబంధమైన స్వాతంత్ర్యం సంపూర్ణంగా ఇచ్చినందుకు ఫలితంగా ఈలాగంటి చిత్రమైన క్లిష్టవ్యవహారాలు ఉత్పన్నమైనాయి.* పిల్లవాని పోషణకి ఏల అం గీ క రి చ దం లే ద ని భర్తని ప్రశ్నించేరు. ఈమెకు మరొక యువకునితో సంబంధం వుందనీ, ఆపిల్లవాడు తనకు పుట్టలేదనీ, అతడు చెప్పేడు. సాక్ష్యం తీసుకున్నారు. ఆమెతో సంబంధం కలిగియున్నాడన్న యువకుని వాఙ్మూలం తీసుకోబడింది. తర్వాత రెండవ కేసు పిలిచేరు. తీర్పు ఆఖరున చెప్పుతారని నాకుచెప్పేరు.

రెండవకేసులో కూడా ఫిర్యాది స్త్రీయే. తనపతితో విడాకులు తీసుకున్నప్పుడు అతని ఆదాయంలో మూడవవంతు ఆమెకీయవలెనని డిక్రీ ఇచ్చేరు. ఇప్పుడు అతని జీతం చాలా ఎక్కువయింది. కాని, అతడు డిక్రీనాటికి వస్తుండే జీతంలో మూడవభాగమే ఆమెకుఇస్తున్నాడు. అతని ప్రస్తుతసంపాదనలో మూడవపాలు ఇప్పించమని ఆమెవాదన. ఈకేసువిచారించడానికి మొత్తం పదిహేనునిమిషాలు పట్టింది. ఈకేసు

*ఈబాధలు ఎక్కడా తప్పవు. వివాహవిషయంలో కట్టుబాట్లు బాగా వున్న మానదేశంలోనే ఈలాగంటివి తప్పడం లేదు. Mrs. గంగూలీ-కేసు జ్ఞాపకం చేసుకుంటే ఈవిషయం తెలుస్తుంది.

వినినతర్వాత న్యాయాధిపతులు ఆలోచించుకొనడానికి రేచేరు.

ఒకజడ్జీ నామార్గదర్శకను పిలిచి కోర్టుహాలుకి ప్రక్కనున్న ఆలోచనామందిరంలోనికి నన్ను తీసుకురమ్మని చెప్పేడు. నేను వెళ్లేను. ఈగది చిన్నదిగా వుంది. అందులోనున్న మేజాపై పుస్తకాలు, రికార్డులు ఉంచబడి యున్నాయి. ఒకశ్రీ అక్కడ కార్యదర్శిపని చేస్తూంది. “కోర్టు విషయంలో నా అభిప్రాయాలేమిటో ఏవయినా ప్రశ్నలడిగేవి ఉన్నాయో:” అని జడ్జీ మార్గదర్శకచేత అడిగించేడు.

“మీరు కోర్టుఫీజు ఏలెక్కని తీసుకుంటారు ?”

“మాదేశంలో కోర్టుఫీజు తీసుకోరు. న్యాయవిచారణకోసం ఈకోర్టును ప్రభుత్వం నిర్వహిస్తూంది. బీదలలోబీదకూడా ఈకోర్టులో న్యాయాన్ని పొందడంమాఁచూహ. ఆలాగంటప్పుడు కోర్టుఫీజు అంటూ పెట్టి, బీదవారిని కోర్టుకిదూరం చేస్తామా?” ఈమాట విశ్వాసజనకముగాను ఉచితంగాను, తోచింది.

“క్రిమినలు కేసులకి వేరే కోర్టువుందా?”

“లేదు. అన్నింటికీ ఒకటేకోర్టు.”

“మీరిచ్చిన తీర్పులమీద ప్రజలు అప్పీలు చేసుకుందుకు వీలుందా?”

“ఆ. వారు పైకోర్టుకు పోవచ్చు?”

“మీన్యాయవిధానాన్ని గూర్చి కొంచెం చెప్పుతారా?”

నామార్గదర్శక కొంతసేపటిదాకా జడ్జీలతో మాటలాడింది.

“అన్నిటికంటే క్రిందికోర్టు ప్రజలకోర్టు. (People's court.) దానికి అన్ని అధికారాలు ఉన్నాయి. కాని, అవి పరిమితాలు. ఈకోర్టులలోని తీర్పులమీద ప్రాంతీయన్యాయస్థానాలలో అప్పీలు చేసుకోవచ్చును. ప్రాంతీయన్యాయస్థానాలకి అప్పీళ్లు వినడమేకాకుండా, ఈక్రిందికోర్టులని తనిఖీచేయడం కూడా పనిలోనిదే. ప్రజాన్యాయస్థానాలు వీరివద్దకి తీర్పు

కోసం పంపిన క్లిష్టములైన కేసుల్ని ఈకోర్టు సాధారణసమావేశంలో విచారించుతారు.”

ఇది చాలా ఆశ్చర్యకరమైన విషయం.

“పూర్వపు కేసుల పైల్లు ఏమీ ఏమీ వద్ద ఉండవు? ప్రజాన్యాయస్థానాలు పేచీవ్యవహారాలు ఇక్కడి కెందుకు పంపిస్తారు?”

“రేవు. పైల్లు ఉండాలని నియమంలేదు. అవి జడ్జీల సహజాలోచనకి అభ్యంతరం కలుగజేస్తాయని ఆపద్ధతి తీసివేశాము.”

“సరే, ఇంక ముందు విషయం చెప్పండి.”

“ప్రాంతీయన్యాయస్థానాలపై పైన ఆర్. ఎస్. ఎఫ్. ఎస్. ఆర్ (రషియన్ సోషలిస్టు ఫెడరేటెడ్ సోవియట్ రిపబ్లిక్.) యొక్క—రష్యాలోనున్న ఏడు ప్రజాతంత్రసామ్యవాదప్రభుత్వాలలోను దేనియొక్క ఆధీనంలో ప్రాంతీయన్యాయస్థానాలున్నాయో ఆప్రభుత్వంయొక్క—ఉన్నతన్యాయస్థానం (సుప్రీం కోర్టు) ఉంటుంది.”

“ఈదేశంలోని ప్రజాతంత్రప్రభుత్వాలన్నీ సర్వస్వతంత్రాలా?”

“ఆ. ఏడు ప్రజాతంత్రాలు న్యాయ, శాసన, సంబంధాలలో దేనికదే సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యం అనుభవిస్తున్నాయి. కేవలం కొన్నివిషయాలలోమాత్రం, ఇవన్నీ కేంద్రశాసనాధికారంలో అంటే యూ. ఎస్. ఎస్. ఆర్. యొక్క సుప్రీంకోర్టులు, క్రిమినల్ కోర్టులు, జి. పి. యూ. ల అధికారంలో ఉంటాయి.”

“ఓ! జి. పి. యూ? ఎన్నోవిధాల తరుచుగా వింటూ వచ్చిన ఆ, భయంకరమైన జి. పి. యూ. (గూఢచారిదళం) యేనా?”

“జి. పి. యూ. భయంకరమైనదని మీరేలా తెలుసును?” అని ఆమె చిరునవ్వుతో ప్రశ్నించింది.

“భయంకరమైనదే. దానిని గురించి అనేకపుస్తకాలలో చదివేను.

మీరు అల్లాగ తలపరా?”

“నిజమే. కాని, ప్రభుత్వానికి విరుద్ధంగా ఉన్నవారి విషయంలోనే అవి భయంకరంగా ఉంటాయి. లేకుంటే లేదు.”

“అయితే ఏదోఒక ఉపాయంచేత ప్రజాభిప్రాయాన్ని అణచి వేయడం నిజమేకదా?”

“అదేలాగ? మేము కేవలం సోషలిస్టుప్రభుత్వానికి విరుద్ధంగా కుట్రలు చేయడానికి అవకాశం ఇయ్యము. ఈయూనియనుకు బయట, లోపల, కూడ ఈప్రొలిటేరియటుఅధికారాన్ని ధ్వంసం చేయాలని ప్రయత్నించేవారు ఉన్నారని మీరెరుగుదురా?”

“అయితే విప్లవకారుల్ని బాధించేడని జారుని నిందించడం ఎందుకు మరి? ఆజారుప్రభుత్వానికి ఈసోవియటుప్రభుత్వానికి తేడా ఏముంది? రెండుప్రభుత్వాలు ఆలోచనగలవారిని అణచి వేస్తూనే ఉన్నాయి. ఇంక మీరువ్యక్తిస్వాతంత్ర్యాన్నిగురించి చెప్పుకొనడం దేనికి?”

నా యీప్రశ్నలకి ఆమెచాలాఉద్రేకం పొందింది. ఆమె అండమయిన గులాబిరంగుణుగ్గులు ఎర్ర బడ్డా యి. కళ్లు పెద్దవయి ప్రజ్వలిించేయి.

“కాని, నేడు ప్రొలిటేరియటుకు తనఅభిప్రాయం చెప్పుకొనడానికి అవకాశంవుంది. ప్రొలిటేరియటుకు శత్రువులైన బూర్జువాల గొంతుకలు అదమబడియున్నాయి. దాంట్లో నష్టం ఏమీలేదు. ఈధనికులు చెప్పవలసినవన్నీ ఇదివరకే చెప్పేరు. ఇంక వాళ్లు నోరుమూసుకోవలసిందే.”

“బహుశా మనము జడ్జీల అమూల్యసమయాన్ని పాడుచేస్తున్నామేమో. రండి. ముందుమనపని పూర్తిచేసుకుందాం. అయితే ప్రజాతంత్ర

ప్రభుత్వాలయొక్క, యూనియన్ యొక్క సివిలు—మిలిటరీ—కోర్టులకి పనేమిటి?”

“ప్రజాతంత్రప్రభుత్వాల సుప్రీంకోర్టులకి మూడుపనులున్నాయి. (1) అప్పీళ్ళు వినడం. (2) కొన్ని ముఖ్యమైన కొత్త కేసులు వినడం. (3) న్యాయచట్టాలకి అర్థాలు వివరించడం. ప్రాంతీయన్యాయస్థానాల తీర్పులమీద సుప్రీంకోర్టు పునర్విచారణచేసి తీర్పులిస్తుంది. ఈ సుప్రీం కోర్టుయొక్క తీర్పుకి అప్పీలు లేదు. సుప్రీంకోర్టులోని సభాపతులలో కొందరు వ్యతిరేకాభిప్రాయం కలిగిఉన్నప్పుడు మార్తంపునర్విచారణ జరిగిస్తారు. అట్లాంటప్పుడు కోర్టుయొక్క సా ధా రణ స మా వే శం లో (Plenum) దీనిని విచారణకి తెచ్చి తీర్పులిస్తారు. ప్రతివాడు ఎప్పుడూ ఈకోర్టుకి అప్పీలు చేయలేదు. సుప్రీంకోర్టు స్వయంగా కావాలనుకున్నప్పుడు, ప్రజాతంత్రాధ్యక్షుడు ఏవయినా ప్రత్యేకవ్యాజ్యాలను పంపించినప్పుడు, మాత్రమే ఈకోర్టు సమావేశమై ప్రాంతీయన్యాయస్థానాల తీర్పుల్ని పునర్విమర్శన చేస్తుంది. ప్రజాతంత్రప్రధానులకి, సుప్రీంకోర్టు జడ్జీలు మొదలయినవారికి విరుద్ధంగా తేబడే కేసుల్ని మాత్రమే ఈకోర్టు ప్రాథమికవిచారణకి తీసుకుంటుంది. ఇంక దీని మూడవపని శాసనాల విషయంలోను చట్టాలవిషయంలోను పేచీలు వచ్చినపుడు వానిఅర్థాల్ని వివరించడం. ఇవి ప్రజాతంత్రప్రభుత్వాల సుప్రీంకోర్టులపని. యూ. ఎస్. ఎస్. ఆర్ యొక్క సుప్రీంకోర్టుకి కూడా, ఇవే అధికారాలు. ఇది * ఏడు ప్రజాతంత్రాల సుప్రీంకోర్టుల తీర్పుల్ని కూడా మార్చగలదు. ఏవయినా రెండుప్రజాతంత్రాలకి ఏవిషయంలోనయినా పేచీలువస్తే వానిని ఈకోర్టు విచారిస్తుంది. చాలా పెద్దఉద్యోగులపై వచ్చే కేసుల్ని ఇది విచారిస్తుంది. ప్రజాతంత్రాల కేంద్రకార్యనిర్వాహకసభల (Central Executive

* నేడు పద కొండు. (అనువాదికుడు)

Committees) ఆజ్ఞల్ని నిర్ణయాలను కూడా మార్చడానికి ఈ కోర్టు యొక్క సామాన్యసమావేశానికి అధికారం వుంది. మిలిటరీకోర్టులలో రక్తకవచదళాలకు సంబంధించిన కేసులు విచారించబడుతాయి.”

ఈ దీర్ఘోపన్యాసానంతరం ఆమె కాస్త సేపు ఊరుకుంది. ఆమె ఆయాసం తీర్చుకుందుకు కొద్దికాలం ఊరుకొని మరల ప్రశ్నించేను.

“కేంద్రకార్యనిర్వాహకసభలంటే?”

“ఓ. ప్రభుత్వముయొక్క నియమాలను, శాసనాలను చేయడానికి చట్టాలు నిర్మించడానికి పూర్ణాధికారం వీటికే ఉంది.”

“జడ్జీలకి జీతాలు ఏలాగ ఉంటాయి. మామూలు కూలీకంటె ఆయనకు జీతం ఎక్కువ ఇస్తారా?”

ఆమె ప్రధానన్యాయాధిపతిని చూపిస్తూ “ఆయన స్వయంగా ప్రొంట్ చేరియటే. ఒక కార్టనాలో పనిచేస్తూ ఉండేవాడు. అక్కడ ఉండగా స్వతంత్రాలోచన వ్యక్తంచేసిన కారణంచేత న్యాయశాస్త్రం చెప్పించేరు. వీరిద్దరూ (సహాయన్యాయాధిపతుల్ని చూపిస్తూ) ఇప్పటివరకూ ఒక పట్టు యంత్రాలయంలో పనిచేశారు. అరురోజులతోసం మాత్రమే వీరిని జడ్జీలుగా ఎన్నుకున్నారు. ఆ అరురోజులు అయిపోయినాక వీరుతిరిగి మిల్లులోకి వెళ్లిపోతారు. వీరు తీర్పులలో స్వతంత్రాలోచనను ప్రకటించినట్లయితే వీరికి జడ్జీలకు కావలసిన చదువుచెప్పిస్తారు. కార్టనాలలో పనివానితనంగల కూలీలకు (Skilled Labourers) ఇచ్చే వేతనాన్నే ఇస్తారు. జడ్జీలయినంతమాత్రంచేత కోర్టుకి వెలుపల కూలీలకంటె ప్రత్యేకత ఏమీ చూస బడదు. వీరు ఎల్లప్పుడూ కూలీవర్గంతో కలిసిమెలసి ఉండవలసినదే. ఎవ్వడయినా అలాగ కలవక బూర్జువాడునస్తత్వం ప్రదర్శించేడంటే, పని పీకేసి మళ్ళీ మిల్లులలోకో పొలాలమిదికో పంపేస్తారు.”

“మీకేమయినా న్యాయశాస్త్రగ్రంథాలున్నాయా? లేక వీరి బుద్ధికి

తోచినట్లు ఇచ్చారాజ్యమేనా?”

మార్గదర్శిక కొంచెంసేపు జిజ్ఞీతో మాటలాడింది.

“కాదు. వీరివద్ద శాసనగ్రంథాలున్నాయి.”

మేజామీద నున్న పుస్తకాలు చూపించింది.

“కాని, ప్రతివిషయాన్నీ స్వతంత్రబుద్ధితో ఆలోచించి తేల్చుకుంటారు. శిక్షమాత్రం చట్టాన్ని అనుసరించి విధిస్తారు.”

“మగవాండ్రవరె అంత సమర్థతతో టీ ఆస్త్రీన్యాయాధిపతి వ్యవహారనిర్వహణం చేయగలుగుతూ వున్నదా?”

మార్గదర్శిక ఈవిషయంలో జిజ్ఞీలతో సంప్రదించకుండానే చట్టసమాధానం ఇచ్చింది.

“ఎందుకు చేయలేదు? ఆమెకు బుర్ర లేదా? బుద్ధిలేదా? స్వతంత్రంగా ఆలోచించగల శక్తి లేదా?”

ఈమాటల నామె నవ్వుతూనే చెప్పింది. కాని, ఆనవ్వువెనక ఆత్మాభిమానం స్పష్టంగా కనిపించింది. నేను మాట మార్చేను.

“స్థాయిజడ్జీలను ఎంతకాలానికొకమారు ఎన్నుకుంటారు?”

“ప్రాంతీయకార్యనిర్వాహకసమితి వారిని ఏడాది కొకమారు నియమిస్తూంటుంది. కాని, వెనుకటివారే మరలమరల తరుచుగా నియమించబడుతుంటారు.”

“వీరేదయినా ప్రత్యేకంగా చదువవలసి యుంటుందా?”

“ఆ. ఇక్కడ “సోవియటున్యాయపాఠశాల” ఒకటుంది. అక్కడ చట్టములేకాక, అర్థశాస్త్రం, మనస్తత్వశాస్త్రం, సమాజశాస్త్రం మొదలయినవికూడా చెప్పబడతాయి.”

“కార్థానాలరోనూ, అక్కడ, పనిచేయవలసియుండడంచేత సహాయన్యాయాధిపతులు చట్టము చదవనక్కర లేదనుకుంటా.”

“అక్కర్లేదు. వారివి చదవ నక్కరలేదు. స్థాయిజడ్జీయే వారికి చట్టాల్నిగూర్చి. శిక్షా క్రమాన్ని గూర్చి, చోదించాలి. ఇంతేకాకుండా తరుచుగా చట్ట విషయమై ఉపన్యాసాలు ఇప్పించడానికి ఏర్పాటుంటాయి.”

“ఆపరిస్థితులలో సహాయన్యాయాధిపతులకు తీర్పులు విషయంలో స్వాతంత్ర్యం ఏమీ ఉండదనుకుంటాను.”

“ఎందుకుండదు? సహాయన్యాయాధిపతులమాట స్థాయిన్యాయాధిపతిలోచనతో సరిపడకపోతే వారిదే పైచేయి. వారి లీర్పేఆఖరుది. కారణం అధికసంఖ్యాకుల అభిప్రాయం అది గనకనే.”

“కాని, వారు సాధారణవ్యక్తులు మాత్రమే కాదు?”

“అయితేనేం? వారికీ స్వతంత్రతలోచన వుంది. స్వతంత్రతలోచన శాసనంలోని శబ్దజాలంకంటే ఉత్తమం.”

“కోర్టులో ఎక్కడా వకీలుకాని, అడ్వోకేటుకాని, కనపడినట్లు తోచదు. ఇక్కడ వకీళ్ళు లేరా?”

ఆమె జడ్జీతో సంప్రదించింది.

“ఇక్కడ అడ్వోకేట్లు ఉన్నారు. కాని, సాధారణంగా ప్రతికేసుకి వారిని పిలవరు. వకీలుండితీరాలనే నియమం లేదు చూచట్టాలలో. మాయంతట మేము వాదించుకోవచ్చును. పూర్వపురికార్డులను చూసుకోవచ్చును. వానికి నకళ్ళు తీసుకోవచ్చును. వ్యాజ్యం విషయంలో తోచినప్పుడెల్ల జ్ఞాపకం వచ్చినవెల్ల చెప్పుకోవచ్చును. అలాగంటప్పుడు వకీళ్ళని పిలచి డబ్బు ఎందుకు పాడుచేసుకోవాలి?”

“ఏమిటి? డబ్బు పాడుచేసుకొనడమా?—ఇక్కడి వకీళ్ళకి ఫీజు ముట్టుతుందా?”

“ఎవరి తరహానుపట్టి వారి ఫీజు ముట్టుతుంది.”

నేను చిరునవ్వు నవ్వను. మార్గ దర్శిక చాలా తెలివైనది. నానవ్వులో అర్థం కనిపెట్టివేసింది.

“ఈవరీళ్ళ ఫీజులలో చాలాతేడా ఉంటుందనుకొనకండి. ఫలానా వకీలు కింత ఫీజుని నిర్ణయం చేదు. వ్యాజ్యాలలో నున్నవారు తమ ఆదాయాన్నిపట్టి ఫీజునిస్తారు. ఈఫీజునంతనూ వకీళ్ళసమితి (Collegium) తీసుకుని, ప్రతివకీలుకీ ఆటని అర్హతనుపట్టి మాసవేతనం ఇస్తుంది.”

“అయితే దీవడూరీ వరీళ్ళ సహాయాన్ని పొందలేదన్నమాట.”

“ఎందుచేత?”—

“ఒకడు తనసంపాదనతో కడుపు నింపుకొనడమే కష్టంగా వుందనుకొనండి. ఆతడు వకీలకీయడానికి డబ్బు ఎక్కడ తెస్తాడు?”

“ఆతడు ‘కన్సల్టేషన్ డ్యూరోకి’ ఒకలర్జీ పెట్టుకుంటేచాలు. ఆతడు ఫీజునీయలేదని వారుతెలుసుకుంటే ఉచితంగానే చట్టసంబంధమైన సలహాలు ఇస్తారు.”

“అయితే మీదేశంలో న్యాయశాఖ, శాసనశాఖ, ఒకదానితో ఒకటి కలిసి ఉన్నాయన్నమాట.”

“ఔను. అందులో చాధ ఏముంది?”

“ఈపద్ధతిలో చిక్కురేపయినా ఉన్నాయేమో జడ్జీని కాస్త అడగండి.”

ఆమె ప్రశ్నించింది. జడ్జీలు నవ్వసాగేరు. తలతిప్పుతూ వారు చెప్పుతూంటే మార్గదర్శిక వాటిని అనువదించి నాకు చెప్పింది.

“న్యాయశాఖని—శాసనశాఖని వేరువేరుగా ఉంచేసుని చెప్పేదేశాలు కూడా క్రియవచ్చేటప్పటికీ బోల్తాకొట్టుతూన్నాయి. సిద్ధాంతం బోధించేటప్పుడు ఈరెండూ వేరు వేరుగా ఉండడం బాగానేతోస్తుంది. కాని కార్యరూపంలో అది సాధ్యం కావడంలేదు. ఇర్రదేశీయులు దొంగలు.

అందుచేత తమపరాజయాన్ని అంగీకరించరు. మీరు ఏదేశంలోనైనా సరే రాజకీయవ్యాజ్యాలను పరిశీలించండి. ఈవిషయం మీకే అర్థం అవుతుంది. మేము మోసగాండ్రము కాదు.”

న్యాయాధిపతుల అమూల్యసమయాన్ని నేను చాలవరకు ఉపయోగించుకున్నాను. ఆలోచనాపండిరానికి వెలుపల పాపం ప్రజలు తీర్పుల కోసం ఎదురుచూస్తూ చూస్తుండియున్నారు. కేవలం నా ఉత్సాహంకోసం వారినమయం పాడుచేయడం ఉచితంగా తోచలేదు. నేను వారికి హృదయపూర్వకంగా ధన్యవాదాలర్పించి చేతులకలిపి చోర్టువెలుపలకు వచ్చేను.

కొద్దినిముషాలకి జడ్జీలు గదిలోనుంచివచ్చేరు. స్థాయిన్యాయాధిపతి తీర్పు వినిపించేడు. మొదటికేసులో పిల్లవానిచంద్రివివ్వచో తెలుసు కొనగలగడం సాధ్యమైన విషయం కాదుకనక. ఆస్త్రీతో సంబంధం కలిగియున్న ఇరువురు పురుషులు బిడ్డని పోషణభారం వహించవలసినదిగా తీర్పుచెప్పేరు. రెండవదానిలో ఆస్త్రీకి భర్తయొక్క ప్రస్తుతాదాయంలో మూడవభాగం ఇయ్యవలెనని తీర్పుచెప్పేరు.

రష్యనుకోర్టుల నిరాడంబరతకి నాకు చాలా ఆశ్చర్యం కలిగింది. దోషులహాడ ఎంత స్వంతత్రం అనుభవిస్తున్నారు? జామీనులు చాలచులకనగా లభిస్తాయి. అప్పీలుకు ఖర్చేమీ ఉండదుకనక ప్రతితీర్పు న్యాయోచితంగానే ఉంటుంది. అదీగాక జడ్జీలు సాధారణప్రజలనుంచి ఎన్నుకోబడినవారేనాయె. అందుచేత వారికి ముద్దాయిల స్థితిగతులు, మానసిక ప్రవృత్తులు, ఆచారవ్యవహారాలు, ఆలోచనలు, కష్టసుఖాలు, అన్నీ తెలిసే ఉంటాయి. అందుచేత ఇతరములైన పెట్టుబడిదారీదేశాలలోవలెగాక రష్యాలో ముద్దాయిలకు సానుభూతితోకూడిన న్యాయము లభిస్తుంది. పెట్టుబడిదారీదేశాలలోని జడ్జీలు, న్యాయాధికారులు, సమాజంలోని ప్రత్యేక

సౌకర్యాలుగల కక్షకు (Privileged class) చెందిన వారై యుంటారు. వారికి జనసామాన్యముయొక్క భావలతోటి జీవితంతోటి సంబంధం ఏమాత్రం వుండదు. అందుచేత తరుచుగా గ్రుడ్డిగా వారిజీవితమునకు సంపద మీద దాడిసలుపుతుంటారు. అదీగాక ఇతరదేశాల న్యాయాధీశులు ప్రజాసామాన్యంతో కలియనే కలియరు. వాళ్ల ఆడంబరం, గాంధీస్థం, చూడగానే ముద్దాయిలు స్తంభించిపోయి, అసలువిషయాలు చెప్పనేరేరు. రష్యనుకోర్టులలోగల నిరాడంబరత్వము ప్రజలకు చాలా సౌకర్యాన్ని కలిగిస్తుంది.

దీనికి వేళకావడంచేత హోటలుకు బయలుదేరేము. మూడు రూములవేళ చలి ఎక్కువై పోయింది. నాలుగుమూలలా ఎడలెగకుండా మంచుకురుస్తుంది. మేము మంచుమీదనే పోతున్నాము. మమ్మల్ని పైనుంచి, క్రిందనుంచి, ఈప్రక్కనుంచి, ఆప్రక్కనుంచి మంచు ఆక్రమిస్తుంది. బూట్లు, మేజాల లోపలికంటా చలి ప్రవేశిస్తుంది. చలిగాలి శ్వాసద్వారా లోనప్రవేశించి బుద్ధిని కొయ్యవారచేస్తున్నట్లు ఉంది. ఇక్కడపుట్టి ఇక్కడనే పెరిగినా ఈవిషయంలో రష్యనులు మనకంటే బలమైనవారని నేను తలపను. వారు ధరించే మైనపు గుడ్డకోట్లు వారిచ్చట నిలవబడడానికి ఆధారం. 'లెనిన్ గ్రాడ్' 'క్రెచ్' లో పిల్లల్ని ఎంతజాగ్రత్తగా దూదిమెత్తలలోను మైనపుగుడ్డలలోను చుట్ట పెట్టిఉంచేరో చూసేనుకాదు? వాళ్ళకి కప్పిన ఒక్కగుడ్డ మనదేశంలోని పిల్లలికికప్పితే ఉక్కిరిబిక్కిరి అయిపోతారు. వయస్సులోనున్నవాళ్లు ధరించినవి ఎంత మురికిగాను, అసహ్యంగాను ఉన్నా చలినిమాత్రం దాగా ఆపుతాయి. బీదలు గొట్టెచర్మాలతో కుట్టినవి తొడుగుతారు. ప్రస్తుతం కొన్ని సౌకర్యాలు పొందగలిగిన జాతిగా ఎన్నదగ్గ పనివాండు? మైనపుగుడ్డకోట్లు, ఉన్నిజాకెట్లు తొడుగుతున్నారు. రష్యనులు కట్టే

బట్టలు, టోపీలతోటి, ఏభారతీయుడైనాసరే అచ్చటివరిని ఓర్వగలడని నానమ్మకం.

నామార్గదర్శక సాయంకాలంవచ్చి రైతుభవనం చూపించుతానని చెప్పిపోయింది. ఇక్కడ రైతులకి “క్లబ్బులు” సంస్కారగృహాలు, ఉద్యానవనాలు, మొదలయిన వెన్నో ఉన్నాయనీ, వానిలోచేరి, రైతులు చదువుకుంటూనో, ఉపన్యాసాలువింటూనో, నాటకాలు ఆడుతూనో, సినీస్కూలు చూస్తూనో కాలం గడుపుతారని ఆమెయే చెప్పింది. ఇప్పుడు మంచుకురిసే రోజులవడంచేత ఉద్యానవనాలు మొదలయినవి మూయబడినాయట. అందుచేత మేము రైతుభవనాన్నే చూడడానికి నిశ్చయించుకున్నాము.

ఇక్కడ టీ, భోజనము, కూడ ‘రెనిన్ గ్రాడ్’ లో లాగే పాడుగా ఉన్నాయి. వస్తువుల ఖరీదులు విపరీతంగా ఉండడంచేత ఏవిదేశీయుడు భోజనంకాక పైగా ఏదయినా తీసుకొనడం సాధ్యంకాదు. ఒకరోజున ఒక్కసీమరేగుపండుకోసం పదిషిల్లింగులు యిచ్చినట్లు జ్ఞాపకం. ఇంకో మారు పేల్చిన కోడిమాంసం ఒక్కస్లేటుకి సంపూర్ణంగా పొనుకిపొను చెల్లించేను. అటుతరువాత ఈపాడుపొట్టకోసం ఇంత ఖరీదు ఇచ్చి సీమరేగు, కోడిమాంసం, కొవేబదులు ఉపవాసం ఉండడం మంచిదని ఊహించేను. ఒకమారు నామార్గదర్శకతో ఈవిషయాన్ని గూర్చి మాట్లాడేను.

“ప్రొలిటేరియటు కెవ్వనికీ మీదేశం రావడం చాలాకష్టం.”

“మేము వారిని రమ్మనడం లేదుకా! ఈనాడుమాకు పౌండ్లు— డాలర్ల అవసరం ఎక్కువగా ఉంది. అందుచేత సాధ్యమైనంతవరకు వానిని విదేశీయులదగ్గరనే వసూలు చేయాలి. విదేశయాత్రికులు బాగా డబ్బు యియ్యగలరనిచూడా మేము వెరుగుదుము.”

ఈమాటలు పూర్తిగా నిజం. ఇవి వాకళ్లుతెరిచినాయి. రష్యాలోకి వచ్చినవాడెవడైనా తన దగ్గరనున్ననాణేలను రూబుల్సులోనికి మార్చుకుంటే, వాటిని ఖర్చుపెట్టుకోవలసిందే. కాని, తిరిగి ఆతనిదేశంలోని నాణాలు ఈయబడవని సోవియటు ప్రభుత్వం చేసిన శాసనం జ్ఞాపకం వచ్చింది. మార్గదర్శిక చేప్పిన మాటలవలన రష్యనులు ఈశాసనం ఎందుకుచేశారో అర్థం అయింది. తరువాత తరువాత విదేశీయులకోసం 'టార్గసిన్' అనే దుకాణం మాస్కోలో వుందనీ, అక్కడ ఏపస్తువు అయినా చవకగానే ఉంటుందనీ, తెలిసింది. దానిని గురించి తరువాత ముందుముందు వ్రాస్తాను.

సాయంకాలం మార్గదర్శిక వచ్చేటప్పటికి చీకటిపడిపోయింది. మేమిద్దరం వెంటనే బయలుదేరి, మాస్కావానదినిదాటి, 'క్రెస్లన్' యొక్క ప్రహరీగోడదగ్గర ట్రాంబండికోసం నిలవబడ్డాము. ఎంతకీ ట్రాము రాదు. మోటార్లు, బస్సులు, మరి, అద్దెబండ్లుగాని లేనేలేవు కదా? ఈమధ్యనే భూగర్భంలో విద్యుచ్ఛక్తిటాలు నడిపించేటందుకు ప్రయత్నాలు చేయబడుతున్నాయి. చలి చంపేస్తూంది. అందుచేత కాస్త అటూఇటూ తిరిగితే ఒళ్లు వేడెక్కుతుందని తలచి పవారుచేయసాగేము. ఆఖరికి ట్రాంబం వచ్చింది. మేము గంతేసి బండిలో దూరేము. గుంపులో కొంతవేడి చిక్కింది. కాని, మనుష్యుల చెమట, మురికిగుడ్డలు, ముక్కులు బద్దలయ్యేలా దుర్వాసన కలిగిస్తున్నాయి.

౯

నామార్గదర్శిక అదృష్టవశాత్తు కిటికీదగ్గరకు చేరినవాళ్ళని “ఎక్కడదాకా వచ్చేమ”ని మాటిమాటికీ అడిగి తెలుసుకుంటూ వచ్చింది. ట్రాంబండి కిటికీలకి లోపల వెలుపల కూడా మంచు పేరుకుని వుంది. జనం ఎక్కువగా ఉండడం వలన వెనుకనుంచి ఏమీ కనపడడం లేదు. రష్యనుట్రాములలో జనం వెనకనుంచి ఎక్కుతారు. ముసలివాళ్ళు పిల్లల్ని ఎత్తుకున్న ఆడవాళ్ళు, మాత్రం డ్రైవరు పక్కనున్న దారిని లోనికి వస్తారు. సామాన్యంగా ఈద్వారం దిగడానికే ఉపయోగించబడుతుంది.

మేము ‘రైతు—భవనం’ దగ్గరదిగేము. ఇల్లు చాలా పెద్దది. మార్గదర్శికకు కూడా ఈఇంటితో పరిచయం లేనట్లు తోచింది. ఆమె ముందుగా నన్ను రైతుల భోజనశాలలోకి తీసుకువెళ్ళింది. అప్పుడే గ్రామాలనుంచి వచ్చిన రైతులు చాలామంది మూటలు—ముల్లెలతోటి కనిపించేరు. వారు మాకు సూపరింటెండెంటు ఆఫీసుకు దారి చూపించేరు. మేము ఆఫీసుగదిని వెతికి పట్టుకున్నాము.

సూపరింటెండెంటు ఒక వకీలు. ఆయనకి ఇంగ్లీషు రాదు. అందుచేత నామార్గదర్శికయే దువాసీపని నిర్వహించి వ్యవహారం సాగించింది.

“నేనేవయినా అడగవచ్చునేమో ఆయనను అడగండి.” అని మార్గదర్శి కను కోరెను.

“నిస్సందేహంగా అడగండి. కాని, త్వరగా తెమల్చండి. లేకుంటే మనం వెళ్ళేటప్పటికి పొద్దుపోతుంది. అబ్బ! ఏమి గుచ్చిగుచ్చి ప్రశ్నలు వేస్తారండీ.”

“చూడండి. ఇంతస్వల్పకాలంలో రష్యా అంతా చూడడం ఏవిదే శీయుడికీ సాధ్యం కాదు. ఒకనెలదినాలయినా చాలవు. అందుచేత రష్యానుగురించి తెలుసుకోవాలంటే ఇంతే మార్గం. వేరువేరు శాఖల అధికారుల్ని, అడిగి విషయాలు తెలుసుకొనడం, సాధ్యమైనంతవరకు చూచి వాటి నిజానిజాలు పరీక్షించడం ఇంతే చేయవలసిన పని.”

“సరే. అయితే కానీయండి.”

“కోర్వోజేజ్” — “సోర్వోజేజ్” — అన్నవానికి అర్థం ఏమిటి? కొన్ని విదేశీయగ్రంథాలలో రెండూ ఒకే అర్థంలో వాడేరు.”

“రెండూ ఒకటికాదు. రైతులంతా కలిసి ఏర్పరచుకొన్న సమిష్టి కృషిక్షేత్రాల్ని “కోర్వోజేజ్” అంటారు. ప్రభుత్వం అధీనంలో వున్న పెద్దపెద్ద భూఖండాల్ని ‘సోర్వోజేజ్’ అంటారు.”

“ఈభూములు ఏలాగ నడిపించబడుతున్నాయి.”

“కోర్వోజేజ్”లో వ్యవసాయదారులు తమభూముల్ని, పనిముట్లని, పరిశ్రమని ఏకంచేసి వ్యవసాయం చేస్తారు. పంటని అందరూ సమంగా పంచుకుంటారు. ఎక్కువ భూమి ఈయడంగాని, ఎక్కువపని చేయడం గాని, వాటాలలో ఎక్కువకి అవకాశం ఈయరు.

“ఈవిధంగా రైతులకి లాభాలు కిట్టుతే వారు ధనం పోగుచేసు కోవచ్చునా?”

“మీరు చాలా పెంకెవారే. ప్రతిమూట తిప్పితిప్పి అందులోకే

లాగుకొనివస్తారు.”

“ఈవిషయంలోనే మీదేశం ప్రపంచం అంతకీ విరుద్ధంగా ఉందని మీరే చెప్పుతున్నారు. కనకనే ఈవిషయాన్నిగురించి స్పష్టంగా తెలుసుకొన గోరుతున్నాను. మీరు వ్యాపింపచేస్తూన్న ఈసోషలిస్టుసిద్ధాంతాలను చూసే ప్రపంచం అంతా మీకేసి చూస్తూంది. ధనవిభజన (Distribution) విషయమై మీరేమే పద్ధతులవలంబిస్తున్నారో మేము తెలుసుకోవాలని అనుకుంటున్నాము.”

“అసలు ప్రారంభంలో రైతుల జీవితభృతికి సరిపడేటంత పంటను మాత్రం వదలి మిగిలిన దానినంతటినీ సోవియటుప్రభుత్వం తీసుకొనేది. అందుమీద రైతులంతా తిరగపడ్డారు. ఎందుచేతనంటే రైతుల వ్యయప్రమాదాన్ని నిర్ణయించడానికి నియోగించబడ్డ అధికారులు అంచనాలు తక్కువ పేసి లెక్కలు తయారుచేశారు. అందువలన రైతులు మాడి చావవలసిన పరిస్థితులు ఏర్పడ్డాయి. పెంటనే రైతులు తిరగపడ్డారు. ప్రభుత్వానికి పాతం నేర్పడానికి సాధ్యమైనంత తక్కువ భూమిమాత్రమే దున్నేరు. తమవద్దనున్న దూడనీ—దుడికనీ చంపిపారేశారు. దేశం నాలుగుమూలలా వ్యాపించిన ఈరహస్యవిద్రోహంవలన పెద్దకాటకం ఏర్పడింది. ‘లెనిన్’ దీనిని ఆపుచేయడానికి ‘నవీన ఆర్థిక నీతిని’ (N. E. P.) ప్రారంభించేడు. కాని, పంచవర్షప్రణాళిక ప్రారంభం కాగానే ఈఆర్థికనీతి మార్చివేయబడింది. ఇప్పుడు చిన్నచిన్న వ్యవసాయ దారులంతా విశాలమైన సమిష్టిక్షేత్రాలలో కలిసి పనిచేసేటట్లు చేయడానికి ప్రభుత్వం ప్రయత్నిస్తూంది. ‘ట్రాక్టర్లు,’ ‘కంబైన్’లు, మంచి విత్తనాలు, మంచి ఎరువులు, వ్యవసాయదారులకు ఎరువిచ్చి ప్రభుత్వం వారికన్నివిధాలా సాయం చేస్తూంది.”

“ఇడి—విడి—వ్యవసాయాన్ని ఎత్తించి చేయడానికి ప్రభుత్వం

ఏమే పద్ధతు లవలంబించింది?”

“చాలా చమత్కారమైన మనుష్యులే. మాప్రభుత్వములో తప్పులు వెతకడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు.”

ఆసమయంలో ఆమె ముఖరశులు చూచి నేను పక్కన నవ్వేను.

“అదే. నాప్రశ్నల్ని ఆలస్యంలో తీసుకోవద్దు. నేను మంచి ఉద్దేశ్యంతోటే ప్రశ్నిస్తున్నాను.”

“ఔను. నేనెరుగుదును. ప్రభుత్వం చిల్లరవ్యవసాయాల్ని తగ్గించి పంచడానికి దండననీతిగాని, అత్యాచారాలుగాని, అవలంబించడం లేదు. సమిష్టివ్యవసాయాలలోగల సౌకర్యాలను, పంట ఎక్కువను, బోధించి ప్రచారం చేస్తున్నారు. ఇప్పుడు సమిష్టికృషిక్షేత్రాల వైశాల్యం ఎక్కువ అవుతున్నది.”

“సమిష్టివ్యవసాయాలలో కలుగచేయబడుతూన్న సౌకర్యా లేమిటి?”

“ప్రభుత్వం ట్రాక్టర్లని, ఇతరవ్యవసాయయంత్రాల్ని, తక్కువ అద్దెకి ఈసమిష్టిక్షేత్రాలకి సప్లై చేస్తారు. మంచి విత్తనాలు ముందుగా ఈక్షేత్రాల కిచ్చినమీద మిగిలినవానినే యితరులకి ఇస్తారు. పట్టణాలలో మిల్లుకూలీలకి చేయబడుతూన్న సౌకర్యాలన్నీ—సంఘ్నితభోజనాలయాలు క్లబ్బులు, రేడియోలు, స్కూళ్లు, పుస్తకాలయాలు, స్నానాగారాలు, ఆసుపత్రులు—ఈసమిష్టికృషిక్షేత్రాలలో చేరిన రైతులకు కూడా చేయబడుతున్నాయి. ఇంతేకాదు. భిన్నశక్తులసమీకరణం వలన రైతులకు లాభాలు కూడా ఎక్కువగానే ఉంటాయి.”

“కాని, విశాలమైన క్షేత్రాలుగల పెద్దపెద్దరైతులు ఈసమిష్టి క్షేత్రాలలో కలియడానికి అంగీకరించరు కదా? ఏమంటే దీనివలన వారికి కలిగే లాభం ఏమీ లేకపోవడం సరికదా, ఖూమమీద స్వల్పం

కూడా కోల్పోవలసివస్తుంది. జమీందారులు కూరీలు కావలసివస్తుంది.”

“ఓ, మీరు కులకుల్ని గురించి చెప్పుతూన్నారా ? మీరు వాళ్ళ నేమి లెక్కచేయము. వాళ్ళు బూర్జువాలు. వాళ్ళని నలిపే పాక వేస్తాము.”

కొంచెంసేపు ఆగి,

“మనకి ఆలస్యం అయిపోతూంది. భవనం మూసివేసేదేశ అవుతుంది. లేవండి.” అంది మార్గదర్శిక.

మేమిద్దరం లేచి భవనంలోనున్న వస్తుప్రదర్శనశాలలోకి వచ్చేము. సమిష్టికృషి యొక్క గొప్పదనాన్ని, చేరువేరు పైరులుచేయబడిన భూముల్ని, పైరులబిత్తుదనాన్ని చిత్రించిన పెద్దపెద్ద లటలు, గోడల్ని వ్రేలాడుతూన్నాయి. పైజ్ఞానికపద్ధతులమీద కట్టబడిన మాడలశాలలు, ఎరుపుగోతులు, రైతులఇండ్లు, నిర్తనాలు చెడిపోకుండా నిలువచేసే పద్ధతులు, ఇంకా ఇల్లాంటి అనేక వస్తువులయొక్క సమూహాలతో సావడి అంతా నిండివుంది. అద్దాల పెట్టెలలో రకరకాల ఛాన్యాలు, తేయాకు, పత్తి, గోధుమలు, సన్ ప్లవర్, ఉల్లగడ్డలు, దోసకాయలు, ఇంకా అనేక రకాలపైరులు, కాయకూరలు, జాగ్రత్త పెట్టబడియున్నాయి. అక్కడ నున్న డిమాన్డేన్రీటరు ఆదొమ్మలు, వస్తువుల, సహాయంతో సమిష్టి వ్యవసాయం ఏలావృద్ధి పొందుతూందో, ఏయేప్రాంతాల సీకృషి వ్యాపిస్తూందో, రైతులు కలలోకూడా కనివిని ఎరగని సౌకర్యాలు సమిష్టికృషి క్షేత్రాలలోని రైతులకి ఏలాగ కలగచేయబడుతున్నాయో, అన్నీ వివరంగా బోధిస్తున్నాడు.

అయిదుసంవత్సరాలలోపల భూస్వాముల నందర్నీ అంతరింపచేసి వేయాలనీ, నూటికి ఇరవైమందికి రక్కువకాకుండా సమిష్టికృషి క్షేత్రాలలోనికి ఆకర్షించాలనీ, ప్రథమపంచవర్షప్రజాజీవలో ఏర్పాటు చేసుకున్నారు. 1930 లో నూటికి 22.4 చుంది, 1931 లో నూటికి

62. 2 మంది, 1932 లో నూటికి 62. 5 మంది సమిష్టిక్షేత్రాలలో కలిసేరు. 1933 లో నూటికి 20 శతుల భూమిమాత్రమే చిల్లరవ్యవసాయదారుల చేతిలోవుండినది. కా ర్య క్ర మం ప్రకారం 1933 లో 14 కోట్ల 10 లక్షల హెక్టార్లభూమి దున్ని పైరుచేయాలని నిశ్చయించి యుండగా 1931 లోనే అంతపని చేయగలిగేరు.

తరువాత మేము భూగర్భంబోనున్న ఒకసావడిలోనికి వెళ్లేము. అచ్చట, వ్యవసాయపరికరాలు ఎన్నోరకాలు—ట్రాక్టర్లు, మరనాగళ్ళు, విత్తులు చల్లే యంత్రాలు, పెద్దపెద్ద కంటైనెరులు, (కోసి, నూర్చే, యంత్రాలు)—అన్నీ పోగుచేయబడి ఉన్నాయి. ప్రతిభాగము వివరంగా చూపించబడుతున్నాయి. గోడలమీద పంచవర్షప్రణాళికకు సంబంధించిన ఆదర్శాలు వ్రాయబడిన అట్టలు తగిలించియున్నాయి. ఏప్రదేశాలలో ట్రాక్టరుస్టేషన్లు ఎక్కువగా నున్నాయో ఆప్రాంతాలలో సమిష్టికృషి క్షేత్రాలు విరివియైనట్లు తోచింది. రష్యాఅంతా వ్యవసాయంలోకి తేవాలంటే పదిలక్షల ట్రాక్టర్లు అవసరమని ప్రభుత్వం అంచనావేసి స్టేలిన్ గార్డ్—ఖార్కోవ్ నగరాలలో యంత్రశాలలు స్థాపించింది. ఈరెండు చోట్లగల యంత్రశాలలూ సాలుకి లక్షట్రాక్టర్లని తయారు చేస్తాయట. 1932 లో 'చేలాబింస్కు' నగరంలో కూడా సాలుకి 50,000 ట్రాక్టర్లని తయారుచేయగల పెద్దకర్మాగారం కట్టబడింది. లెనిన్ గ్రాడ్ లోని 'ప్యూటిరోవ్' యంత్రశాలకూడా ఈపని తలపెట్టింది. త్వరలోనే ఇంకా చాలాచోట్ల కర్మాగారాలు కట్టబడుతున్నాయట.

ఈరైతు—భవనం చాలాపనిచేస్తుంది. ఇక్కడి ప్రదర్శనాలు, ట్రాక్టర్లు చేస్తున్న పనుల వివరాలు, సమిష్టికృషిక్షేత్రాల క్రమాభివృద్ధి విదేశీయులకు రష్యావ్యవసాయం పారిశ్రామికస్వరూపాన్ని గ్రహిస్తుందని స్పష్టపరుస్తుంది. జీవితవ్యయప్రమాణాన్ని, భోజనపదార్థాలు దొరక్క

నా రష్యా యాత్ర

పోవడాన్ని. చూస్తే రష్యా ఎంత వ్యవసాయప్రధానమైన దేశమయినా ఆవసరమైనంత ధాన్యం ఉత్పత్తి కావడం లేదని తెలుస్తూంది. అక్కడి వారు ఖాద్యపదార్థాలు అంతకష్టంగా ఉండడానికి ఒకకారణంకూడా చెప్పేరు. వ్యవసాయానికి ఉపయోగించే యంత్రాల్ని కొనుక్కుందుకు ఇతరయూరపియన్ దేశాలకి ధాన్యమే అమ్ముకోవలసి వస్తూందిట. అందు చేతనే ప్రభుత్వం ప్రజలకి పూర్తి ఆహారాన్ని ఈయలేకుండా వుందిట.

నేను రాత్రి తొమ్మిదిగంటలకి హోటలకి చేరుకున్నాను. రష్యాలో శీతాకాలపురాత్రు లందు తొమ్మిదిగంటలు కావడం చాలా ప్రొద్దుపోయి నట్లే. తిన్నగా భోజనశాలలోకి వెళ్లేను. ఆ ఆస్ట్రేలియను పెద్దమనిషి అక్కడ కూర్చుండి భోజనం చేస్తున్నాడు. నేను వెళ్ళి ఆయనప్రక్కనే యున్న కుర్చీలో కూర్చున్నాను.

“మీస్నేహితులు ఏదయినా జబాబుగాని, రూపాయలుగాని, పంపించేరా?”

“లేదు. “లెనిన్ గ్రాడ్ లో” ఏమయినా సాయందొరకవచ్చునని ఆశిస్తున్నా. ఇక్కడనుంచి రేపు ప్రొద్దుతే వెళ్ళిపోతున్నా. అందుచేత అక్కడిదే చిరునామా ఇచ్చేను.”

“అక్కడ ఎక్కడ ఆగుతారు? డబ్బులేనిదే హోటలువాళ్లు తిండి పెట్టరుకాదా?”

“ఆమార్గదర్శిక సహాయం కోరుతాను. ఆమె ఎడ్రసు నావద్దఉంది. చాలా మంచి మనిషి, ఆవిడ.

“ఔను. చాలా వేళాకోళం మనిషికూడా.” అని, ‘జైగ్’లో జరిగిన సంభాషణ, వేళాకోళానికి నన్ను వెళ్ళి చేసుకుంటాననడం అన్నీ

చెప్పేను.

ఈమాటలు చెప్పగానే ఆపెద్దమనిషి ఎగిరి గంతులేకాడు.

“ఏమిటి? ఇల్లా జరిగిందా? అయితే తిన్నగా ఆమె దగ్గరకే పోతా. ఆవిడ నన్ను పెళ్ళి చేసుకుంటుందేమో అడుగుతా.”

ఆమాటలు వినేటప్పటి నాఆశ్చర్యానికి హద్దులేదు. ఎక్కువ కష్టాలవలన ఈయనకు పిచ్చివత్తలేదు కదా అనుకున్నాను. లేకుంటే నిరాశ ఈఇంజనీయరు బుద్ధిని హరించి వుంటుంది.

“అయితే మీకు పెళ్ళి అయిందికాదూ?”

“ఇంక నాధర్మశాస్త్రాలన్నీ తుంగలో తొక్కండి. కడుపు నింప లేని ధర్మసాధన నాకవసరంలేదు. ఇన్నాళ్ళవరకు ధర్మాన్ని అంటిపెట్టు కొని ఉండడంవలన నాకు కలిగినలాభం ఏమిటి? నాకుటుందానికీ, నాకూ తిండికూడా కరువై పోయింది. ఇప్పుడు ఆమె నన్ను పెళ్లాడడానికి అం గీ క రి స్తే ఎ క్క డ నో ఒకచోట నౌఖరీ వొ రు కు తుం ది. అప్పుడు నాజీతంలోనుంచి కొంత నాపెండ్లాం పిల్లలకి పంపించుకో వచ్చును. వాళ్ళ నెంతగా ప్రేమించేను.”

ఆయనకళ్లు నీలాలు క్రమ్ముకున్నాయి. బలవంతంగా వస్తూన్న కన్నీటిని ఆచుకున్నాడు.

వడ్డించేవాడు నన్ను భోజనానికి టిక్కటు అడగడానికి వచ్చేడు. అప్పుడా ఆప్టేరియను తన ఎదుటనున్న పళ్ళెమును చూపిస్తూ—

“ఈపేల్చిన మాంసానికి బదులు కొంచెం రొద్దెనిస్తారా?” అని అడిగేడు.

“ఏమిటండీ ?”

పేల్చిన మాంసానికి రొద్దెముక్క నడుగుతాడేమిటాయని అతడు విస్తు పోయేడు.

ఆస్ట్రేలియను నాకేసి తిరిగేడు.

“రేపటికి నాకు తిండికావాలి కదా? ఇప్పుడు, ఈ అవస్థలో, పేల్చిన మాంసం తినడం, నారాహతుకి తగనిపని. ఇప్పుడు ఇది తిన్నానా రేపు ఉపవాసం చేయవలసిందే. అందుకే రేపటికోసమని రొట్టె అడుగు తున్నాను.”

ఆకలి మనుష్యుని ఆత్మాభిమానాన్ని ఏవిధంగా చంపేస్తుందో ఇప్పుడు నాకు అర్థం అయింది.

వడ్డించేవాడు పేల్చిన మాంసం తీసుకుపోయి రెండేరెండు నల్ల రొట్టెలు ఇచ్చేడు. ఆయన ఆ రొట్టెలు జాగ్రత్తగా కాగితంలో చుట్టపెట్టి జేబులో పెట్టుకున్నాడు.

ఆయన దురవస్థచూస్తే నాకు నోటికి రొట్టె వెల్లిందికాదు. ఆకలితో ఉన్నవానిఎదట తిండి తినడం పాపమని తోచింది.

“నాకిది రుచించడంలేదు. మీకీ రొట్టెను ఇవ్వనా?”

“మీ రొట్టె? వద్దు. పగలంతా తిరగడంచేత మీకు చాలా ఆకలి వేస్తుంది ఉంటుంది.”

“అద్భుతం! నాకంత ఆకలిగా లేదు. అదీగాక నా రొట్టెలు హితవుగా ఉండడం లేదు.”

మూరుమూటచెప్పకుండా నా రొట్టె ఆయనచేతిలో పెట్టేశాను.

“నమస్కారం!”

ఆయన కంఠం గద్గదికం అయింది.

ఆరాత్రి ఒకకప్పు తేనీరు వినా మరేమీ తీసుకొనకపోయినా సంతోషం. సంతృప్తితోటి నాకడుపు నిండిపోయింది.

శ్రీ శ్రీ మహా గురుభ్యో నమః,
తే ల గ్రా ణం.

మరునాడు ప్రొద్దుటే భోజనశాలలో ఉండగా వచ్చింది మార్గ దర్శిక. నగరంలోకి వెళ్ళడానికి మోటారు దొరుకుతుందనీ, ఇంకో ఇద్దరు జర్మనుయాత్రికులుకూడా నాతోవస్తారని చెప్పింది. ఇంచుమించు ఎనిమిదిన్నరకి బయలుదేరేము. నిన్నరాత్రినుంచీ మంచు ఒకేవిధంగా కురుస్తోంది. పార్కులు, రోడ్లు, మస్కావనది, మంచుతో గడ్డకట్టి పోయియున్నాయి. అల్లాంటి మంచురోతూడా ఎంతోమంది పార్కులలో కూర్చుండి ప్రభాతవాయువుల సౌఖ్యం అనుభవిస్తున్నారు. ఫిన్ లాండులో ప్రయాణంచేస్తూండగా ఒకబుద్ధిమంతునితో ప రి చ యం కలిగింది. ఆయన మంచు Non-conductor అనీ, ఎవ్వరయినా దళసరి ఉన్ని కోటో, చర్మపుచొక్కాయో తొడుక్కొని, మంచుతోకప్పివేసుకుంటే చలిగాలికాని, మంచుకాని, ఏమీబాధించలేదని చెప్పినమాటలు జ్ఞాపకానికి వచ్చినాయి.

మేము మాస్కోనగరంలో, సుప్రసిద్ధములైన 'చీనాగోడ' 'టేడ్. యూనియన్ భవనము' 'పారిశ్రామిక భవనము' 'విదేశాంగ శాఖ భవనము' మొదలైనవాని సన్నిహితీ చూసేము. 'చీనాగోడ' అన్నది దిగవంతిలోనిది. భిక్షాతనకుకోరి గోడ. ప్రభుత్వభవనాల్లోని కొల

పెద్దవిగాను, పరిశుభ్రంగాను, ఉన్నాయి.

మామోటారు తిరిగితిరిగి 'సోవియటు స్కేవర్' లోకి వచ్చింది. 'లెనిన్ ఇన్స్టిట్యూట్' 'స్వాతంత్ర్యస్తంభము' ఈ స్కేవర్ లోనే ఉన్నాయి. అక్కడనుంచి 'విప్లవవస్తుప్రదర్శనశాల' 'ఇజ్వెస్టా' మొదలయిన పత్రికాకార్యాలయాలు, 'పవర్ హౌస్' 'ఎకడమికల్ ఆర్టుథియేటర్' 'గ్రేండ్ థియేటర్' మొదలయిన దర్శనీయస్థానాలెన్నో చూస్తూ ముందుకు సాగిపోయేము.

మాస్కో నగరవీధులు చాలా మిరుపల్లాలు కలిగిఉంటాయి. పట్టణం పర్వతంమీద ఉన్నట్లు తోస్తుంది. ఇంచుమించుగా అన్నిరోడ్ల ప్రక్క పెద్దరాళ్ళు కనిపిస్తుంటాయి. బూడిదరంగు కోట్లుతొడుక్కొన్న పోలీసులు అక్కడక్కడ నిలువబడి రాకపోకలు నియమిస్తుంటారు. యూరపులోని ఇతరదేశాలపోలీసులవలె వీరు ఆడంబరంగా ఉండరు. పోలీసులలో స్త్రీరెక్కువ.

మామోటారు పోయిపోయి 'పుష్కిన్ స్కేవర్' లో ఒకచర్చికి ముందు ఆగింది. మిగిలిన అన్ని చర్చీలువలెనే ఇదికూడా 'మతవిరుద్ధ వస్తుప్రదర్శనశాలగా' చేసివేయబడింది. ఈ 'మ్యూజియమ్' ద్వారంవద్ద మేము కొంచెంసేపు నిరీక్షిస్తూ నిర్భోవలసివచ్చింది. కారణం సురేష్ లేదు. మ్యూజియమ్ ను చూస్తూండడానికి నియోగింపబడిన యామె యెక్కడికో వెళ్ళిందిట. ఆమెరాగానే తలుపుతీసింది. మేము లోపల ప్రవేశించేము. మ్యూజియాన్ని కాపాడేయామె ఇంత అసహ్యంగాఉంటుందని నేనెప్పుడూ అనుకోలేదు. ఆమె బట్టలనుంచి చాలా పాడువాసన వస్తూంది. ఆజుట్టు, పళ్ళు, కళ్ళూ, చూస్తే ఆమె పుట్టిసలర్వాత ఎన్నడూ స్నానం చేయలేదని, మొగమేనా కడుక్కోలేదని తోస్తుంది. ఆస్వరూపం తలుచుకుంటే అసహ్యం వస్తుంది. నేనావిడ దగ్గరచూడా

నిలవబడలేకపోయాను. కనక నాతో వచ్చినవారిని అవిడరో విడిచిపెట్టి నామార్గదర్శకతో వేరే బయలుదేరేను. మ్యూజియం అంతపెద్దది కాదు కాని, విలువైనవస్తువులు చాలా ఉన్నాయి.

నమూనాలు, ప్రతిబింబాలద్వారా డార్విన్ యొక్క పరిణామవాద సిద్ధాంతాలు బోధించబడినాయి. తిరుగుతూ తిరుగుతూ 'ఒకప్పుడు చాలా పవిత్రాలని పూజింపబడినవస్తువులు' ఉన్న చోటికి వచ్చేము. అనేకమూర్తులు,— బంగారపు అట్టలలో భద్రంచేయబడ్డ బైబిలులు— ఈలాగంటివే ఎన్నో అక్కడఉన్నాయి. వాటిని ముట్టుకున్నా, పూజించక పోయినా, ప్రమాదంలేదనీ, సర్వశక్తివంతాలని చెప్పబడుతూఉండేవన్నీ నిజానికి నిర్జీవాలనీ, శక్తిహీనాలనీ, ప్రజలకు దిలాసా ఇస్తున్నారు. తమకి జరుగుతున్న అవమానాన్ని అడ్డుపెట్టలేనివి ఇతరుల దాడులనెల్లా నిరోధిస్తాయి? ఆరోజులు వెళ్ళిపోయినాయి. ఈరహస్యం కాస్తా గ్రహించేక రైతులు బైబిలులను, చొమ్మర్ని అంటించిపారవేశారట. ధర్మగ్రంథాలకాగితాలు చింపేసిసిగరెట్లుగాచుట్టి, కాల్చిపారేశారట. ఆఖరుకి సమాధిస్థలాల్లో రాళ్ళుకూడా పీకుకొనివచ్చి గుమ్మాల కుపయోగించేరట.

బైబిలులో సూర్యుడు భూమి చుట్టూ తిరుగుతున్నాడన్న మాట నుదాహరిస్తూ అది వట్టిఅబద్ధమని నిరూపిస్తూ, ఆలాగే అసంబద్ధమైన వాక్యాలనింకా ఉదాహరించగా చూపించి బైబిలు వట్టి అబద్ధాల ప్రోగు అని నిరూపించేరు. మనుష్యులలో వర్గాల్ని దేవుడు సృష్టించేడని బైబిలు చెబుతూంది. దానిని చూపించి కొన్ని వర్గాలని శాశ్వతంగా ఉన్నత వర్గాలక్రింద బానిసత్వంలో ఉంచేటందుకే ఈగ్రంథాలన్నీ ఉపయోగించు తున్నారనీ, వాటికి విలువయేమీలేదనీ, ప్రజలకు ఉపదేశించేరు. ఇచ్చట బైబిలులోని ధార్మికసిద్ధాంతాలు వ్రాయబడిన అట్టలు, వానిప్రక్కనే విజ్ఞాన శాస్త్రరీత్యా వాని అసంబద్ధత నిరూపిస్తూ వ్రాయబడినఅట్టలూ, ప్రేలగట్టబ

దినాయి. ఈఫాదిరీలు జనసామాన్యంయొక్క శుభం కోరలేదనీ, షీరంతా 'జార్'యొక్క ఏజంట్లనీ, నిరూపిస్తూ వారివారికి నడిచిన ఉత్తరప్రత్యుత్తరాలనకళ్ళు ప్రతిచోటను వ్రేలాడగట్టేరు. ఎక్కడనైనా రాజనైతికవిప్లవం వచ్చేస్తుందనే టప్పటికల్లా ఫాదిరీలచ్చట ప్రత్యక్షమై ప్రజలదృష్టిని మరల్చడానికై 'జార్' యొక్క సలహాతో ఏదోయొక ధార్మికపర్వాన్ని ప్రకటిస్తూ వచ్చేరని ప్రమాణసహితంగా నిరూపించేరు. ఏవో దొంగ కబుర్లుచెప్పి ఈసోమరిపోతుఫాదిరీలు ప్రజల్ని బెల్లించుకొని దోచుకుతినేసే వారని స్పష్టంచేశారు. ఇవన్నీ Orthodox Church కి సంబంధించినంతవరకు ప్రజలలో అసహ్యం కలిగించినాయి. కాని, ప్రొటెస్టాంటు శాఖ బాహ్యడంబరాలకి పోక, ఎక్కువగా స్కూళ్ళు, హాస్పిటళ్ళు, తెరచి ప్రజాసేవ చేస్తూండడంచేత ప్రజాభిమానాన్ని కోల్పోలేదు. సోషలిస్టులు ఏవి సామాజికకర్తవ్యాలని చోధిస్తూవచ్చేరో వానినే ఈప్రోటెస్టాంటులు చేస్తూవుండడంచేత విప్లవప్రారంభంలో ఈమతంకి ప్రాచుర్యతయే కలిగిందని చెప్పవచ్చును. అదీగాక చిరకాలాన్నుంచి అస్థిచర్మాలను పట్టిపోయిన మతవిశ్వాసాలను ఒక్కమారుగా నిర్మూలించడం కూడా కష్టమే. మొట్టమొదటిరోజులలో సోషలిస్టుల ప్రచారసహాయంతో ప్రొటెస్టాంటులు తమమతప్రచారం కూడా ప్రారంభించేటప్పటికి సోవియటుప్రభుత్వం 1929 ఏప్రిల్లో ధర్మోపన్యాసాలీయకూడదనీ, ధార్మిక సంస్థలకి విరాళాలీయకూడదనీ, శాసించి మతధర్మాలకి హద్దులేర్పాటు చేసేరు. పదునెనిమిది ఏళ్ళకు లెక్కవ వయస్సువారెవ్వరూ ధార్మిక గ్రంథాలు చదువకూడదని శాసనం. అంతకు పైబడిన వయస్సుగలవారు ప్రత్యేకంగా మతగ్రంథాలు చదువుకోవచ్చును. ప్రభుత్వాని కేమి అభ్యంతరం లేదు.

ధార్మికపురుషుల్ని ప్రభుత్వం శత్రుసమంగా చూస్తుందనీ, చర్చి

లన్నీ నేలమట్టం చేయబడినాయనీ, 'జీ. పి. యూ' గూఢచారులు ధార్మికాభిప్రాయాలుకలవారిని నీడలా వెంటాడిస్తారనీ, విదేశీయులు చాలా మంది వ్రాస్తూంటారు. ఆమాటలు నమ్మదగినవిగా తోచలేదు. అవన్నీ సోవియటుశత్రువుల పుట్టగింతలు. మాస్కోలో "రెడ్ స్కేప్" లో 'ట్రెప్లెన్' కెదురుగా ప్రస్తుతం మ్యూజియం ఉన్న "సెంటు బేసిలు చర్చి"కి ప్రక్కనే ఒక చర్చిని చూశాను. ఈచర్చిలో ఎంతోమంది ముసిలి వాళ్లు మోకాళ్ళమీదపడి ప్రార్థిస్తూండడం నాకళ్ళతో చూసేను. కాని, ఒక్కటి మాత్రం వుంది. ఈచర్చిలకి ప్రభుత్వం, సౌకర్యాలు ఏమీ కలగ చేయడంలేదు. ఈచర్చిలకి కూడ అద్దెలు చెల్లించవలసిందే. వానికొక నిశ్చితమైన పన్నువుంది. ఇల్లావున్నా ఏచర్చినీకూడ దానిచుట్టుప్రక్కల గల ప్రజల అభిప్రాయం తెలుసుకోవడే పడగొట్టడానికి వీలులేదు. దానిని ఏదయినా ప్రజాసంస్థగా మార్చాలన్నా ప్రజలనుంచి వోట్లు తీసుకొనవలసి నదే. మతం అంటే ప్రభుత్వానికి ఇష్టం లేకపోయినా, ఎవ్వరినీ మత ధర్మాలు విడిచిపెట్టమని నిర్బంధించదు. ప్రభుత్వం తనచేతులోనున్న ప్రచారసాధనా లన్నిటి ద్వారా—పత్రికలు, పుస్తకాలు, రేడియోలు, సినీ మాలు, మొదలైన వానిద్వారా— మతానికి విరుద్ధంగా ప్రచారం చేస్తూంది. మ్యూజియాలలో అనేకప్రకటనలు, ప్లేకార్డులు, అంటించబడి ఈఫాదిరీలు ప్రభుత్వవిరోధులని ప్రచారం చేస్తూంటాయి. ఒకపోష్టరులో సోవియటు ప్రభుత్వం ఓడవలెనూ, భూస్వాములు, పెట్టుబడిదారులు, ఫాదిరీలు, దానిని ముంచివేయడానికి ప్రయత్నిస్తూన్నట్లూ, చిత్రించబడింది.

నేను అవన్నీ చూసి బయటకు రాగానే మ్యూజియం ఇన్ ఛార్జ్ "మతం విషయంలో మి అభిప్రాయం ఏమి"టని మార్గదర్శకచేర అడిగించింది.

"మీకు మతం అంటే విశ్వాసం ఉందా?"

"అ. ఉంది."

“ఉందా? కారణం?”

“మతం మీద విశ్వాసం ఎందుకు ఉంచకూడదో మీరు నచ్చచెప్ప లేకపోయారు కనక.”

“ఇంతవరకు చూసినవి చాలవు. మతం పేరిట జరుగుతూన్న దురంతాల్ని, మోసపుపనుల్ని, చూసినాకూడా మీమతవిశ్వాసం చలించ లేదు?”

“మీరు మతానికి విరుద్ధంగా ఏమీ చెప్పడం లేదు. ఫాదిరీలమీదనే మీరెన్ని బాదులు బాదినా.”

“ఫాదిరీల మీదనే అనండి. ఈచర్చీలు ఆచారాల పేరుచెప్పి, పర్వాల పేరుచెప్పి, రై తుల్నీ, బీదర్నీ, ఏలాగ దోచుకొనేవారో మీరెర గరు? పాపం ఈబీదప్రజలు ఎన్నిబాధలుపడి తీర్థయాత్రలకి పోయేవారో మీరెరగరు? బిషప్పుల శవాలు చీకటినేలమాళిగలలో ఉంచేవారు. ప్రజలు అక్కడికి వెళ్ళి వానిముందు ప్రార్థనలు చేసేవారు. వారున్న పెట్టెల్ని ముద్దుపెట్టుకొనేవారు. విప్లవం తర్వాత ఆనేలమాళిగలు తవ్వి తీసినపుడు ఆపెట్టెలలో చాలవానిలో శవాలే లేవు. పిండితోచేసిన బొమ్మలే ఉన్నాయి వాటిలో. మీరు మ్యూజియములో అటువంటి శరీరాన్ని చూడరేదు?”

“ఆహా! చూశాను. కాని, మీరు ఎన్ని నేరాలు చెప్పినా ఫాదిరీల మీదనే. మతాన్ని గురించి మీరేమీ చెప్పడం లేదు.”

నాయీప్రశ్న విని వారు చాలా ఆశ్చర్యపడ్డారు.

“ఇతరులయెడ దయకలిగి ఉండమని ధర్మం బోధిస్తూంది. పాపం చేయవద్దని—”

మాటమధ్యనే ఆమె అడ్డుపడింది.

“పాపం అంటే ఏమిటి? ధర్మానుసారంగా చర్చిలో పెళ్ళిచేసుకొన

తినడం చాలా పుణ్యమట. ఈశ్వరుని ఆదేశ మిదేనా?”

అద్భుత మైన ప్రశ్న. పాపం అంటే ఏమిటో చెప్పడం వీలయిన విషయంకాదు. హిందువుడు పాపం అనేది మహమ్మదీయునికి పుణ్యం. వీళిద్దరూ ఔనన్నది క్రిష్టియనులకి కాదు. యూదులకి సత్కర్మగాతోచేది కేథలికులకు పాపకర్మ.

“ప్రతిభర్మంలోను కొన్ని విశేషాచారాలు, పద్ధతులు, ఉంటాయి. ధర్మం కాస్త పాతపడేసరికి సామయికాచారాలు దానిలో ప్రవేశిస్తాయి. అందుచేతనే మతంలో సమయానుసారంగా మార్పులు చేసుకొనడం అవసరం. కాని, జరుగుతూన్న తప్పులన్నిటికి ఛార్మికమూలసూత్రాలనే బాధ్యములు చేయకూడదు.”

“అయితే ధర్మముయొక్క మూలసిద్ధాంతా లేవంటారు? ఇరుగు పొరుగువారిని ప్రేమించడం, వారికి సాయం చేయడం, ఇతరులయెడ దయకలిగియుండడం, ఇదేనా?”

నేను తల యూపేను, ఆమె ఉత్సాహంతో ఎగిరిపడింది.

“అయితే, ఈప్రపంచం అంతటిలో మాకంటే ఛార్మికుఁవ్వరూ లేరు. దీదవారికి సాయం చేయమనీ, మిత్రులకు సుఖదుఃఖాలలో సాయపడమనీ, అవధ్యులయెడ దయచూపమనీ, మీధర్మం ప్రజల హృదయానికి అర్జీలుపెట్టాలి. దానిమీద స్కాశ్లుతెరచి, ఆసుపత్రులు పెట్టించి, చెరువులు—నూతులు తవ్వించి. అనాభశరణాలయాల కట్టించి, మీరు పరలోకోపయోగంకోసం పుణ్యం వృద్ధిచేసుకుంటున్నారు. ఇంక మేము. మామతం మంచిపనులు చేయమని మాకు అప్పీలు చేయదు. అల్లాచేయమని విధిస్తుంది. మీరు దీదవారికి సాయం చేస్తారు. కాని, మాదేశంలో దీదవాడనేది రేకుండానే చేసేస్తున్నాము. మాఅందరిదీ ఒకటేతరగతి. మేము అందరం సమంగానే సుఖాలు అనుభవిస్తున్నాము. మాసమాజంలో

ఎవ్వడూ ఒకరి ఎదుట అభిమానం చంపుకొని చేయిచాప పనిలేదు. ఎవ్వడూ తానేదో మహత్కార్యం చేస్తూన్నట్లు ఎవ్వరినీ అవమానించ వలసిన పనిలేదు. మేమందరూ సమానులమే. నేడు బీదలుకూడా నగరాలలో నివసించవచ్చును. వారినెవ్వరూ అభ్యంతరపెట్టరు. వారు తమకుతోచినకన్యని పెళ్ళి చేసుకోవచ్చును. మతభేదా లాతనికి అద్దం కావు. తెలిసినదాండి?”

వారి ఈపద్ధతే ఉత్తమధర్మమని అంగీకరించక తప్పిందిరాదు. అయినా నామార్గదర్శకను ఉడికించాలనే ఉద్దేశ్యంతో

“అయితే మీకూ ఏదో మతం ఉండనే ఉంది. మతం లేదనుకుంటారేం మరి?”

అన్నాను. ఆమె ఉగ్రమూర్తి యైపోయింది.

“మేము ఏమతాన్నీ అంగీకరించం. మేముమతం అనే మాటనే మాశబ్దకోశాలనుంచి ఎత్తివేయగోరుతున్నాము. మేము కమ్యూనిస్టులము. అంతే.”

“అయితే, మీమతం కమ్యూనిజ్ మన్నమాట అంతేరాదు?”

“మీకు తోచినట్లనుకోండి.”

అప్పుడే కురిసిన మంచును చిదిపివేస్తూ మామోటారు బయలుదేరింది. అక్కడనుంచి మేము కూలీల “తాలింఖానాను” చూడడానికి బయలుదేరేము. నగరం వెలుపలికి వచ్చేము. పట్టణంలోపరే ఇక్కడ రోడ్లమీద పడిన మంచుని తొలగించరు. అందుచేత బాట యేదో, పొలా లేవో, తెలిసికొనడం కష్టంగావుంది. మోటారు పైకీ, క్రిందికీ, ఎగిరి పడుతూ నెమ్మదిగా పోతూంది. అడుగడుగుకి ఎక్కడ జారిపోతుందో నని భయంగానే వుంది. ఆభయం వట్టినే కాదు. ఒకకారు మంచులోజారి, దారితప్పి, ఒకచెట్టును కొట్టుకుంది. కారంతా పూర్తిగా చెడిపోయింది.

నా రష్యా యాత్ర

కాని, జనం మాత్రం బ్రదికేరు. బాట వెంబడి జనం వస్తూ పోతూండడం
చేత ఆమంచులో ఒకవిధమైన బూడిదరంగు చాటు ఏర్పడింది.
రోడ్డుకీ, మైదానానికీ, భేదం చూపించడానికి మిగిలినదీ రేఖ
ఒక్కటే.

శ్రీ పద్మనాభ గ్రంథాలయము,
తెలస్తోలు.

మేము తాలింఖానా (స్టేడియం) ప్రవేశించేము. ఇంతలో ఆకాశం మేఘాలతో మూసుకుపోయి తెల్లని చినుకులు పడసాగేయి. చూస్తూ చూస్తూండగానే మాఓపర్కోట్లు తెల్లపడిపోయేయి. ఊలో ఎవ్వరో ఒకరు తరుచుగా జారిక్రిందపడుతూనే లోపలికివెళ్లేము.

తాలింఖానా కొత్తది. పెద్దదిగానూ ఉంది. కూలీలు ఇక్కడికి ఆడుకొనడానికి, ఆటలుచూడడానికి, వస్తుంటారు. ప్రభుత్వం పారిశ్రామికమికుల మానసికాభివృద్ధికోసం, క్లబ్బులు, పాఠశాలలు, గ్రంథాలయాలు, రేడియోలు, ఎట్లుతెరిచేరో అలాగే వారి శారీరకాభివృద్ధికోసంకూడా తగిన బిందోబస్తు చేశారు. ప్రతిక్లబ్బులోను, ప్రతికార్థానాలోనుకూడా తరచుగా వ్యాయామశాలలు ఉంటూనే ఉంటాయి. వసంతకాలంలోను, వేసవి కాలంలోను, ప్రతిపార్కులోను ఆటపాటలు, కుస్తీవినోదాలు ఉంటాయని అక్కడివాళ్ళు చెప్పేరు. పారిశ్రామికములు, శారీరకంగాను—మానసికంగానుకూడా ఆరోగ్యవంతులై దృఢంగా ఉండాలనే సోవియటుప్రభుత్వంయొక్క ఆలోచన. ఇందువలన దేశీయులు నాగరికులు కాగలుగుతారు. యుద్ధం వచ్చిందంటే అంతా సిద్ధం కాగలుగుతారు. రష్యాలోని యంత్రాలయాలన్నీ రైఫిళ్ళని తయారు చేస్తున్నాయని, అక్కడ ప్రతి

వారికి వానిని కాల్చడం వేర్పుతున్నారనీ, రూటరు వార్తలపలన తెలుస్తూంది. పెట్టుబడిదారీదేశాలయిన జపాను, జర్మనీ, ఆస్ట్రీయా, ఇంగ్లండు వగైరాలు తనచుట్టువారా కాచుకొని కూర్చున్నాయని రష్యా ఎరుగును. ఆదేశాలప్రభుత్వాలన్నీ తనకి పరమశత్రువులనీ ఎరుగును. ఈమధ్య నీమధ్య పెట్టుబడిదారీదేశాలు రష్యాతో సంధి చేసుకుంటున్నాయి. కాని, రష్యా తనజాగ్రత్తమీద తాను ఉంటూంది. “మేమెవ్వరిదేశాలు ఆక్రమించుకోము.” అని వారెన్ని మారులు ఘోషించినా రష్యాకు వీరివలని భయం తప్పలేదు. రష్యాపూర్వదిగ్భాగంలో జాపానీయులు చేస్తూన్న అల్లర్లకి రష్యనులు యుద్ధం ప్రకటించవలసినదే. కాని, నేటి రష్యను నియంత చాలాజాగ్రత్తయైనవాడు. అతడు కేవలం ఆర్భాటానికి, ప్రతిష్ఠకి, ప్రాకులాడి ప్రారంభించిన మహత్కార్యం భగ్నం చేసుకొనడు. ఆలాగని ఊరుకొనీ రకం కాదు. అతిశీఘ్రంగా దూరప్రాచ్యభండాన తన సేనలన్నీ సిద్ధంచేసుకుంటున్నాడు. అక్కడికి వెళ్ళి కాపురం ఉండే వారికి సౌకర్యాలిస్తున్నాడట. ఆప్రాంతం స్వతంత్రంగా నిలువబడి ఉండగలిగేటందుకు కార్టానాలు, పరిశ్రమలు, అధికంగా పెంచివేస్తున్నాడట. వీటన్నిటినీ, సఫలం చేయాలంటే దేశంలోని ప్రజ బలిష్ఠంగా ఉండాలి. కూలీలు, రైతులే గనక ఆలాగ తయారయితే లోజేమిటి?

మంచుకురిసే లోజులు కావడంచేత తాలింఖానా జనశూన్యంగా వుంది. అక్కడనున్న భవనంతప్ప చూడడానికి ఏమీలేదు. భవనం నూతనపద్ధతులమీద నిర్మించబడింది. నిరాడంబరంగా వుంది. కాని, చాలాపెద్దది. వేలకొలది జనం కూర్చుని చూసేటందుకు వీలుంది.

అక్కడనుంచి మామోటారు బీదల నివాసస్థలాలకేసి (Slum quarters) బయలుదేరింది. అచ్చట కొద్దిరోజుల్లోనే కూలగొట్టిపేయ బడే కర్రగుడిసెలమధ్య మంచిమంచి అందమైన మూడంతస్తుల మేడలు కనపడ్డాయి. వానికి పెద్దకిటికీలున్నాయి. ఎలక్ట్రిక్ దీపాలు, ఎలక్ట్రిక్ పొయ్యిలు, ఆధునికవద్దతులమీద నిర్మింపబడిన పాయిఖానాచొద్దు, వీని తోటి ఆమేడలు చాలాసౌకర్యంగా ఉన్నాయి. ఆప్రదేశాలుచూస్తే కూరీల యొక్క విప్లవానికిపూర్వము స్థితి, నేటిస్థితి, స్పష్టంగా గోచరిస్తూంది. పూర్వపుటిండ్లు చాలవరకు రెండంతస్తులవి. అయితేనేం ఆరెండంతస్తుల ఎత్తు నేటిధవనాల ఒక్కఅంతస్తు ఎత్తుకంటేనూ తక్కువగా ఉంది. వెనుకటి ఇండ్లకి కిటికీలు లేనేలేవు. ఉన్నవైనా బయటనుంచి గాలిరావ టానికిగాని, రోనిపోగ బయటికి పోవటానికిగాని, ఉపయోగించనంత చిన్నవి. చుట్టుప్రక్కలు చాలా అసహ్యంగా వుండేవి. పెంటగోతులు, బూడిదపోగులు, చెత్త—చెదారం, ఏమూలపడితే ఆమూలనే ప్రత్యక్షం. ప్రభుత్వం ఈయిళ్ళను ఒక్కొక్కదానినే కూలద్రోసి, వానిస్థానే నూతన సౌధాలను నిర్మిస్తూంది. కాని, మొత్తంమీద, నేడుకూడా ఇండ్లుచాలా తక్కువగా ఉండడంచేత, మనిషికి ఆరుచదరపు మీటర్లు (1 1/5 చద

రపు గజాలు=1 చదరపు మీటరు) మొదలు తొమ్మిది చదరపు మీటర్ల వరకు వైశాల్యంగల గదులు ఇస్తున్నారు. అంతకంటె ఎక్కువ ప్రదేశం కావలసివస్తే అదనపుప్రదేశానికి ఎక్కువకిరాయి వసూలు చేస్తారు. కాని, ఒకటి. పెద్దకుటుంబాల వాళ్ళకి మాత్రం కొన్ని ప్రత్యేకసౌకర్యాలు కలుగ చేయబడుతున్నాయి. కమ్యూనిస్టుపార్టీమెంబరయినా సరే, కాకపోయినా సరే, ఫ్యాక్టరీకూలీ అయినాసరే, ఆఫీసులో క్లర్కు అయినాసరే, ప్రతిమ నిషి తాను ఆక్రమించుకొన్న ప్రదేశముయొక్క వైశాల్యాన్నిబట్టి అద్దెను ఇచ్చుకోవాలి. కొంతమంది ఒకేగదిలో నివసిస్తూ రమతదానిపట్టిఅద్దె చెల్లిస్తున్నారట. ఇచ్చే అద్దెని పట్టి ఇండ్లయొక్క అందచందాలు ఆధార పడి ఉంటాయి. ప్రభుత్వంయొక్క కోఆపరేటివ్ బ్యాంకులనుండిగాని, మ్యునిసిపాలిటీల గృహనిధినుండిగాని, అప్పుపుచ్చుకొని, 'కోఆపరేటివ్' ప్రత్యాశితప్రకారం కట్టబడిన భవనాలు కొన్ని ఉన్నాయి. అన్ని చోట్ల లోవలె వీనికి అద్దె తీసుకొనరు. ఆకోఆపరేటివులో సభ్యులై నచారంతా ఇంటిమరమ్మతులకి అప్పుతీర్చడానికి ఎంతధనం అవుతుందో దానిని తమ లోరాము పంచుకొని చెల్లించుకుంటారు.

“ఒకమనిషికి ఆరు చదరపుమీటర్లుమొదలు తొమ్మిదిచదరపు మీటర్లవరకు వైశాల్యంగల గది చాలదు?”

“అహ. చాలదనే మాఅభిప్రాయం. అందుచేతనే పనులు అంత బాగుండకపోయినా అనుభవంలేని కూలీలచేతనే త్వరత్వరగా ప్రభుత్వం భవనాలు కట్టించి వేస్తూంది.”

“కాని, ఆ అభిప్రాయం చాలా పొరపాటు. గట్టితనంలేని ఇండ్లు కట్టించి నిష్కారణంగా షేడబ్బును దుర్వ్యయం చేసివేస్తున్నారు. నేను రెనిన్ గ్రావ్ లో చూచినట్లు పనికలిగి కూలీలను ఒకపనిలోనుంచి మరొక పనిలోనికి తీసుకుపోతే సామానుకొంత పాడుకాకమానదు.”

“నిజమే. కాని, ఈకూలీలకి నిలువపడేటందుకు చోటెక్కడ చూపించడం అన్నది మామొదటివాద. అందులోనూ ఈమధ్యని పట్టణాల లోనికి జనం మహాప్రవాహంలా వచ్చి పడిపోతున్నారు. 1926 లో మాస్కోజనాభా ఇరివైలక్షలు. కాని 1931 నాటికి 37 1/2 లక్షలవరకు పెరిగింది. ఆకాలంలోనే రెనిన్ గ్రాడ్ లో జనాభా నూటికి 37-1 మంది పెరిగేరు. ఈపెరిగిపోతూన్న జనసంఖ్యకి ఇళ్లు కావాలా?”

“పల్లెటూళ్లనుంచి పట్టణాలలోనికి ఇంతమందిజనం వచ్చేస్తూ వుండడానికి కారణం ఏమిటి?”

“బహుశా పట్టణవాసంజీవితంలోని ఆకర్షణమేమో.”

“కాని, జారుల కాలంలో మాత్రం ఈ ఆకర్షణం లేదు? ఆరోజు లలో పట్టణాల కింతఎక్కువగా జనం వచ్చిపేయలేదు.”

“కాని, ఆరోజులలో జీవితానందం అనుభవించడానికి నేడున్నన్ని సౌకర్యాలు లేవుగాదా?”

“క్షమించండి. దీనికిగల కారణం మరొకటని నాడిహ. ప్రభుత్వం కార్థానా కూలీలకి ఎక్కువ సౌకర్యాలు కలుగజేస్తూంది. ప్రభుత్వం ఇంతవరకు వారిచేతులలోనే ఉండడం దీనికి కారణం. నేచెప్పినమాట నిరాధారం కాదు. ప్రథమపంచవర్షప్రణాళికలో కూలీలకోసం రైతులనుంచి బలవంతంగా ధాన్యం వసూలు చేశారు. మిల్లులు ఎక్కువగానున్న ప్రదేశాలమీదనే ప్రభుత్వం తమదృష్టిని కేంద్రీకరింపచేశారు.”

“మేము రష్యాని పారిశ్రామికదేశం చేయదలచుకున్నాము. కనుకనే కార్థానాలమీద మాదృష్టి కేంద్రీకరించక తప్పదు.”

“మీరు కార్థానాలగొడవలో రైతులసంగతే మరచిపోయేరు. అందుచేతనే ప్రభుత్వాదరణ పొంది సుఖంగా బ్రదుకడానికి నగరాల్లో చేరుతున్నారని తలుస్తాను.”

“అయితే అదికూడా ఒకకారణం కావచ్చును. కాని, నేడు ప్రభుత్వం రైతులవిషయమే ఎక్కువశ్రద్ధతో చూస్తుంది.”

ఆమెమాట నిజమేకూడా. హోటలుకు వచ్చేసేటప్పుడు ఆమె

“కామ్రేడ్కోర్టు చూద్దామా” అంది.

“అంటే ఏమిటి?”

“కార్టనాలలోను, ఇతరసామూహికసంస్థల్నిటిలోను కూడా, రూలీలే తమన్యాయస్థానాలను ఏర్పాటుచేసుకొని తమ ‘కామ్రేడ్లు’ చేసిన నేరాలు విచారిస్తుంటారు.”

“బహుశా అది ఒక పంచాయతీమాదిరిది అనుకుంటాను. కాని, ఈపంచాయతీ తీర్పును ఆతడు అంగీకరించకపోతే చేసేపని ఏమిటి?”

“ఆహా. వాళ్లు పంచాయతీ తీర్పును తిరస్కరించనేలేరు. ఈతీర్పుకి వెనుక ఒకసంఘముయొక్క ఏకీకృతమైనశక్తి వుందని వారెరుగుదురు.”

“మీఏకత్వం అంటే ఉద్దేశ్యం ఏమిటి? నేను విదేశాలలో వున్న కాలలో చదివిన కమ్యూనిస్టుపార్టీసమావేశాలా?”

“అదే! కాదు. కాదు. అవి రేపు. కామ్రేడ్కోర్టుల్లో ఒకే యూనిట్ లోని సభ్యులయొక్క నేరాలే విచారించబడతాయి. ఇంక పార్టీమీటింగులంటే సభ్యులంతా చేరి వాదప్రతివాదాలు చేసుకునేవి. పార్టీసభ్యుల నేరాల్ని విచారించేవి మాత్రమే. కోర్టుల్లో ఏపార్టీకి సంబంధించిన వాళ్ల నైనా విచారించవచ్చును. నేరాలోపజరిగిందా అంటే ముద్దాయా చిన్న విషయంకూడా దాచలేడు. కనక నేరాన్ని స్వయంగానే అంగీకరిస్తాడు. కాని, పార్టీమీటింగు పార్టీలోని సభ్యుల్ని శిక్షణలో ఉంచడానికి మాత్రమే ఉపయోగిస్తుంది.”

“నేరాలనంగీకరించేపద్ధతి క్రైస్తవుల పాప- స్వీకారసిద్ధాంతం (Theory of Confession) మాదిరిగా ఉంటుందనుకుంటాను.”

“అచ్చే! కాదు. కాదు. క్రైస్తవులు ఒక్కడక్కడెవరి ఎదుటమాత్రమే దోషస్వీకారం చేస్తారు. ఈశ్వరుడు అంతమాత్రంక్షమించేస్తాడనే వారి యూహ. కాని, ఇక్కడ మావిధానం అదికాదు. ఈదోర్టుముందు ఏమాటాదాగదు. ఒకవేళ ఏదయినా విషయం దాచితే మరొకడెవ్వడో దానిని బయటపెట్టితీరుతాడు. అందుచేత నేరస్థుడు చులకనగా నేరం ముందే అంగీకరిస్తాడు. అదీగాక ఇచ్చటి దోషాంగీకారం తప్పుక్షమించ బడుతుందనే దృష్టితో జరుగదు. చేసినరప్పును పట్టి పార్టీనుంచి బహిష్కరించడమో నియమితకాలంవరకు బహిష్కరించడమో జరుగు తుంది. ఈఅపరాధస్వీకారం బుద్ధిమంతులు, స్వతంత్రబుద్ధిగల సత్పురుషుల, ముందు జరుపబడుతుందికాని, నోరు—వాయలేని చెవిటిమొద్దు దేవునిముందరా, పరాన్నజీవులయిన ఫాదిరీలముందరా కాదు.”

“దీనివిషయం తెలిసిందికదా అంతకంటే ముఖ్యమైనది మరి యేదయినా చూస్తాను.”

అన్నాను, ఒకనిముషం ఆగి.

“మంచిదే. ఈదేశరాత్రి “నైట్ శానటోరియం” చూద్దాము.”

“ఔను. అది జాగుంటుంది.” అక్కడికి రాత్రి పెళ్ళడానికి నిశ్చయించుకున్నాము.

మధ్యాహ్నం భోజనం చేశాక నాగదిలోనే విశ్రాంతి తీసుకుంటూ కూర్చున్నాను. నాగదిలోని కిటికీకి ఎదురుగానే ‘మస్కావా’నది, దాని ఆవలిఒడ్డుననే ‘రెక్ స్క్వేర్’, విశాలకాయంగల ‘సెంట్ జేసీల్ చర్చి’ కనిపిస్తున్నాయి. పట్టణంకేసి చూస్తే బెర్లిన్—పారిస్ లాగ, అంతవరకెందుకు ఆఖరికి కలకత్తా—లాగయినా తయారుకావాలంటే ఎంతోకాలం పడుతుందని తోస్తుంటుంది. పట్టణంలో అంతజనసమృద్ధం లేదు. పెద్దపెద్ద బండరాళ్ళతో నిండినరోడ్లమీద అంతగా రహదారీలేదు.

నా ర ష్యా యా త్ర

గుట్టపుబళ్లు, ట్రాములు, ఎప్పుడోకాని కనపడవు. ప్రజల్ని చూస్తే మురికీ, దరిద్రం ఓడుతూన్నట్లు ఉంటారు. కాని, బీదలయిన కూలీలకి ఇక్కడ కలుగజేయబడుతూన్న సౌకర్యాలు మరేదేశంలోను లేవు. ప్రజలయొక్క జీవితవ్యయప్రమాణం చాలా తక్కువగా ఉందని రష్యనులే అంగీకరిస్తారు. కాని, ద్వితీయపంచవర్షప్రణాళికతో తమ దరిద్రం వదలిపోతుందని వారి ఆశ. నేటి పరిస్థితులలోకూడ కూలీలస్థితి వెనుకటికంటే చాలా బాగావుంది. పుచ్చి పురుగులోడుతూ, కూలిపోతూన్న కొంపలకి బదులు, ఆధునికపద్ధతులమీద నిర్మించిన సుందరభవనాలలో వాళ్లు నివసిస్తున్నారు. వారిపిల్లల్ని చూస్తూండడానికి, చదువుచెప్పించడానికి, 'క్రెచీ'లు, 'కిండర్ గార్డెన్ స్కూళ్లు' ఉన్నాయి. వారు కూలి పనిచేసుకుంటూనే ఉన్నా, ప్రభుత్వంలో పెద్దఉద్యోగాలు పొందవచ్చు. వారికి ఉచితంగా ఆసుపత్రులు, క్లబ్బులు, గ్రంథాలయాలు నడపబడుతున్నాయి. ఆరలిదాధ వారిని ఇప్పుడు పీడించడం లేదు. నిర్ణీతమైన భోజనం వారికి చవుకలో దొరుకుతుంది. వారేకార్థనాలలో పనిచేస్తున్నారో వానిమీద వారికి అధికారం వుంటుంది. ఇంజనీయర్లకంటే, మేనేజర్లకంటే కార్యకుశలతలో తక్కువఅయినా హోదాలో వారికంటే తక్కువకాదు. వాళ్ళు కావాలంటే పెద్ద ఉద్యోగుల్ని కలుసుకొని వారికి ఆలోచనలు చెప్పవచ్చును. చాటున మాటునకాకుండా బహిరంగసభలలో కార్థనాలలోని గోడమీదపత్రికలలో, R. K. E. ఎదుట (People's Commissariate for Workres & Peasants' Inspection.) ఉన్నతాధికారుల్ని విమర్శించవచ్చును. ఈ R. K. E. అన్నది రష్యాలోని సంస్థలలో చాలా బలీయమైనది. కార్థనాలలోని పనిపాటల్ని, కూలీల పరిస్థితుల్ని జాగ్రత్తగా పరీక్షించడానికి ఈసంస్థ పుట్టింది. ప్రతి కూలీ 'ట్రేడ్ యూనియన్' సభ్యుడు అయిరాలి. ప్రపంచంలోని ఇతర

దేశాలలో కార్థానాల యజమానులతో కుస్తీలుపట్టడానికి ఈ 'ట్రేడ్ యూనియన్లు' ఉపయోగిస్తున్నాయి. కాని, ఇక్కడ పోరాడడానికి, యజమానులు లేరు. అందుచేత పోరాడవలసిన పనిలేనేలేదు. కూలీలను పనులలో ప్రవేశపెట్టేపని కార్యదాయకసంస్థలది. (Employing bodies) అందుచేత కూలీల హక్కుల్ని కాపాడడము, 'కార్యదాయకసంస్థల'కి వానిపనిలో సహాయం చేయడం రష్యాలోని 'ట్రేడ్ యూనియన్లు' పని. వేరువేరుపరిశ్రమలకి వేరువేరు 'ట్రేడ్ యూనియన్లు' ఉన్నాయి. ఏపరిశ్రమలో పనిచేసేవాడు దానికి సంబంధించిన యూనియనులో సభ్యుడుగా చేరితీరాలి. కార్యదాయకసంస్థలు 'ట్రేడ్ యూనియన్లు'తోటే కంట్రాక్టులు స్థిరం చేసుకుంటాయి. కూలీలకి కలిగేవాధల్ని యంత్రాలయాధికారులు లొంగించకపోతే, 'పైబ్ కము'కుగాని 'జై వ్ కము'కుగాని అంటే కార్థానా కమిటీలకి అర్హి పంపుకోవాలి. ఈ కార్థానా కమిటీలని, కూలీలంతా నిర్వహిస్తారు. కనక, ఈ కమిటీలే రష్యాలోని, సమర్థములయిన సంస్థలు.

కార్థానాలలో పనులు చేయించడంలోకూడా ఎన్నో సౌకర్యాలు కలగచేయబడినాయి. అన్నికార్థానాలలోను రోగులకు ఆసుపత్రులు, నాలుగేండ్లపిల్లలకి 'క్రెచీ'లు తప్పకుండా ఉంటాయి. కొన్నికార్థానాలలో కూలీలకి చదువుచెప్పించి మేస్త్రీలుగా (Technician) ఇంజనీయర్లుగా, వకీళ్ళుగా, రసాయనశాస్త్రజ్ఞులుగా, ఉపాధ్యాయులుగా తయారు చేసేటందుకు సౌకర్యాలు ఉన్నాయి. కార్థానాలలో పనిచేస్తూన్నా, ఆఫీసులలో పనిచేస్తూన్నా, ఏపనిచేసేవారికయినా పనిదినాలు అయిదే. ప్రతి ఆరవదినం సెలవుగా లెక్క. కాని, కార్థానాలన్నిటిలో పనివాండ్రందరికీ సెలవుదినము ఒక్కటిగానే ఉండదు. ఈవద్దతి కొత్తగా పెళ్ళిచేసుకున్నవారికీ, సూరసప్రేమాదేశం తగ్గనివారికీ, చాలాబాధకరంగా ఉంటుందని నాయూహ, ఎందుకంటే పురుషునికి సెలవురోజు స్త్రీకి పనిరోజుకావచ్చు.

అదీగాక కూలీలు వేరువేరుజట్లుగా ఏర్పడి పంతులువారీగా పగళ్ళు రాత్రులు పనిచేయవలసి యుంటుంది. అందుచేత మగవాడికి పగలు సెలవయితే, ఆడుదానికి రాత్రి సెలపు కాకపోవచ్చు. ఈపరిస్థితులలో భార్యా భర్తలు కలుసుకొనడానికి సమయమే దొరుకకపోవచ్చును. ఇది చాలా పెద్దబాధే. కాని, ఈపరిస్థితులు తరుచుగా తటస్థించవని ఊహిస్తాను. ఏడాదికంతకీ జాతీయోత్సవాలు అయిదుమాత్రమే ఉన్నాయి. తేలికపనుల లోనివారికి ఏడాదిలో రెండువారాలు; ఐరుపుపనులవారికి నాలుగు వారాలు; పూర్తి జీతంమీద సెలవులిస్తారు. రష్యాలో వారంఅంటే ఆరేరోజులన్నమాట మరచిపోకూడదు. రోగంపడ్డప్పుడు, కూరిపడుచుల ప్రసవ దినాలప్పుడు, పూర్తిజీతంమీద సెలపు ఈ య బ డు తు ం ది. కాని, ఈ సెలవులలోని జీతాల్ని 'స్లా మా జి క - ధీ మా - వి భా గం' నుంచి వసూలుచేస్తారు. ఈ 'ధీమావిభాగానికి' కూలీలు తమ జీతాలనుంచి 'ప్రీమియములు' చెల్లించవనిలేదు. కార్యదాయికసంస్థలే కూలీలకిస్తూన్న జీతాలనిపట్టి నూటికి 14రూబుళ్లు ధీమాకంపెనీకి చెల్లించు తాయి. ఈధీమాకంపెనీలు ప్రసవసమయాలలో స్త్రీలకు వారికిచ్చే నెలజీతాలకుతోడు నూటికి పదిలేకపన్నెండురూబుళ్ళు భత్యంక్రింద ఇస్తాయి. కార్ఖానాలలో పనిచేసేటప్పుడు గాయాలుతగిలి నిరుపయోగులైన కూలీలకి అరవై ఏళ్లుదాటివ ముసలివాళ్ళకి ఈధీమావిభాగంనుంచి జీవితాంతం వరకు భత్యం ముట్టుతూ వుంటుంది. ఈధీమాశాఖయే కూలీలకోసం ఆరోగ్య శాలలు, శిశ్రూమాలయాలు, శిశుపోషణాలయాలు, నడిపిస్తుంది.

నాకు తెలిసినంతవరకు రష్యాలో సామాన్యచూరీకి 70 మొదలు 100రూబుళ్ల వరకు, బుద్ధిమంతులైన కూలీలకి 150 మొదలు 250రూబుళ్లవరకు రష్యనుఇంజనీర్లకయితే 300మొదలు 1000వరకు విదేశీయులకు అంతకంటె ఎక్కువ జీతాలు కూడా ఈయబడుతున్నాయి. రళాకారులు,

గ్రంథకర్తలు ఇంకా ఎక్కువ సంపాదిస్తున్నారట.

కాని, బీరాలలో కనిపిస్తున్న ఈరేడాయే వాళ్ళజీవితముయొక్క స్థితిలో కూడా ఉంటుందని ఊహించడం పొరపాటు. ఒకచూరీ నూరు రూబుళ్లు ఒకఇంజనీరు ఎనిమిదివందలు సంపాదిస్తున్నాడనుకొనండి. అంతమార్చించేర ఇంజనీరు కూలీకంటే ఎనిమిదిరెట్లు ఎక్కువ సుఖపడ తాడనుకొనడం పొరపాటు. సూరురూపాయలజీతగాడు ఒకగదికి పదిరూ బుళ్ళు అద్దెఇస్తే ఎనిమిదివందలజీతగాడు గిరిరూబుళ్లు ఆగదికే అద్దె ఈయవలసియుంటుంది. మామూలుగా ప్రతిమనిషికి అత్యవసరములమ్యే వస్తువులకి ఒకనిర్ణీతమైన ధర ఏర్పాటుచేయబడింది. అవిగాక ఇంకేవస్తు వులు కొనుక్కొనవలసివచ్చినా వానిఫరీదు కొనేవని సంపాదననిపట్టి పెరుగుతూ వుంటుంది. ఈవిధంగా ప్రభుత్వం రుడిచేలిలో ఇచ్చినదానినే ఎడంచేతిలో వసూలు చేస్తూంది. అమనిషిపోయినాక ఆతని ఆస్తిలంతా ప్రభుత్వమే వశం చేసిపేసుకుంటుంది.

ఈవిశ్రాంతిసమయంలో మార్గదర్శకను కొన్నిప్రశ్నలు అడిగేను.

“మీప్రభుత్వం కమ్యూనిస్టులకి సమస్తసౌకర్యాలు కలిగిస్తూ ప్రజల్ని కమ్యూనిస్టులు కావడానికి లొందరపెడుతూందనుకుంటాను.”

“నిశ్చయంగా. అది స్వాభావికమే కూడా. జారుల కాలంలో జనసామాన్యంయొక్క పరిస్థితులు దాగుపరచడానికై నానాదాధలు పడినది కమ్యూనిస్టులే. అందుచేతనే కమ్యూనిస్టులకి నేడు ప్రాధాన్యత ఈయబడు తూంది. కాని, కార్ఖానాలలో కమ్యూనిస్టులు కానివారూ ఉన్నారు. వారిలో కొందరు పూచీగల ప్రభుత్వోద్యోగాలలోకూడా ఉన్నారు.”

“అయితే సరే. కాని, ఈ ‘పయనీర్లు’, ‘కామెసోమోర్’, ‘షాక్ బ్రిగేడ్’, లేమిటి?”

“ఇవన్నీ చేరువేరు వయస్సులలోనున్న కమ్యూనిస్టుసంస్థలు.

అందరికంటె తక్కువవయస్సుగల కమ్యూనిస్టులను 'అక్టోబరుపిల్లలు' అంటారు. అక్టోబరులోనేకాదు విప్లవం జరిగింది? వారికంటె కొంచెం వయసుకలవారిని 'వయనీరు' అంటారు. ఇరవైనాలుగేళ్ళ వయస్సున్న యువతీయువకులయిన కమ్యూనిస్టుల సంఘాల్ని 'కమ్యూనిస్టుయువక సంఘా' అంటారు. వీనినే తరుచుగా 'రాష్ట్రోమోల్' అనికూడా పిలుస్తారు. ఈసంస్థలోని సభ్యులు తమకు ఒప్పగించబడిన ఉత్తమకార్యాన్ని సఫలంచేయగలుగుతే వారిని కమ్యూనిస్టుపార్టీలో చేర్చుకుంటారు. వారు కమ్యూనిస్టుపార్టీ ఆజ్ఞలప్రకారం సర్వస్వం త్యాగం చేయడానికి కూడా సిద్ధంగా ఉండవలసియుంటుంది. ఇదేకఠినమయిన పని."

"మీరు కమ్యూనిస్టులా?"

"నిశ్చయంగా. కమ్యూనిస్టుయువజనసంఘసభ్యురాలిని."

గర్వంతో ఆమెకండ్లు మిలమిలలాడినాయి.

"ఈ 'షాక్ బ్రేగేడ్' ఏమిటి?"

"పార్టీలోని ఏదయినా ఒకడళానికి ఒకనిశ్చితకార్యక్రమాన్ని ఇచ్చి నప్పుడు, వాటదానిని పూర్తిచేయగలుగుతే 'షాక్ బ్రేగేడ్' అనేపేరిట సమ్మానిస్తారు. వారికి 'జయపతాక'నిస్తారు."

‘ట్రామ్’ బాట వెంబడినే కొన్నిసందులు దాటి, మేము కొలది నిముషాలలోనే ‘నైట్ శానటోరియం’ చేరుకున్నాము. ఈసందులలో దీపసౌకర్యాలేమిలేక ఇంచుమించుగా చీకటికోణాలవలె ఉన్నాయి. ‘శానటోరియం’లో మేము మొదట భోజనశాలలోకి వెళ్ళేము. ‘సెంట్రల్ హీటింగ్’ విధానంద్వారా గదులన్నిటిలోనికి వేడి కలుగజేయబడుతూంది. మార్గదర్శక ఈసంస్థయొక్క ‘ఇన్ ఛార్జ్’ని పిలుచుకువచ్చింది. ఆమెయే మాకు ఆసంస్థనంతను చూపించింది. మెట్లు ఎక్కేటప్పుడు ఒకగదిని మాకు చూపించేటందుకోసం కాబోలు కుడిచేతివైపున యున్న గది తలుపులు తోసి తెరిచింది. లోనయున్న ఒకఆడుది చీత్కారం చేయగానే ఏదో ప్రార్థించి, తలుపు మూసివేసింది. తరువాత మేము మెట్లు ఎక్కి పైకి పోయాము. మొదటిఅంతస్తులో మెట్లకి కుడిప్రక్కన ఒకచిన్న గదిఉంది. అచ్చటనే ప్రతిదినము ఆరోగ్యాశ్రమము (శానటోరియం) లో ఉండేవారు వైద్యపరీక్ష చేయబడతారు. వారి శరీరోష్ణము, నాడి, తూకము, మొదలయినవన్నీ సక్రమంగా వ్రాసుకోబడతాయి. ఇన్ ఛార్జ్ స్వయంగానే ఈపని నిర్వహిస్తుంది. అక్కడనుంచి మేము కచ్చేరీసావడి లోకి వెళ్ళేము. ఇక్కడ రేడియోసెట్టు, వార్తాపత్రికలు ఉంచబడియు

నా రష్యా యాత్ర

న్నాయి. రాత్రి ఎనిమిదిగంటలు కావడంచేత సావడిలో ఎవ్వరూ లేరు. ఇన్‌ఛార్జి పడకగదులన్నీ తెరచి చూపించింది. ప్రీలరు ప్రభువులకు చేరువేరు గదులు ఉన్నాయి. అక్కడనున్నవారంతా పరిశుభ్రమైన రెల్లని శయ్యలమీద సుఖంగా నిద్రపోతూన్నారు. ఒకగదిలో నర్సువద్ద కొందరు పిల్లలు ఉన్నారు. రోగులంతా నిద్రపోతూ ఉండడంచేత ఎవ్వరినీ ఏ ప్రశ్నలు పేయడానికి సాహసించలేకపోయాను. మేము అవన్నీ తిరిగి మరల క్రిందికి వచ్చేవాము. అక్కడ నాకొక చిన్నగది చూపించేరు. రోగులంతా కార్థానాలనుంచి వచ్చేటప్పుడు తమమురికి గుడ్డలన్నీ అచ్చట వదిలివేస్తారు. ఇక్కడనుంచి చూస్తే శానటోరియంయొక్క ప్రధాన ద్వారం ఈమూలనే వున్నదనీ, మేము దొడ్డిదారిని భవనంలో ప్రవేశించామనీ, అందుచేరనే, మొట్టమొదట థోజనశాల మాకుకనిపించిందనీ, దోధపడింది. ఈమురికిగుడ్డలనుంచే గదిని ఆనుకొని స్నానాల గదివుంది. అక్కడ వేదినీటిగొట్టాలు చన్నీటిగొట్టాలుకూడా ఉన్నాయి. ఆడవాళ్ళకి మగవాళ్ళకి వేరువేరుగా స్నానపుగదు లున్నాయనే జ్ఞాపకం. బహుశా ఇందారా మేము పైకివెళ్లేటప్పుడు శానటోరియంఇన్‌ఛార్జి (ఆడుది,) ఈగది తలుపునే తెరచి వుంటుంది. ఆసమయంలో అచ్చట స్నానంచేస్తూన్న ఒకామె గండ్రగోళపడి వుంటుంది.

కూరీలు ఈగదిలోనికి వచ్చి మురికిగుడ్డలు వదిలి, ఆగదిలో స్నానంచేసి శానటోరియంలోని శుభ్రమైన బట్టలుకట్టుకొని, సావడిలో కాస్త సేపు విశ్రమించి పత్రికలు చదివియో, రేడియోవినియో ఆనందిస్తారు. ఏడున్నరకి థోజనం చేసుకొని, రాత్రియంతా అక్కడనే విశ్రాంతి తీసుకుని తెల్లవారగనే రమ పనులలోకి వెళ్ళిపోతారు. వారి మధ్యాహ్న భోజనాలు కార్థానాలలోనే. వారు సాయంత్రాలము రోపున ఈమూలకి రానేరాదు. ఈవిధంగానే స్కూలుపిల్లలుకూడా ఇక్కడ

నివసిస్తారు. కాని, వీరి భోజనాలుమాత్రం ఆరున్నరకే అయిపోతాయి.

ఇక్కడ ఒకమాట చెప్పవలసియుంది. ఈ శానిటోరియం అన్నది హాస్పిటలుమాత్రం కాదు. అస్వస్థగానున్న కూలీలు, రోగ బయంగల వారు, దుర్బలశరీరులు, శరీరపుష్టికోసం, ప్రత్యేకాహార విహారాల అవసరంకలవారు, దీనిలో ఉంచబడుతారు. ఇందులో చేర దలచినవారు కార్థానాడాక్టరునుంచి సర్టిఫికేటు సంపాదించాలి. స్కూలు పిల్లలయితే స్కూలుడాక్టరునుంచి తీసుకురావాలి. ఇక్కడ ఈయ బడేది పామాన్యభోజనమే. కాని, బీదవాని ఇంటిభోజనం కన్న పుష్టి కరంగా ఉంటుంది. ఇక్కడి పద్ధతులుకూడా బాగున్నాయి. గదులు, శయ్యలు, అన్నీ ఎంతో శుభ్రంగా వున్నాయి. యిందులో చేర్చు కున్నందుకు రోగులవద్ద ఏమీ తీసుకొనరు. దీని ఖర్చంతా భీమా శాఖయే భరిస్తుంది. రష్యన్ ప్రభుత్వంయొక్క ఆరోగ్యశాఖవారు డాక్టర్లను ఇస్తారు. వారిజీతాలుకూడా భీమాశాఖ ఇచ్చుకోవలసిందే. రష్యన్ కార్థానాలు ఇరువదినాలుగుగంటలూ పనిచేయడంచేత అందులో వంతులువారీగా పనిచేస్తూండేవారు. ఈశానిటోరియంకి వేరువేరు కాలా లతో వచ్చి పోతూంటారు. దేశానికంతటిలోకి మాస్కోజిల్లాలోనే ఈసౌకర్యాలు యెక్కువగా ఉన్నాయనీ, ఈజిల్లాలో యిలాంటివి ఆరు శానిటోరియములు ఉన్నాయని చెప్పేరు.

౧౫

ప్రొద్దుపే మేము ట్రాముమీద “సమాజగృహం”(Community house) చూడడానికి బయలుదేరేము. అక్కడి ప్రజలు - ఏవిధంగా ఉంటున్నారో, ఏమి తింటున్నారో, ఏమి చదువుతున్నారో, ఏవిధమైన వినోదాలలో కాలం గడుపుతున్నారో చూడాలని తోచింది. ఈ వేళ్ళ వాతావరణంలో వేడిమి సెంటిగ్రేడ్ థర్మామీటరులో సున్నకికూడా 91 డిగ్రీలు తక్కువగా వుంది. ఈ చలి రష్యనుల కొక లెక్కకాదు. “ఈమాత్రం నవంబరులోనే ఉంటుంది. ఈనెలలో సున్నకి 90 డిగ్రీలు తక్కువ ఉండాలిందే. బహుశా ఈఏడాది అ మె రి కా లో మంచు ఎక్కువగా కురుస్తూ ఉండి వుంటుంది. అందుచేతనే ఇక్కడ ఇంత తక్కువగా ఉంది” అన్నారు అంతా.

యూరపుఖండముయొక్క ఉత్తర-మధ్యభాగాలలో శీతకాలపు రోజులలో సూర్యదర్శనం దుర్లభమే. అయినా, రష్యాలోమాత్రం దానికి విరుద్ధంగా కరకరా ప్రొద్దుపొడిచింది. ఎండకూడా తీవ్రంగానే ఉంది.

“సమాజగృహం” ట్రాంబాటకి పక్కనే ఉంది. దాని ముంగిట కాళ్ళకి కర్రలుకట్టుకొని మంచులో (Ski-ing skating) ఆడు

కుంటున్నారు. ఈముంగిలివాకలి వేసవికాలంలో సుందరమైన ఉద్యాన వనంలా ఉంటుందని తోచింది. 'గృహం' చాలాపెద్దది. పొయ్యిగడ్డల వలె ఒకదానికొకటికలసిన మూడుపెద్దభాగాలుగా కనిపిస్తుంది. భవనం అంతా అనేకభాగాలుగా విభజింపబడిఉంది. ప్రతిఒకభాగంలోను రెండేసి గదులున్నాయి. ఈగదులు నెలకి నలభై రూపాయల అద్దెతీసుకొని కూలీలకి ఇస్తారు. గదులు మామూలుగానే అలంకరించబడి చాలా పరిశుభ్రంగా ఉన్నాయి. 'సమాజగృహం'లో ఉన్నవారికొరకు సమ్మిళిత భోజనశాల, చాకలిదుకాణము, ఉన్నాయి. కాని, కమ్యూన్లోని సభ్యులు తోస్తే స్వయంగా వండుకొనికూడా తినవచ్చును. రెండున్నరపిళ్ల వయస్సు వరకుగల పిల్లలకోసం 'క్రెచీ' ఉంది. ఇదికూడా 'లెనిన్ గ్రాడ్' లో ఉన్నట్లేవుంది. అంతకంటే ఇది చిన్నదిగా వుంది. అంతే. ఇందులో సంగీతోపకరణాలుకూడాలేవు. ఈ'క్రెచీ'లో పిల్లలు తిండితినడం చాల చమత్కారంగావుంది. నర్సుకు చుట్టూ పిల్లలుచాలగంభీరంగా కూర్చుండి యున్నారు. వాళ్లు కొంచెం ఆవేగంతో నోరుతెరచుకొని తమవంతు కోసం ఎదురుచూస్తున్నారు. వారిశయ్యలు, బట్టలు, రుమాళ్లు చాలా స్వచ్ఛంగా ఉన్నాయి. ఆభవనంయొక్క ఒకశాఖలో రెండున్నరమొదలు ఆరేండ్లవయసువరకు గల పిల్లలకోసం ప్రాథమికపాఠశాల కిండర్ గార్డెన్ స్కూలు ఉన్నాయి. వారివారి వయస్సుల్నిపట్టి పిల్లలు మూడుభాగాలుగా విడతీయబడి యున్నారు.

వానిరో ఒకతరగతిని చూచి చాలా సంతోషించేను. అది అందరి కంటే చిన్నవయసుపిల్లలది. అధ్యాపకురాలు మధ్యన కూర్చుండియుండగా పిల్లలంతా చుట్టూ చేరేరు. ఒకడు మెడని కౌగలించుకున్నాడు. ఒకడు నడ్డిని ప్రేలబడుతున్నాడు. ఒకడు తనచిన్నిచేతులతో బుగ్గలు పట్టుకున్నాడు. అందరూ ఏమిటో అడుగుతున్నారు. ఆమె వాళ్లకి ఏదో

నా రష్యా యాత్ర

కథ చెప్పుతూందని చెప్పేరు. ఇక్కడ విద్యాప్రారంభం కథలతోచే చేయబడుతుంది. ఆకథలలో, పంచవర్షప్రణాళికయొక్క అద్భుతకార్యక్రమాన్నిగురించి, జారులు చేసిన దురంతాల్ని గురించి, రష్యాయొక్క భవిష్యత్తుని గురించి చెప్పుతూవుంది. రష్యాయొక్క ఈ భవిష్యత్తుగరి కులు ఆకథల్ని ఎంతో శ్రద్ధగా వింటున్నారు. ఈ ఇంటికి సంబంధించి ఒక పఠనాలయము, నాటకశాల కూడా ఉందని చెప్పేరు. దగ్గరలోనే ఒక హైస్కూలుకూడా వుంది. సమాజగృహంలోని కుటుంబాల పిల్లలు ప్రారంభికపాఠశాలలను విడువగానే ఈ స్కూలులో చేరి చదువుకోవచ్చును. రష్యాదేశం అంతటాకూడా నేడు సమ్మిళిత భోజనాలయాలు, స్కూళ్ళు, చాకలిదుకాణాలు, క్లబ్బులు, నాటకశాలలు, మొదలయిన వానిని విశేషంగా స్థాపించడానికి ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి. వ్యవసాయంలోను, పరిశ్రమలలోను, కూడ ప్రత్యేకనిపుణుల్ని తయారుచేయడానికి బ్రహ్మాండప్రయత్నాలు చేస్తుంది. ఈ సమాజగృహంలోని వారందరు పోదాలో సమానులే. వారి సంపాదనలు సమాజంలోని హెచ్చుతగ్గులకి కారణాలు కాజాలవు. భోజనాలయంలో అందరికీ ఒకటే భోజనం. 'క్రెచీ'లలో వారి పిల్లలు అందరూ సమానంగానే చూడబడతారు. స్కూళ్లలోకూడా ఇంజనీయర్ల పిల్లలకి ఒక వింధగానూ, కూలీల పిల్లలకి ఒక విధంగానూ, భోధించరు. పిల్లల్ని కమ్యూనిస్టు పద్ధతులమీద పెంచుతారు. మొదటినుంచీ వ్యక్తిగతస్వార్థాన్ని చంపుకొని సమాజం (Commune) యొక్క అభివృద్ధికోసమే ప్రయత్నించాలని నేర్పుతారు.

మేము నెమ్మదిగా నడచిమే హైస్కూలు దగ్గరకి వచ్చేము. మావలెనే చూడడానికి వచ్చిన యాత్రికదళం ఒకటి అక్కడ మాతో కలిసింది. వారిలో అమెరికనులే ఎక్కువమంది ఉన్నారు. మొట్టమొదట్లో మేమంతా ఒకగదిలోనికి వెళ్లేము. అచ్చట పిల్లలంతాకూడి 'పయాన్' మీద పాటలు పాడుతున్నారు. ఒకమూల నొకమేజావుంది. దానిమీద కొందరు పిల్లలువంగి రేడియోసెట్టుయొక్క నిర్మాణాన్ని పరిశీలించి చూస్తున్నారు. స్కూలులో చదువుకూడా వంతులు వారీగానే జరుగుతూ వుంటుంది. ఒకదళం వ్యావహారికశిక్షణ (Practical) పొందుతూవుంటే రెండోదళం పాఠాలు నేర్చుకుంటూ వుంటుంది. ఇంతేకాకుండా పిల్లలంతా ఎన్నోదళాలుగా విభజింపబడియున్నారు. ఒక్కొక్కదళానికి ఒక్కొక్కవారము నిర్ణయించబడియుంది. రష్యాలో వారం అంటే ఆరు దినాలే లెక్కయని, సెలవులకని ప్రత్యేకంగా ఒకనిర్ణీతదినం లేదని వెనుక చెప్పేనుకదా? ఈపాఠశాల విషయంలో కూడా అంతే. ఒకదళం ఆదివారంనుంచి లక్ష్మీవారందాకా చదివి శుక్రవారం సెలవులోఉంటే ఇంకోదళం సోమవారంనుంచి అయిదురోజులూ వచ్చి శనివారం సెలవు తీసుకుంటుంది. స్కూళ్లు, ఫ్యాక్టరీలు, నిరంతరాయంగా విజృంభణగా

సాగిపోవడానికే ఈపద్ధతి అవలంబించబడింది. ఈస్కూలులో మొత్తం మూడువేలమంది చదువుతున్నారట. వీరు ఒక్కొక్కదళంలో 1500 మందిచొప్పున రెండుదళాలుగా విభజింపబడ్డారు. ఈరెండుదళాలకి వేరు వేరువారాలు నియతములు కావడంవలననే ఇంతమందికి చదువుచెప్పడం సులభం అయింది.

తమ వంతుకోసం నిరీక్షిస్తున్న చాలురు వ్యర్థంగా కథుర్లతో కాలం గడపక, సంగీతశాలలో చేరి నేర్చినవారివద్ద సంగీతం నేర్చుకొనో, శాస్త్రీయవిషయాలు అభ్యసించో, కాలంనద్వినియోగం చేస్తారు. అడువాండ్రు—మగవాండ్రు కలిసియే చదువుతారు. ఒకవిద్యార్థిని పిలిచి ఒకపల్లెటిగేయాన్నీ, విప్లవగీతాన్నీ, పాదమని అడిగేము. అక్కడ వారికి పాఠాలు చెప్పుతూపున్న గురువు, మా కోరిక మన్నించేడు. గ్రామగీతం చాలావిధాల భారతీయగీతాలను పోలియున్నట్లే తోచింది. నాకు సంగీతం తెలియదు కనక ఆరనిగానం మనదేశపురాగాలు వేనితో కలుస్తుందో నాకు తెలియలేదు. కాని, అది మనదేశపుపాట మాదిరిగానే ఉంది. గ్రామగీతంయొక్క శాశం ప్రకారం కొందరు చప్పట్లు కొట్టుతూ చేతులు పట్టుకొని నాట్యం చేయసాగేరు. విప్లవగీతంలో కూడా మన దేశపుకళలు ఉన్నట్లే కనపడింది. కొన్నిశబ్దాల ఉచ్చారణకూడా ఇక్కడి పోలికగానే ఉంది. పూర్వపురష్యా, మలవిశ్వాసాల విషయంలో, జమీందారీ—సామంతరాజ పద్ధతులలో చాలవరకు మనదేశాన్నే పోలియుండేది.

ఇంకొకపెద్దసావడిలో విద్యార్థులకు (స్త్రీ—పురుషులు.) కవాతు, ఆటలు నేర్పబడుతున్నాయి. ఆసావడిలో ఇంచుమించు ఏదై మంది విద్యార్థులు ఒకచోట పోగయియున్నారు. వారిలో చాలమంది స్త్రీలే. నేనువారి గురువుతో మాటలు కలిపేను.

“మీస్కూలులోనున్న విద్యార్థులలో స్త్రీలెందరు? పురుషులెందరు?”

“నూటికి 70మంది స్త్రీలు 30మంది పురుషులు ఉంటారు.”

“అయితే ఆడవాళ్లు మగవాళ్ళని ఓడించేసేరన్నమాట.”

“నిజమే. ఆడుపిల్లలు చాలా తెలివి గాను, చురుకు గాను, ఉంటారు. వారు చులకనగా, త్వరలో, నేర్చుకోగలరు.”

“మీరు చెప్పిన లెక్కల వలన మగవారు చదువుకొనడం లేదనుకొననా? లేక, స్త్రీలకంటే మగవాళ్ళు మీదేశంలోనే తక్కువగా ఉన్నారా?”

“కాదు. కాదు. ఈమధ్యవరకూ ఆడవాళ్ళని పాఠశాలలకి దూరంగా ఉంచేరు. అందుచేత నేడు వారసంఖ్య ఎక్కువగా ఉంది. కాని, ఇతరపాఠశాలలలో, ఇక్కడ ఉన్నంత ఎక్కువగా లేరు.”

విద్యార్థులంతా ఆరోగ్యంగాను, ఉత్సాహంగాను ఉన్నారు. వారిని చూడగానే మనదేశపు విద్యార్థుల దీన—దుర్బలముఖాలు జ్ఞాపకం వచ్చేయి.

మమ్మల్ని ఒక్కొక్క గదిలోకే తీసుకొనిపోయి చూపించేరు. ప్రతిచోట క్రమశిక్షణ, ఔచిత్యం, తొణుకుతూవుంది. ఒకగదిలో పిల్లలకి ప్రోత్సాహం, దండన, ఈయబడుతూన్న విధానాలు చూపించబడినాయి. అక్కడ ఒక పెద్దబోర్డు వ్రేలాడుతూవుంది. దానిలో సగభాగానికి ఎరుపు రంగు, సగభాగానికి నలుపురంగు, పూయబడియున్నాయి. మంచి బాగుగా పనులు నిర్వహించిన బాలురపేర్లు ఎరుపురంగుమీద, చెడుపనులు చేసిన వారి పేర్లు నలుపురంగుమీద వ్రాస్తారు. ఇక్కడ “గోడ మీది పత్రిక”లు ‘హస్తలిఖిత పత్రికలు’ కూడ కనిపించేయి. విద్యార్థులచేత ప్రోగుచేయబడిన వార్తలు, సామయిక ప్రసంగాలు, సాహిత్యవిషయికలేఖలు, పంచ వర్ణప్రణాళికప్రకారం ప్రతిశాఖలోను కలిగినహానివృద్ధులు, పిల్లవాడు

పాఠాలు చదవకపోయినా సోషలిస్టులకు వ్యతిరేకములయిన అభిప్రాయాలు కలిగిఉన్నా ఆతని ప్రవర్తనను గురించిన విమర్శనలు, ఈపత్రికలలో ప్రకటించబడుతూ వుంటాయి. రష్యను విద్యార్థుల్ని శిక్షించేటందుకు పుపయోగించబడుతూన్న కొరడాలివే. ఎవ్వరినీ కొట్టరు. ఎవ్వడయినా విద్యార్థి తప్పుచేస్తే ఆతనిని విచారించడానికి విద్యార్థులచే నడుపబడే “మిత్రుల న్యాయస్థానం” ఉంది. ఓషధికాస్త్రాన్నిగాని, దానికి సంబంధించిన ఇతరవిషయాల్నిగాని, నేర్చుకుందుకు, బ్రదికియున్న చెట్లు, చెట్ల బొమ్మలు, కూడా యున్నాయి. ప్రతివిద్యార్థి ఏదోఒక విదేశ భాషని — ఇంగ్లీషు—జర్మను—ఫ్రెంచి భాషలలో వేనినయినా నేర్చుకోవలసిందే. పదమూడు పద్నాలుగేండ్ల పిల్లలకే రాసాయనికశాస్త్రాలు, భౌతికశాస్త్రాలు, ఓషధికాస్త్రం నేర్పబడుతున్నాయి.

అన్నిటికంటె అడుగు అంతరువులో వుంది, యంత్రసామగ్రిగల గది. ఇచ్చట విద్యార్థులు చేతులతోనే యంత్రాలు తిప్పి సామాన్యములైన వస్తువులు తయారుచేస్తూవుంటారు. ఈకార్యాలలో ప్రతివిద్యార్థి రోజుకు రెండుగంటలు పనిచేసి తీరాలి. వీరిని వారానికి నాలుగుగంటలపాటు ఏదయినా పెద్దకార్యాలలోనికి పంపి. పని నేర్పిస్తారు. ఇక్కడి విద్యార్థులచే నడపబడిన ‘హస్తలిఖితపత్రిక’ యొక్క కొన్ని పత్రికలు నాకిచ్చేరు. ఆపిల్లలు వ్రాసి జాగ్రత్త పెట్టుకొన్న డైరీలుకూడా చూపించేరు.

పంచవర్ష ప్రణాళికప్రకారం ఏయేసంవత్సరాలలో ఎంతెంత అభివృద్ధి ఏయేశాఖలలో కలిగించాలో ముందు నిర్ణయించి, అఅంచనాలని ఆయాశాఖల ప్రధానకార్యాలయాలకి పంపిస్తారు. అచ్చట, ఆయాశాఖలు తమ అధికారంలోవున్న యూనిట్లకీ మరల అంచనాలు తయారుచేసి పంపిస్తారు. ఈయూనిట్లు తమ అధీనంలోఉన్న దళాలకి, మరల పని విభజించి అంచనాలు తయారుచేసి పంపిస్తారు. ప్రతిదశము తన సభ్యు

లలో, తనకీయబడినపనిని పంచిపెడుతుంది. ఈవిధంగా పంచవర్షప్రణాళికయొక్క కార్యక్రమాన్ని ప్రతికూలి, ప్రతివిద్యార్థి, ప్రతికళాకారుడు, ప్రతిఇంజనీయరు, ప్రతిరైతు, ఒక ప్రత్యేకభాగాన్ని నిశ్చితరూపంలో నిర్వహించవలసిన బాధ్యత కలిగియున్నాడు. అందుచేతనే ప్రతివిద్యార్థి డైరీని జాగ్రత్తపెట్టుట తప్పనిసరి అయింది. దీనివలన ప్రతిమనిషి తనకు నియమించబడిన పనినిఎంతవరకు నిర్వహించేదో స్పష్టంగా తెలుస్తుంది. స్కూళ్ళలో, కార్ఖానాలలో, సమిష్టిక్షేత్రాలలో అన్నిచోట్ల “షాక్ బ్రిగేడ్లు” సిద్ధం అయినాయి. కొంతమంది విద్యార్థులు “ఇజ్వెస్టా” “ప్రవదా” పత్రికలలోనుంచి “రెని—స్టాలిన్” మొదలయిన దేశనాయకులచిత్రాలు కత్తిరించి “గోడమీదిపత్రికలకు” అంటిస్తూండగాచూచి చాలా ఆశ్చర్యపడ్డాను. ఉపాధ్యాయులుగాని, ఉపాధ్యాయులుగాని, తమపెద్దతనం చూపించక పిల్లలతో కలసిమెలసి తిరుగుతున్నారు. ఒకప్పుడు విప్లవ ప్రారంభదినాలలో పంతుళ్ళు విద్యార్థులచేతనే పాలించబడేవారు. పాఠ్యక్రమాన్ని నిర్ణయించడం, బోధనాక్రమాన్ని నిర్ణయించడం, పంతులును నియమించడం, త్రోసివేయడం, విద్యార్థిసంఘాలు చేస్తూండేవి. పంతులు వార్లకు అవి చాలా దుర్దినాలు. కాని, నేడు వారిస్థితి బాగుపడింది. వారికి జీతాలు బాగా ముట్టుతున్నాయి. ప్రభుత్వం వారిని గౌరవిస్తూంది. “పబ్లికుపాఠశాలల ఉపాధ్యాయులికి ఎప్పుడూ లభించిఉండనంత ఉన్నత స్థానం ఈయబడాలి” అంటూ ‘రెనినే’ ఆదేశించేడు. రష్యనులు తమ నాయకుని మాటలలోగల యాభాగ్యాన్ని బాగా గ్రహించగలిగేరు. పూర్వం అధ్యాపకుల్ని ఋర్జువాలనుగాచూసి వారిపిల్లల్ని కూలీలపిల్లల తర్వాతవారినిగా చూసేవారు. కాని నేడు వారికట్టి యగౌరవం కలుగ చేయబడడంలేదు. విద్యార్థులలో నూటికి రివి మంది రైతుబిడ్డలు గలి మంది కూలీలపిల్లలు అయివుంటారు. భూస్వాములు పూర్వపు

అమీర్లు మొదలయినవారిపిల్లలు, రెండేళ్ళకి తక్కువవయస్సున ఉన్న వారిలో నయినా పనిచేసి, నూతనసమాజానికి ఉపయోగిస్తారని 'సర్టిఫికేటు' సంపాదిస్తేనే పాఠశాలలలో చేర్చుకోబడతారు.

రష్యాలో విద్య చాలా తీవ్రగలితో వ్యాపిస్తుంది.

“చదువుకున్న వారుంటే గాని రాజనీతి నడువదు. నిరక్షరాస్యులకి నీలివార్తలు, కోతలు, అంధవిశ్వాసాలు, అబద్ధపుగాథలు తప్ప మరి ఇతరాలు దోధపడవు. వీనికీ, వర్గచైతన్యానికీ, చాలా దూరం వుంది”

అని లెనిన్ ఒకమారు చెప్పేడు. అందుచేత జనానికంతకీ సోషలిస్టు ఆదర్శాలు పంటపట్టించేటందుకు జనసామాన్యాన్ని విద్యావంతుల్నిగా చేయడానికి ప్రభుత్వం సర్వశక్తులు వినియోగిస్తుంది. ఈ ప్రియత్నాలు కొంతకాలం చాలా తప్పుదారుల నడిచినాయి. బోల్షివికులు తర్వాత తమతప్పుగ్రహించేరు. వారు తాముచేస్తున్నది తప్పని తెలియగానే దిద్దుకొందుకు వెనుక ఆడరు. 1932 లో కమ్యూనిస్టుపార్టీయొక్క కేంద్రకార్యకారణీసమితి అంతవరకూ అవలంబించబడుతూన్న విధానం తప్పని సూచించింది. రాజనీతి నేర్పడంలో భాగోళం, చరిత్ర, గణితం, సాహిత్యం, శాస్త్రాలు మరచిపోవడంగాని, అశ్రద్ధచేయడంగాని, పొరపాటని సూచించింది. అంతవరకు విద్యార్థులకు కేవలం కొన్ని రాజనీతివాక్యాలు, విప్లవనినాదాలు, జారుల ఆన్యాయకథలు మాత్రమే నేర్పబడేవి. పూర్వసమాజంలో గౌరవంగా చూడబడిన ప్రతి వస్తువును, సంగీతాన్ని, నాటకాలను, చరిత్రనుకూడా తన్నిపారవేశారు. తరువాత వారుచేస్తున్న పొరపాటు గ్రహించేరు. అందుచేత విద్యార్థులు విజ్ఞానవంతులు కావడానికి తోడుపడే పద్ధతిలో పాఠశాలలను మార్పుచేశారు.

స్కూళ్ళలోను, కాలేజీలలోను, చదువుకొంటూన్న విద్యార్థుల

సంఖ్యలనుచూస్తే రష్యాలో విద్యావ్యాప్తి ఎంత తీవ్రంగా జరుగుతుందో తెలుస్తుంది.

“వేరువేరు విద్యాసంస్థలలో విద్యార్థుల సంఖ్యలు”.

1924—25.	(ఇంచుమించు)	1932 లో
ప్రారంభికపాఠశాలలు—70,00,000.		1,80,00,000.
సెంకండరీ 5,00,000.		45,50,000.
యూనివర్సిటీ 1,25,000.		5,00,000.
వ్యవసాయము 1600.		2,07,800.
పరిశ్రమలు 2,67,000.		8,50,000.

నేడు రష్యాలో 8 మొదలు 11 ఏండ్లవయస్సువరకుగల బాల బాలికలు చదువుకొనుట తప్పనిసరి. 1933 లో ఆహ్లాదు 12 ఏండ్ల వరకు పెంచినారట. మాస్కోలో 15 ఏండ్లువచ్చేవరకు స్కూలుకు వెళ్ళడం తప్పనిసరి.

ప్రభుత్వభాషయని ఒక నియమం లేదు. ఏప్రాంతాలకాప్రాంతాలు తమ ప్రాంతీయభాషలనే పాఠశాలలలో ఉపయోగించుకొనేటందుకు అధికారం కలిగియున్నాయి. రష్యాఅంటే చిన్నదేశం కాదు. ఒక మహా ఖండమంత దేశం. అక్కడ భాషలకి కూడా లోపం లేదు. అందుచేత ఈస్వాతంత్ర్యము విద్యాభివృద్ధికి బాగా తోడ్పడింది. రష్యాలో చాలా భాషలకి —జిప్సీ, బుగ్యత్, మొదలయినవానికి—లిపియే ఉండేది కాదు. అటువంటి భాషలలోకూడా నేడు పుస్తకాలు, పత్రికలు, శబ్దకోశాలు, ఎన్నో ముద్రించబడియున్నాయి. నేడు రష్యాలో ఇంచుమించు 70 భాషలలో పాఠశాలలు నడిపించబడుతున్నాయి. తక్కువ జీతాలు తెచ్చుకుంటూన్న కూలీలపిల్లలకి మధ్యాహ్నభోజనం పాఠశాలలో ఉచితంగానే పెట్టుతారు. ఇతరుల పిల్లలనుండి ఒకపూట భోజనానికి 12 కోపె

నా ర ష్యా యా త్ర

క్కులు మొదలు 25 కోపెక్కులువరకు వ సూ లు చేయబడుతుంది.
(100 కోపెక్కులు=1 రూబులు=రు 1—9—6 లు)

హైస్కూలు పాఠ్యక్రమమంతా పూర్తిగావాలంటే పదిసంవత్సరాలు పడుతుంది. కాని, ఈహద్దు 12 సంవత్సరాలు చేస్తూని చెప్పేరు. కొంచెం వయస్సువచ్చిన పిల్లలు రోజుకు ఆరుగంటలు, చిన్నపిల్లలు నాలుగుగంటలు, చదువుకోవలసియుంటుంది. నాతోనున్న అమెరికను యాత్రికుడు బీటలువారిన గోడలు, బద్దలయిన గచ్చుచూపించి,

“వీటిని చూడండి. ఈ భవనం కట్టి ఇంకా అయిదారేళ్ళకు మించలేదు. కాని, త్వరగా కావాలనిఎల్లాపాడుచేశారో. వీళ్ళు తొందరపాటువలన, అజ్ఞానంవలన, ఎంతోధనం తగులపెట్టేశారు.”

అన్నాడు. ఆభవనం కొర్తగాకట్టినదేయని నా మార్గ దర్శి క చెప్పింది. కాని, చూపులకిమాత్రం ఏవై ఏళ్ళకి పూర్వపుదివలె ఉంది.

మహ్యాహ్నభోజనం అయినతరువాత ప్యాన్‌పోర్టు తెచ్చుకొనడానికి, నాహోటలు నానుకొనిమే ఉన్న యాత్రికశాఖవారి కార్యాలయానికి వెళ్లేను. నాచూర్లవర్కిక అపని చూస్తూంటే నేను చీరుబడిగా గోడలపై అతికించిన ప్రకటనలను పరిశీలించసాగేను.

“హల్లో! ఆరోగ్యంగా ఉన్నారా?” అని ఉత్సాహపూర్ణమైన పలుకు వినిపించింది. నేను వెనుక తిరిగి చూశాను. ఆమాటలాడినది ఒకసుందరియగు పడుచు. నేనామెను గుర్తించనే లేకపోయాను. నా తెలివి మండా. ఆమె తీక్షణదృష్టులు నా ఆరాటాన్ని కనిపెట్టిదేశాయి.

“మీరు నన్ను గుర్తించలేకపోయారు? అద్భే! ఇంత మరుపు కూడదు. మిమ్మల్ని చూస్తూనే గుర్తించగలిగేను. మీపేరు ‘బెన్‌రళ’ కాదు? ఏమిటి?”

ఆమె మాటనిజమే కాని, ఎవ్వరు ఈవిడ? ముఖం ఏరిగినట్లే తోస్తోంది. ఈమెను ఎక్కడ చూసేను?

“నేనే మిమ్మల్ని ఆరోజున స్టేషనునుంచి తీసుకువచ్చేను. ఇంత త్వరగా మరువకూడదు సుమండి. అద్భే.”

అని మధురస్వరంతో మెరుస్తూన్న కళ్ళు తిప్పుకుంటూ మంద

లించింది.

ఓహో! ఔను. ఇప్పుడు జ్ఞాపకం వచ్చింది. నా మతిభ్రష్టతకి నేనే చాలా సిగ్గుపడి ఆమెను క్షమార్పణము కోరుకున్నాను.

“ఇక్కడ ఎవరికోసం నిల్చున్నారు?”

“మార్గదర్శిక ప్యాస్ పోర్టు తీసుకురావడానికి వెళ్ళింది.”

“మీరు ఈవేళ వెళ్ళిపోతారా?”

“బహుశా రేపు వెడతాను.”

“దాగుంది. ఉండండి. ప్యాస్ పోర్టు తెచ్చిపెడతాను.”

అంటూనే మెరపులా అదృశ్యం అయింది.

రష్యనులు చాలా అందంగా ఉంటారు. వాళ్ళముఖాలు బలిష్ఠంగాను, సుందరంగాను ఉంటాయి. మహాస్వతంత్రులు. ధారాళమైనవారు. స్పష్టంగా మాట్లాడుతారు. ఈరష్యనుస్త్రీలకు, పారిసు, బర్లిను, నగరాలలోని, దుస్తులు లభిస్తే, వారికన్న అందమైనవాళ్ళు యూరపుఖండంలోనే ఉండరు.

మార్గదర్శికతోకలిసి నేను ‘పెట్రోవ్ కా’ వీధిలోనున్న ‘టార్గసిన్’ చూడడానికి బయలుదేరేను. ఈ ‘టార్గసిన్’ అనేది విదేశీయులకోసం నిర్మించబడిన దుకాణం. విదేశీయులు తమరష్యాప్రయాణమునకు చిహ్నరూపంగా ఈదుకాణంలో ఏవయినా కొనుక్కోవచ్చును.

అదయినా హౌటలకు ఆట్టేచూరంలో లేదు. అందుచేత కాలి నడకనే బయలుదేరేము. దారిలో పొడుగైన బూడిదరంగు కోట్లుతొడిగిన పటాలపుసిపాయాలు కొందరు ఎదురైనారు. మార్గదర్శిక వారిని చూపిస్తూ “వారే మా రక్త కవచదళసభ్యులు.” అంది.

“వీరి దుస్తులు బూడిదరంగుగా ఉన్నాయేమి, మరి?”

“విప్లవదినాలలో ఎర్రగానే ఉండేవి. కాని, నేడు ఈలాగే

ఉంటున్నాయి.”

“ప్రభుత్వం వీరిని చాలా శ్రద్ధగా పోషిస్తుందని తోస్తుంది. వీళ్ళకి బట్టలు చాలా ఉన్నాయి. ముఖాలు చూస్తే తిండికూడా బాగున్నట్లే తోస్తుంది.”

“వీళ్ళ పెద్దకోట్లు రెండేసి కూలీదుస్తులు అవుతాయి. ప్రభుత్వం పీరిమీదనే ఆధారపడి యుండడంచేత వీరిని జాగ్రత్తగానే చూస్తున్నారు.”

“టార్గసిన్” ఒక పెద్ద దుకాణం. అందులో తినుబండారాలు, దుస్తులు, బూట్లు, పాత్రసామాను, పుస్తకాలు, ఫోటోగ్రాఫులు—అన్ని రకాల వస్తువులు అమ్మబడుతాయి. దుకాణం చాలా పరిశుభ్రంగా వుంది. సరుకులు కూడా అందంగా అమర్చబడియున్నాయి. యూరపులో ఇతర నగరాలలో ఉండే మంచిమంచి దుకాణాలకి, దీనికి, తేడా ఏమీలేదు. రష్యాలో ఇతర ప్రదేశాలలోకంటే ఇక్కడ వస్తువులు విదేశీయులకు చౌకలో దొరుకుతాయి. డాలర్లు—పౌనులు మొదలయిన నాణేలు కూడా తీసుకుంటారు. నేను హోటలులో పదిషిల్లింగులిచ్చి కొన్న సీమరేగు పండు ఇక్కడ మూడు నాలుగు పెన్నీలలో వస్తుంది. కాని, విలాసవస్తువులు ఇక్కడకూడా ప్రియమే. కర్రతో చేసిన మామూలు సిగర్ పెట్టెకి రెండుపౌనులు పుచ్చుకొన్నారు. ‘మారిస్ హిండస్’ వ్రాసిన ‘Humanity uprooted’ పదిషిల్లింగులు, ఒక్కచిన్నరుమాలుకు రెండో మూడో పౌనులు వసూలు చేశారు. ‘వైలూటా’ (విదేశీ) నాణేలు గలవారికి ఇక్కడ సామాను చవకగా ఉంటుంది. ఇది విదేశీయులకే ఉద్దేశించబడింది. కాని, రష్యనులుకూడా ఇక్కడ కొనుక్కుంటూ ఉంటే చూసేను. ప్రశ్నించినమీద విదేశాలలోనున్న బంధు—మిత్రులకోసం, వారు కొంటున్నారని తెలిసింది. యాత్రికులు, రష్యాను విడిచేటప్పుడు ఈ ‘టార్గసిన్’ యొక్క ‘క్యాష్ మెమో’ లో లేని వస్తువులు తీసుకు పోనీయ

బడవు. మారకం లెక్కకట్టి డబ్బు పనులుచేస్తూన్న షరాయి తెలివిరేట
లయినవాడుగా తోచలేదు. లెక్కలు తేల్చేటప్పటికి చాలా కాలము పట్టు
తూవుంది. ఒకమాటికీ, ఇంకొకమాటికీ, ధరకట్టడంలోకూడా లేదా కన
పడుతూంది. ఒక్కొక్కప్పుడు పొనుకి ఏడున్నరూబుళ్లు లెక్కకట్టులాడు.
అప్పుడే మరొకదానికి ఆరున్నరొ, ఏడో, డాబుళ్లు అంటాడు. 'లెనిన్
గ్రాడ్'లో నేనున్న హోటలులోనే ఈమాదిరి దుకాణం ఒకటివుంది.
కాని, అక్కడ ఈ 'టార్గసిన్' యొక్క పేరై నా వినలేదు.

రష్యనులు తమవద్దనుండే రూబుళ్ళతో ఈ 'టార్గసిన్'లో సరు
కులు కొనడం సాధ్యపడదు. వారికోసం 'కోఆపరేటివ్ స్టోర్సు'
ఉన్నాయి. మూడువందలకు తక్కువగాని సభ్యులు ఏకమై, 'కోఆప
రేటివ్ స్టోర్సు' తెరువ వచ్చు. 'Centrosoyus' (సెంట్రల్ కోఆప
రేటివ్ స్టోర్సు) ఏకమొత్తంగా చాలాసరుకు తయారుచేయించి వానిని
'జిల్లాస్టోర్సు'కి పంచిపెడుతుంది. కార్యదాయకసంస్థలు తిండిపెట్టని ప్రజ
లకోసం ఈస్టోర్సు భోజనాలయాలు నడిపిస్తాయి. దేశంలోని చిల్లరసరుకు
లలో నూటికి రిపాళ్ళు ఈకోఆపరేటివుల చేతిలోను రిపాళ్ళు ప్రభుత్వం
చేతిలోను రిపాళ్ళు వ్యక్తుల చేతులలోను ఉన్నాయి.

మేము తిరుగుతూ తిరుగుతూ 'స్వేర్డ్లలోవ్ స్క్వేర్' లోని
వచ్చేము. దీనిని పూర్వం 'థియేటర్ స్క్వేర్' అనేవారు. దీనికి ఒక
పార్శ్వాన 'గ్రేండ్ థియేటరు'యొక్క విశాలనుందరభవనం ఉంది.
ఇంకొకమూల ఒక చిన్న థియేటరు ఉంది. ఇచ్చటనే ఒకఆఫీసులో
మార్గదర్శక నా కో స ం రైలుటిక్కెట్టు కొని 'పడక' ఆకట్టించింది.
ఈపనికికూడా చాలా సమయం ఖర్చు అయింది. ఈఆలస్యంకి కారణం
రష్యను ఉద్యోగుల అసమర్థతయే. ఇక్కడనుంచి కాలినడకనే 'లెనిన్
ఇన్స్టిట్యూట్' 'స్వారంత్రియ స్తంభము' ఉన్న చోటికి వచ్చేము.

ఈస్తంభము 1917 లో పొందిన విజయానికి చిహ్నరూపంగా నిర్మించబడింది. 'లెనిన్ ఇన్స్టిట్యూట్' అన్నది ఒక గొప్ప గ్రంథాలయము. ఇది ప్రపంచంలోనికెల్లా పెద్దది. దీనిలో ఏబదిలక్షలు ఉత్తమగ్రంథములే రింబడియున్నాయట. సర్వనాశంచేసివేసేరని తిట్లుపడే బోర్షివిక్రతుని నిర్మించిన ఉత్తమసౌధాలలో ఇదియొకటి. 'విప్లవవస్తుప్రదర్శనశాలను' 'చారిత్రకవస్తుప్రదర్శనశాలను' చూసుకుంటూనే ముందుకు వెళ్ళేము. కాని, కాలం లేకపోవడంవలన వానిని సరిగా పరిశీలించలేకపోయాను.

యూ. ఎస్. ఎస్. ఆర్. యొక్క 'గైడ్ బుక్' ద్వారా రష్యాలో 'వోక్సు' అనే సంస్థ ఉన్నదని, అది విదేశీయులతో వైజ్ఞానికసంబంధం ఎక్కువ చేయడానికే ప్రయత్నిస్తుందని తెలుసుకున్నాను. దానికి రాజనీతితో ఏమీ సంబంధం లేదట. ఈసంస్థమే రవీంద్రకవీంద్రుని రష్యాకు రప్పించింది. ఈసంస్థ దేశదేశాలలోని కవులతో, తత్వజ్ఞులతో, నటులతో, నర్తకులతో, కళాకారులతో ఇతరవిషయాలలో పరిపూర్ణులయిన వారితోను, సంబంధం ఏర్పరుచుకొని, వారి స్నేహ, సంపర్కాలవలన నేర్చుకోవలసినవి గ్రహించి రష్యాను విజ్ఞానాభివృద్ధికి తోడ్పడుతుంది ఈసంస్థయొక్క చిరునామా—

'17, Trubnikovski Pereulok, Moscow, 69.'

నేను నామార్గదర్శకతో కలిసి ఈసంస్థచూడడానికి వెళ్ళే నేనెవ్వరితోనయినా మాటలాడడానికి వచ్చేనని, రష్యాను విజ్ఞాన రష్యానురాజ్యాంగవిధానాన్ని గురించి తెలుసుకోదలచియున్నానని ఆ తెలిసిన వారు కావాలని మార్గదర్శక అచటివారితో చెప్పింది. సేపటిలో ఒకముసలియాతడువచ్చి రష్యానుఏసగల ఇంగ్లీషు ఆప్టర్ నూన్' అని పలకరించేడు.

నేను హిందూదేశాన్నుంచి వచ్చియుండడంచేత పార్శ్వ

నా ర ష్యా యా త్ర

శాఖాధికారి పంపించబడినాడు. కాని, పాపం ఆయనకి ఇంగ్లీషుబాగా రాదు. అందుచేత మార్గదర్శక సహాయం తప్పిందికాదు. ఈసంస్థ "Soviet Culture Review" అనే మాసపత్రికను, "Socialist Construction in U. S. S. R" అనే వారపత్రికను ఇంగ్లీషు, ఫ్రెంచి, జర్మను భాషలలో ప్రకటిస్తుంది. రష్యాలో ఏమిజరుగుతూ వుందో, అచ్చట యేవిధమైన అభివృద్ధి కలుగుచుందో, ని జ మైన వార్తల్ని ఇవి విదేశీయులకు తెలుపుతాయి. ఈసంస్థవారు నాకీపత్రికల సంచికలను ఎన్నిటిలో ఇచ్చేరు.

"మీదేశంలోని విజ్ఞానాభివృద్ధిని, దేశాభివృద్ధిని, కూడా నాకళ్ళతో చూసేను. ఆవిషయంలో మిమ్మల్ని ప్రశ్నించి పీడించను. కాని, రష్యా లోని రాజ్యాంగవిధానం నాకొక మహాసమస్య అయిపోయింది. 'రిఫరెన్సు' పుస్తకాలు చూస్తే సోవియట్లదే పరిపాలనలా కనిపిస్తుంది. ఏసోవియట్లు లోను పూచీగల ఉద్యోగాలలో 'స్టాలిన్' పేరు కనపడదు. కాని, ఆతడే 'డిక్టేటర'ని అంతా చెప్పుతారు. ఏమిటిది ?"

ఈవృద్ధుని సమాధానాలు మార్గదర్శక అనువదించి నాతోచెప్పింది.

"స్టాలిన్ కమ్యూనిస్టుపార్టీకి, కార్యదర్శి, ఆయనకు 'సోవియట్లు గానియను'తో ఏమీ సంబంధం లేదు. ఈసూనియనులో స్వతంత్రతను పొందిన నలభైరెండు రాష్ట్రాలు ఉన్నాయి. వానిలో తొమ్మిది భాగం సోవియట్లుసంఘముగా ఏర్పడినాయి. మిగిలిన వానిలో తంత్ర ప్రజాతంత్రాలు (Autonomous Republics), తంత్రరాష్ట్రాలు. (Autonomous Regions) అంతరికవిషయా నలభైరెండు భాగాలుకూడా సర్వస్వతంత్రాలు."

"అంతరికవిషయాలంటే"

"దేశంలోని శాసనాలు, ఆరోగ్యము, విద్య, విజ్ఞానము, పరి

శ్రమలు, మొదలయినవి. కాని, ఆర్థికవిషయాలలో, కూలీలవిషయంలో యూనియనుతో సలహా చేయనిదే ఏమీ చేయకూడదు. అంతరరాష్ట్రీయ విషయాలలో యూనియనుయొక్క కేంద్రకార్యనిర్వహణసమితిదే పూర్ణాధికారం.”

“మీ ఉద్దేశం. మిలిటరీ, రక్షణసైన్య, విదేశాంగనీతులనియా?”

“ఔను. వీనితోపాటు రహదారిసాధనాలు, విదేశవర్తకం, సీవిలు, మిలిటరీశాసనాలు, ఆర్థికప్రణాళికలు, మొదలైనవి కేంద్రసంస్థ ద్వారానే జరుగుతాయి.”

“అయితే, ఇంక ఆభాగాలకున్న స్వాతంత్ర్యం ఏమిటి? వ్యవహారంలోకి వచ్చేటప్పటికి అన్నీ భానిసత్వంలోనే ఉంటాయి.”

“అదేలాగ?”

“బ్రిటిషుప్రభుత్వంకూడా భారతదేశానికి ఈమాదిరి స్వాతంత్ర్యమే ఈయడానికి సిద్ధంగా వుంది. స్వాతంత్ర్యానికి కీలకాలవంటి, ఆర్థికపథాగాన్ని, వైదేశికశాఖని, సైన్యాల్ని, యుద్ధపుటోడల్ని, తమచేతిలో ఉంచుకొని మిగిలినవన్నీ భారతీయులకి ఈయడానికి సిద్ధంగా ఉన్నారు. కాని, మేము అంగీకరించడం లేదు. ఒకవేళ భారతదేశం మీయూనియనులో చేరుతానంటుందనుకొనండి. దానివలన మాకు వచ్చే లాభం ఏమిటి? ఈమాత్రపు టాధికారాలు, బహుశా ఇంతకంటే ఎక్కువ అధికారాలే బ్రిటిషువారు ఇస్తామంటున్నారు కదా?”

“కాని, మాదేశాలు ఇష్టం లేనప్పుడు యూనియనునుంచి విడిపోవచ్చును.”

“ఈషరతు అన్నిదేశాలలోను కాగితంమీద ఉంటుంది. కాని ఏప్రజాతంత్రాన్ని చులకనగా మీయూనియనునుంచి విడిపోనిస్తారని నేననుకొనను. ‘అజర్ బైజన్,’ ‘ఆర్మీనియా’ ‘జార్జియా’ రాష్ట్రాలు స్వతంత్రం

ప్రకటించడం చుట్టి అచ్చట సోవియటుఅధికారాన్ని స్థాపించడం మీరే రగరు?”

“పోలండు, ఫిన్లాండు, ఇస్తోనియా, లిథుయేనియా. లిట్వియాలు తమప్రత్యేకప్రజాతంత్రాలను స్థాపించుకుంటామన్నపుడు మేమేమీ అడ్డం చెప్పలేదు.”

“కాని, మీరు జాదార్యంకొలదీ ఊరుకోలేరు. ఆరోజులలో ఏమి చేయడానికి మీలో శక్తిరేదు.”

మార్గదర్శక ఓడిపోయినట్లుగా చేతులెత్తింది. ఆమె ఆస్వరూపం చూసి అంతా నవ్వేరు. అప్పుడు జ్ఞాపకం వచ్చింది. నేనున్నది, రష్యాలోనని. ‘యూనియన్’ను తిరస్కరిస్తూ మాటలాడడంలో ఎటువంటి ఆపదలున్నాయో ఎవరికితెలుసును?

“సరే, మీశాసకసంస్థల కార్యవిధానం ఏమిటి?”

“కేంద్రకార్యకారినీసమితుల సంఘం” (Union of central Executive committee) రెండు భాగాలుగా విభజింపబడిఉంది. ఒక దానిని “సోవియట్ ఆఫ్ యూనియన్సు” అంటారు. దీనిలో ప్రతిరాష్ట్ర యూనియనుయొక్క జనాభానుపట్టి ఎన్నుకోబడిన నాల్గువందలమంది ప్రతినిధులు ఉంటారు. రెండవది “సోవియట్ ఆఫ్ నేషనలిటీస్” అంటారు. దీనికి రష్యాలో నివసిస్తున్న జాతుల నుండి ప్రతినిధులు వస్తారు. ఈవిధంగా కేంద్రసమితిలో యూనియన్ల ప్రతినిధులు, జాతుల ప్రతినిధులుకూడ ఉంటారు.

“సోవియట్ ఆఫ్ నేషనలిటీస్” లో సభ్యు లెందరుంటారు?”

“ఇంచుమించు నూటముప్పైమంది. సంఘములుగా ఏర్పడిన ప్రతి రాష్ట్రము ‘రాజ్యాంగ’ ఆర్థిక, సైన్సానిక, విషయాలలో సర్వస్వతంత్ర లని చెప్పేనుకదా? మాదేశాన్ని జాతిభేదాల్ని పట్టిచూస్తే 185 భాగాలుగాను

భాషాభేదాన్ని పట్టి చూస్తే 147 భాగాలుగాను, మతభేదాల్ని చూస్తే ఇంకా ఎన్నోభాగాలుగాను, విభజించవచ్చు. మొదట్లో రష్యనుభాషే రాజభాషగా ఉండేది. ఇతరభాషలకి రాజకీయరంగంలో నిషేధం ఉండేది. ఇప్పుడు ప్రతిజాతికి ప్రతిశాఖకి తనతనస్వభాష ఉపయోగించుకుందుకు అధికారం ఈయబడింది. దేశంలో ఒక్కభాగంయొక్క వృద్ధికోసం ఇంకొకభాగాన్ని ఉపయోగించడం అనేది నిషేధించబడింది. ప్రతిప్రజాతంత్రము తనరాష్ట్రం లోని ప్రాకృతికసంపదర్పి స్వేచ్ఛగా అనుభవిస్తూంది."

విధానం బోధపడింది. కాని, కమ్యూనిస్టుపార్టీ విషయం ఇంకా మనస్సులో బెరుకుతూనే వుంది. దానికి వచ్చిన సమాధానం అంత సంతృప్తి కరంగా లేకపోవడంచేత మరల ప్రశ్నించేను.

"అయితే 'స్టాలిన్' ఎవరు? కేంద్రశాసనసభతో ఆయనకున్న సంబంధం ఏమిటి?"

"ఏమీ సంబంధం లేదు."

"అయితే ఆయనను డిక్టేటరు అంటారేం?"

"డిక్టేటరు గనకనే."

"ఈసోవియట్లు అనీ, ప్రజాతంత్రాలనీ, ఈనాటకం అంతా ఎందుకు? ప్రజలచేత ఎన్నుకోబడని, రాజ్యాంగవిధానంతో ఏమాత్రం సంబంధంలేని, మనిషి ప్రతివిషయాన్ని తనఇష్టంవచ్చినట్లు నడిపించే టప్పుడు ఈసోవియట్లు, ఈకార్యనిర్వాహకసంఘాలు ఏందుకోసం?"

మార్గదర్శక ఆయనతో సంప్రదించింది.

"ప్రభుత్వంతో ఆయనకు ఏమీ సంబంధంలేదు. కేవలం తనపార్టీకి నాయకుడు, మార్గదర్శి, మాత్రమే. దేశాధ్యక్షుడు కేంద్రకార్యకారణసమితి యొక్క అధ్యక్షుడే."

నేను తిరిగివచ్చివేశాటప్పుడు మార్గదర్శకను మరల ప్రశ్నించేను.

“స్టాలిన్”కు ప్రభుత్వంలో సంబంధం లేదని మీరు నమ్ముతారా?”

“అతడే అంతా.”

“అయినయేకాదు. కమ్యూనిస్టుపార్టీయే రష్యాకి అధికారిఅనడం ఉచితం.”

“ఎందుకు కాకూడదు. కమ్యూనిస్టులే విప్లవం నడిపించేరు. స్వాతంత్ర్యం సంపాదించేరు. అందుచేత వారికి ప్రాధాన్యత ఉందనడంలో తప్పేముంది?”

“పూచీగల ఉద్యోగాలన్నీ కమ్యూనిస్టుల చేతులందే ఉన్నాయా?”

“అన్నీకాదు. కాని, చాలవరకు కమ్యూనిస్టులే. దేశంలో ఈపార్టీదే సర్వాధికారం. ‘క్రెమ్లిను’నుండి అది ప్రతివిషయాన్నీ శాసిస్తూంది. మీరు భయంకరమని చెప్పిన జి. పి. యూ; రక్తకవచనైన్యము; వారి అధికారంలోనే ఉంది. Polit Bureau అనబడే ఈపార్టీశాఖ రక్షణను, ఉత్పత్తిని, నీతిని, నియమిస్తూంటుంది.

ఆమె చెప్పినది నిజం. కార్యప్రణాళికఅంతా పార్టీ చేతిలో ఉంది. వ్యావహారికరూపంలో పార్టీదే అధికారం అంతా. మంచుతో కప్పబడిన మాస్కోనగరపీఠులలో నెమ్మదిగా నడుస్తూ, ఆమెమీద ప్రశ్నలవర్షం కురిపించేను. ఆమెకూడా స్వతంత్రంగా స్వచ్ఛంగా జవాబులిస్తూ వచ్చింది.

“1932 సంవత్సరపు బడ్జెటులో ప్రభుత్వం ముప్పదికోట్ల రూబుళ్ళు అప్పుతీసుకున్నట్లుగా ఉంది. ఈఅప్పును ఎవ్వరిచ్చేరు? వడ్డీ ఎంత? ప్రజలే ఈఅప్పును ఇచ్చేరా?”

“ఔను. ప్రభుత్వం ప్రజలనుంచే తీసుకుంది. వారికి వడ్డీకూడా ఇస్తుంది. నవ్వుతారెందుకు? ప్రభుత్వమే బూర్జువా వర్గాన్ని సృష్టిస్తూ ఉన్నదనా? కాదు. కాదు. ప్రజలు చాలా ఎక్కువ ఆదాయపుపన్ను, ఉత్తరాధికారపుపన్ను, ఇచ్చుకోవాలి.”

“అయితేనేం? ప్రిజలు తమవద్ద నిరుపయోగంగా ఉన్నదబ్బితో శ్రమపడ నక్కరలేకుండా కొద్దో గొప్పో అర్జించగలరు. ఆఖరుకి ఈఅప్పుపత్రాలు, బట్టలు, పాత్రసామగ్రి, వగైరాలవరె వ్యక్తిగతసంపదయే కదా? అందుకుతోడు అవి కొంత ఉత్పత్తికూడా చేయగలుగుతున్నాయి. ఉత్పత్తికి తోడ్పడే సాధనాలమీద వ్యక్త్యధికారం లొంగించినామన్న మాట ఇక్కడికి అబద్ధమని తేలిందికదా? వ్యక్త్యధికారాన్ని నశింపచేయడం ముఖ్యమైన ఆదర్శం కదా. సోషలిస్టులకి?”

“కాని, ప్రభుత్వానికి ఇంతింత పనుల్ని నిర్వహించడానికి ధనం అవసరం కదా? అదీగాక, నేడు వ్యక్తివ్యాపారం చేసుకోవచ్చునని శాసనంలో మార్పుకూడా చేశారు. అయినా ప్రభుత్వం ఏవ్యక్తివద్దను పెద్ద పెద్దమొత్తాలుగా అప్పుతీసుకొని యుండలేదు.”*

“అయితే ఈఋణం ఎవ్వరు తీసుకుంటారు? కేంద్రకార్యవారిణి సమితియా?”

“కాదు. సమితి కేవలం శాసకసంస్థ మాత్రమే. బహుశా “గ్రెస్ బ్యాంక్” తీసుకుని ఉంటుంది. యూనియనుకు “సెంట్రల్ బ్యాంకు” అదే.”

“మీదేశములోని బ్యాంకింగు వ్యవహారం అంతా దీనిద్వారానే జరుగుతూ వుందనుకుంటా.”

“అంటే మీఉద్దేశ్యం వ్యక్తులు దాంట్లో ధనం పెట్టుకుంటున్నారనా?”

“ఔను. ఒక్కవ్యక్తులే కాదు. ఫ్యాక్టరీలు, సమిష్టికేత్రాలు, మొద

* “ఈ 30 కోట్ల రూబుళ్లు నాలుగుకోట్ల ప్రజలమండి పుచ్చుకున్నా రని నాకు చెప్పేరు.”

సిఫ్. దబ్బ్య. పథిక్ - లారెన్సు - యొక్క “ఫ్లై నాన్సు”లో.

లయినవికూడా."

"మేము "కోఆపరేటివ్ బ్యాంకుల"లోను, 'సేవింగ్సు'లోను (వీనికాఖలు మొత్తం ౬౦,౦౦౦. ఉన్నాయి.) కాతాలు పెట్టుకుంటాము. కాని ఫ్యాక్టరీలు, రహదారీశాఖ, కార్ఖానాలు, మొదలయినవి "గైస్ బ్యాంకు"లోను "ప్రోప్రైటీబ్యాంకు"లోను కాతాలు పెట్టుతాయి."

"ప్రోప్రైటీబ్యాంకు" ఏమిటి?"

"ఈప్రోప్రైటీబ్యాంక్ కొత్త కార్ఖానాలు స్థాపించడానికి దీర్ఘవాయిదాల మీద అప్పులు ఇస్తుంది. ఇది వడ్డీ తీసుకొనదు. ఇంక 'గైస్ బ్యాంక్.' స్వల్పవాయిదాలప్పులు నూటికి 5 మొదలు 7 వరకు వడ్డీపుచ్చుకొని ఇస్తుంది."

"అయితే "ప్రోప్రైటీబ్యాంకుకి" పెట్టుబడి పెడితే వచ్చేలాభం ఏమిటి?"

"ఈప్రోప్రైటీబ్యాంక్ కార్ఖానాలు ప్రారంభించడానికే ఏర్పడింది. అది, కార్ఖానాలు అమ్మిన సామగ్రిమీద నూటికి 22 వంతులు పన్ను వసూలు చేస్తుంది. ఇంక "గైస్ బ్యాంక్" కార్ఖానాలు నడవడానికి, అభివృద్ధికి అప్పలిస్తుంది. దేశీయ- విదేశీయవ్యాపారం, పరిశ్రమలు, అరణ్యపు పంటలు, కర్రెన్నీప్రచారం, ఈబ్యాంకు చేతిలో వుంటుంది."

"మీరు లాభమనీ, వడ్డీయనీ, అధిటున్నారు. కార్ఖానాలు లాభాల నేలాగ తీస్తాయి. మీకార్ఖానాలు ఉత్పత్తి చేయబడిన సరుకును, కిట్టుబాటు వెలలకే అమ్ముతారని ఊహిస్తున్నాను. వాళ్లు లాభాలెందుకు, ఎవరికోసం తీస్తారు?"

"కాదు. మీఅభిప్రాయం పొరపాటు. కార్ఖానాలు; రైల్వేలు; ఎలక్ట్రిక్-కంపెనీలు; ఇంజన్లు-ట్రాక్టర్లు తయారుచేసే ఫ్యాక్టరీలు; అన్ని విధాల పరిశ్రమలు; వేరువేరు బ్రష్టులచేత నడపబడుతూఉంటాయి. ప్రతి

ట్రస్టు లాభ-నష్టాలను, లెక్క- తేల్చాలి. ట్రస్టులు కిట్టువాటుఖరీదులపై నూటికింతయని లాభంవేసి తమసరుకులను అమ్ముకుంటాయి. ఈట్రస్టులలో ఒకదానికొకటి సంబంధం లేదు. పెట్టుబడిదారీదేశాలలో జేసుజేరు ట్రస్టులకి ఏవిధంగా సంబంధంలేదో అలాగే ఇక్కడకూడా.”

ఆమెమాటలు నాకు బోధపడక పోవడంవలన మరల వివరంగా చెప్పమని అడిగేను.

“కేంద్రప్రణాళిక (Central Planing) అనే మాట విన్నాను. వేరువేరుట్రస్టులు స్వతంత్రంగా వ్యవహరించేటప్పుడు ‘సెంట్రల్ ప్లానింగ్’ అవసరం ఏమిటి?”

“కాని, ‘గైస్ డ్యాంక్’ ఒక కేంద్రసంస్థకాదా? ట్రస్టులన్నీ దాని అధీనంలో ఉంటాయి. ముడిసరుకులకి—తయారయిన సరుకులకి ధరలను అదే నిర్ణయిస్తుంది. ఆనిర్ణయించబడిన ఖరీదుల్ని గురించి ఏట్రస్టు కయినా ఇష్టం లేకుంటే, పునరాలోచనకోసం “గైస్-డ్యాంకు”కే తెలియ చేస్తుంది. కాని, ఆసరుకు తయారుచేసిన ట్రస్టుకి తెలుపదు. ఇంక ఉత్పాదనవిషయంలో, రాదోయే అయిదుసంవత్సరాలకి ఉత్పత్తికావలసిన సరుకులను అంచనావేసి ట్రస్టులకి, కంపెనీలకి, పంపిస్తారు. ఈట్రస్టులు ఈఅంచనాలను తమఫ్యాక్టరీలకు పంపిస్తారు. అచ్చటి కూరీలు వానిని ఆలోచించి అవసరములయిన మార్పులు సూచిస్తారు. అచ్చటినుంచి మరల పునరాలోచనకు పంపబడుతాయి. ఆఖరున అన్నివిషయాలు ఆలోచించి ఏమిచేయాలో నిశ్చయం చేస్తారు. ‘సెంట్రల్ ప్లానింగ్’ పద్ధతి ఇది. బోధపడిందా?”

“సరే. ఉత్పత్తి విభానం ఇది విడుదల విషయంలోకూడా కేంద్ర సంఘానికి అధికారం ఉండవద్దు? జేసుంటే అధికోత్పత్తి—వ్యాపార మార్ద్యం, సిద్ధం కావా?”

“మీరు చెప్పేది నిజమే. కాని, విడుదల మీదకూడా ‘కేంద్రసమితికి’ అధికారం ఉంది. యంత్రాలు, ఖనిజపదార్థాలు, ముడిసరుకు అంతా కూడా సర్కారు ఫ్యాక్టరీలకే పోవలసియుంటుంది. కనుక ఉత్పత్తికి వలెనే విడుదలకూడా నియమంలో పెట్టడం సులభం.”

“ఇప్పుడు మీరు వ్యక్తిగతవ్యాపారానికి అవకాశం ఇచ్చేరు. వ్యవసాయదారులు ధాన్యపుపన్ను మాత్రం ఇచ్చి, మిగిలినదానిని బజారులో తోచినట్లు అమ్ముకోవచ్చును. అప్పుడు ప్రభుత్వం అంచనాప్రకారం ఉత్పత్తిలో తేడా రాదా?”

“చట్టం ప్రకారం రైతులు తమసరుకు బజారులో అమ్ముకోవచ్చును. కాని, ఆఅమ్మేటప్పుడు పన్నులు ఎక్కువగా ఇచ్చుకోవాలి. కనుక, తిన్నగా ప్రభుత్వసంస్థలకి అమ్మడానికే ప్రయత్నిస్తారు. ప్రత్యేక వ్యాపారులకి — ఆఖరుకి వేరుగా బళ్ళతోలుకొనే వారికి సహితం—రేషన్ కార్డులు దొరకవు. ఇంకపరిశ్రమలలో ఏవోకొన్ని గృహపరిశ్రమలు తప్ప మరేవీ వ్యక్తులచేతిలోలేవు.”

నేను మరికొంతమంది యాత్రికులు కలసి జైలుఖానా చూడడానికి బయలుదేరేము. ఇక్కడి జైళ్ళనుకూడా “సంస్కారగృహ”లనే పిలుస్తారు. మమ్మల్ని గుమ్మంలో దిగవిడిచి మార్గదర్శక బహుళా అనుజ్ఞ కోసంకాబోలు లోనికి వెళ్ళింది. మాకాళ్ళకిందనున్న మంచును నలగ గొట్టుచూ మాలోమేము ఈదేశములోని చిత్రాలనుగూర్చి మాటలాడుకొనసాగేము.

“ఈవిప్లవకారుల్ని పిశాచాలపలె ఉంటారనుకుంటూఉండేవాళ్ళం.” అన్నాడొకడు. ఇంకొకడు సమాధానం ఇచ్చేడు. “ఇతరనాగరిక దేశాలలోని వారిలాగే ఉన్నారు. తేడా ఏమీలేదు.”

దానిమీద ఒకఆడుది అందుకుంది.

“పూర్వపువస్తువులన్నీ నాశనం చేసివేశారనీ, విప్లవానికి పూర్వం ఉండే అమూల్యములైన కళలన్నిటినీ ధ్వంసం చేసివేశారనీ, ఎవ్వరి పిల్లలోకూడా తెలియబడకుండాఉన్న అనాధశిశువులు ఎందరో ఉన్నారనీ, పత్రికలనిండా అబద్ధాలే.”

“అవన్నీ పచ్చిచూతులబుంగలు. గతమహాయుద్ధంలో ఆవిచేసిన దుష్ప్రచారం. విషవాయువు లకంటేను. సబ్మెరీనులుకంటేనూకూడా

భయంకరంగా ఉండేది.”

అన్నాడొక అమెరికను. ఇంతలోకి తలుపుగొండెము తీస్తూన్న చప్పుడయింది. మేమందరం ఒక్కొక్కరమే లోన ప్రవేశించేము. ‘వైటింగ్ హాలు’ లోకి వెళ్ళేక మమ్మల్ని లెక్కపెట్టి పేర్లు—చిరు నామాలు వ్రాసికొన్నారు. బహుశా ‘విజిటర్సు—బుక్కు’ లోనని ఊహించేను. అటుతర్వాత ఒకచిన్నవాకిలి దాటి ఇంకొకసావడిలోకి వెళ్ళేము. ఇక్కడ నొక్క టీదుకాణము—తినుబండముల దుకాణము ఉన్నాయి. ఖైదీలు ఇచ్చట తమకు కావలసిన సరుకులుకొని తినవచ్చును. ఇక్కడ పదిహేను నిమిషాలవరకు కూర్చోవలసివచ్చింది. తర్వాత లోనికి వెళ్ళేము.

మొట్టమొదట మమ్మల్ని మొదటి అంతరపులోనున్న నాటకశాల లోనికి తీసుకు వెళ్ళేరు. రంగము చాలా విశాలంగా ఉంది. ప్రేక్షక స్థానాలు చదునుగా ఉన్నాయి. అక్కడకొన్ని కుర్చీలుకూడా ఉన్నాయి. గోడలమీద పెద్దపెద్ద అక్షరాలతో “మన ప్రజాశక్తికను పూర్తిచేసి దేశమునకు సాయం చేయండి” మొదలయిన పంచవర్షప్రజాశక్తికకు సంబంధించిన హెచ్చరికలు వ్రాయబడియున్నాయి. కైదీలుకూడా తమనాగరిక కర్తవ్యాలను మరచిపోకూడదనే, ఇవి ఎర్రనిరంగుమీద తెల్లని అక్షరాలలో వ్రాయబడి యున్నాయి. ఈరంగముమీద కైదీలు నాటకాల నాడుతూ, సినిమాలుచూస్తూ, కాలం గడుపుతారట. కైదీలకుకూడా సినిమాలు, నాటకాలూనా, యని మేమంతా ఆశ్చర్యపడ్డాము. మామార్గదర్శిక పూర్వపు ఖైదుఖానాలకు, నేటివానికిగల భేదాన్ని వివరించింది. నేరస్థుల్ని దండించి, ప్రతీకారం తీర్చుకొనే ఉద్దేశ్యంతో పూర్వపుజైళ్ళు నడుపబడేవి. కాని నేటిజైళ్ళు తప్పిజారి పొరపాటున చెడ్డమార్గాలు త్రొక్కిన సామాజికులను సన్మార్గంలోనికి కొనిరావడానికే నూతనసమాజంలో అర్హ

స్థానం పొందగల నాగరికులనుగా చేయడానికి, ఉద్దేశించబడినాయి. ఇప్పుడు వీనికి టూర్మా (జైలు) అనేపేరు ఉపయోగించక 'సంస్కార గృహాలు' అనే అర్థం ఇచ్చే 'ఇన్స్టిట్యూషన్' అనే పేరు ఉపయోగిస్తున్నారు.

ఇచ్చటినుంచి మమ్మల్ని గ్రంథాలయం ఉన్నగదిలోకి తీసుకొని వెళ్లేరు. ఇచ్చట అధ్యక్షుడు, ఉపాధ్యక్షుడు, కూడా కైదీలే. చదువరులు కైదీలే. ఈగ్రంథాలయమే కాక ఇచ్చటివారికి ఒక పాఠశాల కూడా ఉంది. ఇక్కడ పుస్తకాలయములో, అచ్చట పాఠశాలగదులలో ఉన్న అలమారులలో కైదీలచే నేయబడిన బట్టలు, కుట్టబడిన దుస్తుల యొక్క మంచి, చెడ్డనమూనాలు, కైదీలచేతనే తయారు చేయబడిన ఇతరవస్తువుల నమూనాలు ప్రదర్శించబడియున్నాయి. ఆ నమూనాలలో ఎక్కడ తప్పులు ఉన్నాయో, అవి యెందుచేత కలిగినాయో, తెలియపరచే అట్టలు గోడలమీద వ్రేలగట్టబడియున్నాయి. ఇతరకైదీలు మరల అటువంటి తప్పుల్నే చేయకూడదని వాని యుద్దేశ్యం. గ్రంథాలయంలో ఒకమూల నొక కైదీ తయారుచేసిన ఒకమాదిరియంత్రము వ్రేలాడకట్టబడియుంది.

ఇతరకైదీలు దీనినిచూచి చర్చలు జరుపడానికే ఇది ఇచ్చట వ్రేలగట్టబడింది. పనికాలము పూర్తియైన తర్వాత క్రమపద్ధతిప్రకారం చదువు చెప్పించి వారిని నాగరికులనుగా చేయడానికి ప్రయత్నాలు జరుగుతున్నాయి. ఇచ్చటి కైదీలు తీరుబడివేళల గ్రంథాలయాన్నుంచి పుస్తకాలు తీసుకొని చదువుకుంటూ కూర్చుంటారు.

తరువాత కైదీలు నివసించే గదులు చూసుకుంటూ ముందుకు సాగేము. ఈగదులు సన్నగా, చిన్నవిగా, ఉండక విశాలంగాను, పెద్దవిగాను ఉన్నాయి. ప్రతిగదిలోను ఎన్నో 'స్ప్రింగ్' మంచాలూ;

వానిమీద మెత్తని పరుపులూ; తెల్లనిదుప్పట్లూ; తలగడలు; ఉన్నాయి. ప్రతిగదిలోను, రేడియోయొక్క “రాడ్ స్పీకర్లు” ఉన్నాయి. రష్యాలో ‘రేడియోబ్రాడ్ కాస్టింగ్ స్టేషన్లు’ పెద్దవి డెబ్బై ఒకటి చిన్నవి నాలుగు వేలు ఉన్నాయట. ఈచిన్న స్టేషన్ల శక్తి చాలా తక్కువగా ఉంటుంది. ఇంచుమించు నూరువరకు రాడ్ స్పీకర్లతో సంబంధం వుంటుంది. పెద్ద పెద్దకార్ఖానాలు, సంస్కారగృహాలు, ఇంకా ఈలాగంటి ప్రజాసంస్థలు, తమకు ఇన్ని ‘రాడ్ స్పీకర్లు’ అవసరం అని ఋజువుపరిస్తే, స్వంతంగా ‘బ్రాడ్ కాస్టింగ్ స్టేషను’ తెరుచుకుందుకు అనుమతి ఈయబడుతుంది. సామాన్యంగా ఈచిన్న స్టేషన్లు పెద్ద స్టేషన్లనుండి వచ్చేవార్తలను తమ కిందనున్న ‘రాడ్ స్పీకర్లకు’ అందిస్తుంటాయి. అప్పుడప్పుడు తమ ‘స్టూడియో’నుంచే ఉపన్యాసాలు పాటలు, గామాఫోనురికార్డులు, విని పింపచేస్తాయి. ఈజైలులోనో హైస్కూలులోనో ఈమాదిరి స్టేషను చూసినట్టే జ్ఞాపకం. ప్రధాన స్టేషనుల కార్యక్రమంలో నూటికి అరవై వరకు కళాసంబంధముచైన విషయాలు; ఇరవై వరకు రాజకీయప్రచార పన్యాసాలు, పదింటివరకు ప్రభుత్వవార్తలు, పదింటివరకు కూలీల వృత్తులకు సంబంధించిన పాఠాలు, ప్రచారం చేయబడుతాయి.

శుభ్రమైన బట్టలు కట్టుకొని వైదీలు తమగదులలో కూర్చుండి యున్నారు. కొందరు పత్రికలు చదువుతున్నారు. కొందరు కథుర్లు చెప్పు కుంటున్నారు. కొందరు ఫిడేలు వాయింపుకుంటున్నారు. వారంతా తమ తమ ఇండ్లవద్ద నున్నట్టే ఉన్నారు. ఇద్దరో—ముగ్గురో అనందంగా టీ త్రాగుతున్నారు.

“ఇప్పుడు, ఇటువంటివేళ త్రాగడానికి టీ ఇస్తారా?”

“ఇవ్వరు. బయటి దుకాణంలో కొనితెచ్చుకుంటారు.”

“కొనడానికి డబ్బులో.”

“పీరందరికి కూలి ఇస్తారు. దానిలో సగభాగం జైలు అఫీసులో జమకట్టబడుతుంది. ఆధనం వారు విడుదల అయినప్పుడు వారికే ఇచ్చి వేస్తారు. మిగిలినసగం వారు భోజనమునకు, బట్టకు, టీకి, క్షవరానికి, గడ్డం కత్తిరింపించుకుందుకు, వినియోగించుకుంటారు.”

“బయట కూలివానికి ఎంత కూలి ముట్టుతుందో అంత ఇక్కడి వారికి ముట్టుతుందా?”

“అహ. నెలకి ఇరవై రూబుళ్ళకంటే ఎక్కువరావు.”

ప్రతిగదిలోను, పది—పన్నెండుగురు కైదీలు ఉన్నారు. వారంతా చాలా ఉత్సాహంతో కనిపించేరు. ఈ ప్రదేశంలో జైలుఖానాల కఠినంగాని, నిర్బంధంగాని, కనపడలేదు.

“పీరందరు సుఖంగా ఉన్నారా? మీకేవిధమైనకష్టాలు లేవు?”

అని ఒకకైదీని ప్రశ్నించేను. మార్గదర్శక నాప్రశ్న వారికి తెలియ చెప్పేటప్పటికి వారంతా నవ్వు ఆరంభించేరు.

“లేవు. మాకిచ్చట సుఖంగానే వుంది. బాగానేవున్నాము.”

“అయితే విడుదల అవడంకంటే ఇక్కడ ఉండడమే మీకిష్టంగా వుంటుందా?”

“అద్భే. అద్భే. మాయిళ్ళకి పోవాలనే ఉంది. పెళ్లాం పిల్లలతో కలిసి ఉండాలనే తలుస్తున్నాం. ఇక్కడ మా ఆదాయమూ తక్కువే. మాకున్న ఓటుహక్కుకూడా లాగివేయడం మరీ బాధగా వుంది.”

వాస్తవానికి ఇది చాలా బాధకరమైనదే. రష్యాలో ఓటుహక్కు లాగివేయబడినవారిని కుక్కకంటే నీచంగా చూస్తారు. ఈమరీప్రభుత్వంలో ఆతనికేవిధమైన స్థానం వుండదు. అట్టివారిపిల్లల్ని, సాంఘికములైన తాలింఖానాలలోనికికూడా చేరనీయరు.

మేము వరాండాలోనుంచి క్రిందికి దిగివచ్చేవాము. అచ్చట ఒక

గది ముందు కొందరు మనుష్యులు వరుసగా నిలువబడియుండగా చూసేను. అదియొక మంగలిదుకాణమట. దానిముందు ఇంచుమించు ముప్పదిమంది శాంతంగా నిలువబడి తమపంతుకోసం ఎదురుచూస్తున్నారు. మేము దుకాణంలో ప్రవేశించేము. అది చాలా బాగుంది. గోడల్ని పెద్దపెద్ద అద్దాలు ప్రేలాడుతూన్నాయి. ఔరానికి అవసరమైన సామగ్రిలన్నీ అక్కడ ఉన్నాయి. గదిఅంతా 'షాంపూ' యొక్క పరిమళంతో నిండిపోయి వుంది. మూడు—నాలుగుకుర్చీలమీద కైదీలు కూర్చుండి ఔరం చేయించుకుంటున్నారు. ఒకబల్లవద్ద కొందరు కూర్చుండి చదరంగం ఆడుకుంటున్నారు. పని పూర్తియైనవాడు ఈవలకు రాగానే రెండవవాడు ఆలని స్థానం ఆక్రమించుకుంటున్నాడు.

“ఔరం చేయించుకున్నందుకు డబ్బులు ఈయాలా?”

“అ! తమకూలిలోనుంచి వీరికి ఈయాలి. గద్దం కత్తిరింపించుకుంటే ఇరవైకోపెక్కులు ‘లవెండరు’తో జుట్టు దువ్వింపుకుంటే ముప్పైకోపెక్కులు ఇవ్వాలి. కాని, వీళ్లు డబ్బంటే లెక్కచేయరు. వీరి బంధువులు ఈవేళ వీరిని చూడడానికి వస్తున్నారు. ‘తమ భార్యలవద్ద అసహ్యం ఓడే ముఖాలతో ఉండడానికి ఎవ్వరూ అంగీకరించరుకదా?”

ఓ! ఈవిప్లవవాదులకికూడా విలాసాలమీద ఇచ్చుపుడుతూందా?

“ఎన్నాళ్ళకు ఒకమాటు బంధువుల్ని చూడడానికి అనుజ్ఞ ఇస్తారు?”

“ఈవిషయం కైదీల ప్రవర్తనని పట్టి ఉంటుంది. శాసన ధిక్కారం చేసినవారికి సామాన్యంగా బంధుదర్శనానికి, జాబులు వ్రాసికొనడానికి, కూడ అనుమతి ఈయబడదు. కాని, వారిప్రవర్తన బాగుంటే ఏడాదికి ఇరవై రెండురోజులకు పైబడి సెలవు దొరుకుతుంది. ఈసెలవు రోజుల్లో వారు ఇంటికిపోయి బంధువులతో కలిసిఉండవచ్చును. ఇచ్చటి

కంటె ఎక్కువకూలి దొరికే కాథానాలిరోనో. ప్రభుత్వక్షేత్రాలలోనో పనిచేసుకోవచ్చును.”

. సత్రపర్తన కలిగియున్నందుకు ఇంచుమించు 1200 సుంది కైదీలు నియతసమయానికి ముందే విడిచిపెట్టబడినారని ఈమధ్యనే పత్రికలలో చదివినమాట జ్ఞాపకం వచ్చింది.

“పైవారికి ఎన్ని ఉత్తరాలు తోస్తే అన్నీ వ్రాయవచ్చునా?”

“ఆ! ఎన్ని పడితే అన్ని. ఎప్పుడు తోస్తే అప్పుడు. కాని, నియమోల్లంఘనం చేస్తూన్నట్లు ఆతనిమీద ఫిర్యాదులు రాకూడదు. ‘సెన్సారు’ ఉత్తరాలను చూస్తూంటుంది. కాని, ప్యక్తిగతవిషయాలలో కలిగించుకొనదు.”

“వాళ్ళకి తోచినన్నిమూడులు పైవారితో కలుసుకోవచ్చునా?”

“ఇవన్నీ వారి ప్రవర్తనను పట్టి ఉంటాయి. మీరెంత సేపు బంధుదర్శనమో అనే అంటున్నారు. ‘క్రిమినల్ కాలనీల’లోనివారు సెలవురోజులలో దగ్గరనున్న ఊళ్ళకు పోయి ఉండవచ్చును. ఆఖరుకు కాలనీలలోనికి భార్యలను తెచ్చుకొని ఉంచుకోవచ్చును.”

“ఏమిటి.....?”

ప్రపంచచిత్రాలలో ఇది ఎనిమిదవదిగా తోచింది. కైదీలకు సెలవలు. పెళ్ళాముతో కాపురం! నిజానికి మానవత్వం పరిపూర్ణత పొందిందని చెప్పవచ్చును. రష్యనులు మానవుని సహజవాంఛలను చంపి వేయలేదు. మనదేశాలలో కైదీలుకూడా మనుష్యులే యన్నమాట మరచి పోతున్నాం. మనుష్యుడు తాత్కాలిక ద్రోహం ప్రస్తుతశాసనాన్ని ఉల్లంఘించినా, వాని శరీరంలోనివికూడా రక్తమాంసాలే యని ఆలోచించడం లేదు. ఆతనికి కూడా కామేచ్ఛ వుంటుంది. అది శరీరధర్మం. కాని, మనమీమాటనే తలపెట్లక జైళ్ళలోను, విడుదలయ్యేనాకకూడా వారిని

పశువులవలె చూస్తున్నాం. చివరికి మనప్రవర్తన వారిని పశువుల్నిగానే చేసివేస్తుంది. అందుచేతనే మన జైలుఖానాలు మానవుని సంస్కరించి ఘంచివారిని చేయడానికిబదులు తుంటరులనుగాను, భియంకరులుగాను, తయారుచేస్తున్నాయి. రష్యన్ జైళ్ళలో సెలవురోజులలో వైదీల భార్యలు వచ్చి వారితో ఉండవచ్చునట. అందుకొరకై ప్రత్యేకావకాశాలుకూడా కల్పించబడి యున్నాయట.

“జైలు అధికారులు పైవారిని లోనికి రానిస్తారా? ఈభవనం లోనికి రావడానికి మాకు చాలా ప్రయత్నం చేయవలసి వచ్చిందే.”

“భవనం అంటున్నారేమిటి? సాధారణవైదీలను ‘క్రిమినల్ క్యాంపు’లలోనే ఉంచుతారు. వానికి చుట్టూగోడలు ఏవీ ఉండవు. అది కూడా ఒకచిన్నగ్రామంవంటిదే.”

ఆమె మాటలు నాకు మరీ ఆశ్చర్యం కలిగించేయి.

“అయితే ఇదేమిటి?”

“ఇది ‘సంస్కారగృహం.’ చాలా పెద్దనేరాలు చేసినవారు, రెండవమారు నేరం చేసినవారు, ఇక్కడ ఉంచబడుతారు. మోసగాండ్లు దొంగలు మొదలయిన వారయితే మొదటి పర్యాయముకూడా ఇచ్చటికే పంపివేయబడతారు.”

“గోడలు లేకుంటే వాళ్ళు పారిపోవరు?”

“అబ్బే! పారిపోవడం ఎక్కడికి? పారిపోతే ఏమితింటారు? సెలవురోజులలో రాత్రిపదిగంటలవరకు ‘కాలనీ’కి బయటనే ఉండవచ్చును.”

“అయితే జైలు జీవనానికీ, నాగరిక జీవనానికీ, తేడా ఏమిటి?”

ఓ. ‘కాలనీ’లో ఉన్నా ‘సంస్కారగృహం’లో ఉన్నా రష్యాలో మహాపవిత్రంగా ఉంచబడే ఓటుహక్కు తీసివేయబడడమే విచారం

కలుగచేస్తుంది.”

కొందరు కై దీలు బయట ముంగిలివాకిటిలో మంచుకురుస్తూఉన్నా కర్రలు కొడుతూ కనపడ్డారు.

మేము తిరిగి తిరిగి ఒక బట్టల మిల్లులోకి వెళ్ళేము. ఇక్కడ నూలువడికి నేస్తున్నారు. చాల మంది ఆడవాళ్ళున్నారు ఇక్కడ. ఈమిల్లులో కై దీలకు పనులునేర్చి సమర్థులయిన పనివారినిగాను, ప్రత్యేక నిపుణులనుగాను తరఫీదునిస్తారు.

“స్త్రీ—పురుష కై దీలను ఒకచోటనే ఉంచుతారా ?”

“ఉంచరు. కాని, ఇష్టపడితే కై దీలయిన స్త్రీపురుషులు ఒకరి నొకరు ప్రేమించుకొవచ్చును. భార్యాభర్తలవలె కాపురంచేస్తూ ఉండ వచ్చును.”

ఇది అన్నిటికంటేనూ ఆశ్చర్యంగా ఉంది.

“ఇక్కడ ‘కైచీ’ కనపడదే. పనిలోకి వెళ్ళేటప్పుడు వీరు పిల్లల్ని ఎక్కడ ఉంచుతారు. ఒకవేళ జైలులో ఉండగా బిడ్డల్నికనడం నిషిద్ధము కాదుకదా ?”

“కాదు. దగ్గర ఊరిలో పిల్లలనుంచి పాలీయడానికి పోయి వస్తూ ఉండవచ్చును. ‘క్రిమినల్ కాలనీ’ లలో ‘కైచీ’ లున్నాయే !”

“ఇక్కడ కై దీలు చోజుకి ఎన్నిగంటలు పనిచేయాలి ?”

“ఎనిమిది గంటలు.”

“అయితే గదిలో ఆరుగురు కై దీలు వట్టినే కూర్చున్నారు కదా ? వారు పనిలోకి వెళ్ళలేదేం?”

“వారా ? వంతువచ్చినప్పుడు వెళ్లుతారు.”

మేమంతా కై దీల భోజనశాలలోనికి వెళ్ళేము. ఆసావిడి చాలా పరిశుభ్రంగా వుంది. కొంతమంది సాయంకాలపువంట చేస్తున్నారు.

నా ర ష్యా యా త్ర

ప్రతికై దీ తనకభినివేశం గలవనినే చేయడానికి ప్రోత్సహించబడతాడు. మంగలిశాలలో ఉన్న మంగళు అందరూ కైదీలే. ఇక్కడకూడా వారు ఊరకర్మనే నిర్వర్తించాలి. వారికికూడా అందరికివలెనే ఇరవై రూబుళ్ళ జీతమే ఈయబడుతుంది. షేరము చేయించుకొన్న చారివద్ద వసూలు చేసినదంతా జైలుకార్యాలయంలో జమకట్టివేయవలసినదే.

ఈసంస్థనంతను వ్యావహారికరూపంలో కైదీలే నిర్వహిస్తున్నారు. ఎవ్వడయినా జైలు ఉద్యోగి తనకర్తవ్యంలో ఏదయినా రోపం చేశాడా కైదీలు తమ 'గోడకాగితాలలో, అరినిని విమర్శించవచ్చును. ఈనేరారోపణలు నిరాధారాలు, ద్వేషకృతాలు, కాపుగదా యనిమాత్రమే అధికారులు చూస్తూంటారు. కైదీలకు పూర్తిమైన వాచ్మన్తంత్ర్యం ఉంది. సమావేశాలలో రేడియోలలో, పత్రికలలో, వారు జైలుయొక్క ఉన్నతికి తగిన ఉపాయాలను, మార్పులను సూచించవచ్చును. ఇచ్చటికైదీలకు అనుక్షణం యోగ్యులయిన పౌరులు కావాలనీ, ప్రతివాడు దేశములో తల పెట్టబడిన మహాత్కార్యాన్ని సఫలం చేయడంలో సంపూర్ణంగా పాల్గొనాలనీ, జ్ఞాపకం చేస్తూంటారు. ఇక్కడి కైదీలు ఎంత స్వాభావికపద్ధతిలో ఉంచబడున్నారో చూడండి. ఆతని ఆత్మగౌరవానికి ఎక్కడా బాధ కలగనీయరు. పైపెచ్చు ఆత్మగౌరవం కాపాడుకొనడానికి సంపూర్ణ సహాయం ఈయబడుతుంది. చదువు—వ్రాత—లెక్కలు—నేర్పబడతాయి. రేడియోద్వారాను, పత్రికలద్వారాను అతనికి ఉన్నతభావాలు కలిగించబడుతాయి. దేశవిదేశాలవార్తలు తెలుపబడుతాయి. వారికి పనులునేర్పి నేర్పరులనుగా తయారు చేస్తారు. జైళ్ళనుంచి విడుదలకాగానే జైలులోదిగ త్రొక్కినధనం చేతికిస్తారు. దానిసహాయంతో తనకు పనిదొరికేవరకు భోజనం సంపాదించుకొనగలుగుతాడు. ఈకైదులోఉండడం ఆతని భవిష్యత్తులో ఒకమచ్చ కాజాలదు. కైదుశిక్షపొందినవాడయినా సరే—

అర్హుడై సట్లయితే ఎంత ఉన్నతపదవిని నా పొందగలడు. జైలులో పడ్డాడనే కారణంచేత ఆతనికి ఉద్యోగం ఈయననడానికి పీలులేదు. కైదీ, పోలీసులను మార్గం విడిచి తప్పుదారుల పడినాడనీ, ఆతనిని సరియైన మార్గంలోకి తేవాలనీ, ఆలోచిస్తారు. ఆతనిని ప్రజలుకాని, ప్రభుత్వంకాని, తీరస్కరించలేరు.

నాతోనున్న యాత్రికుడొకడు “చాలా గొప్పవిషయం” అన్నాడు.

“రేడియో తిసుబండముల దుకాణం. పత్రికలు, మంగలిదుకాణాలు, నాటకశాల, వీటన్నిటినీ మించి గార్హస్థ్యజీవితం, ఇంక జైలేమిటి? “ఇంటి కంటే గుడి పదిలం” అన్నట్లుగా వుంది.” అన్నాను.”

“జైలు కదండి యిది. ‘సంస్కారగృహం’ మాత్రమే. కైదీ యొక్క మానవత్వాన్ని అంతటినీ ధ్వంసం చేయడానికి కాదిది. వాళ్ళని అణచి ఉంచడానికి కాదు. వారిని అభివృద్ధిలోనికి తేవడానికి. దారితొలగిన సమాజసభ్యుల్ని సరియైన బాటలో పెట్టడమే దీని ఉద్దేశ్యం.”

ఇదే నిజం. కైదీలనుండి ప్రతీకారం తీర్చుకొనే ఉద్దేశ్యంతో ప్రభుత్వం ప్రవర్తించదు. వారికి నచ్చచెప్పి ఒప్పించడానికే ప్రయత్నిస్తుంది.

౧౩

ఇక్కడితో నాసంచారం పూర్తి అయింది. ఆరోజుననే సాయం కాలం మాస్కోలో బయలుదేరేను. కాని, ఆవిప్లవకారుల దేశాన్ని గురించి చెప్పడం ముగించేముందు ద్వితీయపంచవర్షప్రణాళికను గురించి కొంచెం చెప్పవలసియుంది. రష్యాలో నేను ఉన్నప్పుడే వేరువేరు శాఖల అధికారులు ప్రకటించిన రిపోర్టులు పత్రికలలో ప్రకటించబడినాయి. ప్రథమ ప్రణాళిక నడచిన నాలుగున్నర ఏళ్ళలోను, ఏమేమి చేయగలిగేరో అవన్నీ ప్రకటించేరు. ఆరోజులలో “మాస్కో డైలీన్యూస్” అనే ఇంగ్లీషుపత్రికను చూడడం తటస్థించింది. ప్రథమప్రణాళికలో ఎంత పని జరిగిందో ద్వితీయప్రణాళిక సాధించవలసినదేమిటో పాఠకులకి సులభంగా తెలియడానికి ఆపత్రికలోని కొన్ని అంకెలను వ్రాస్తాను.

వని.	ప్రథమ ప్రణాళిక అంచనా.	ఉత్పత్తి.	ద్వితీయ ప్రణాళిక అంచనా.
ట్రాక్టర్లు	91,000	1,05,850	—
రైలుబళ్ళు	12,600	20,000	—
రైలుఇంజన్లు	825	812	—
జోళ్ళు	6,01 కోట్లు	7.68 కోట్లు	—
ఎలక్ట్రిక్ కార్లు	—	—	12,000 మైళ్లు
.. కర్రెంట్	—	17 అరబు	1 అరబు
		K. W. H.	K. W. H.
ప్రతిమనిషికి } విద్యుత్తు ఖర్చు	—	100 యూనిట్లు	500 యూనిట్లు

రష్యాలో పరిశ్రమలు ఏవిధంగా వృద్ధిపొందుతున్నాయో తెలుపడానికి ఒక్కపరిశ్రమను ఉదాహరణగా చూపించదలచుకున్నాను.

మోటారుపరిశ్రమ నిర్మాణము.

1930 లో 8500

1931 లో 24,400

1932 లో 56,000

ఏవనిని సాధించడానికి అమెరికాకి ఇరవై ఏళ్లు పట్టుతుందో ఆవనినే ఆరేళ్ళలో సాధించగలమని రష్యనుల నమ్మకం. ఆనమ్మకాన్ని నిజమైన అంకెలుచూపి ఋజువుపరచుకొనగలిగేరు కూడాను.

ఈరెండవప్రణాళికలో అధికభాగం పెద్దపెద్దయంత్రాలనిర్మాణమే ముఖ్యంగా ఉంచబడింది. ఇది పూర్తి అయ్యేటంతకు రష్యాపూర్తిగా తనకాళ్ళమీద తాను నిలువగలదు. అప్పుడు ప్రజలజీవితవ్యయప్రమాణం అధికం అయ్యేటందుకు ఉపయోగించే తేలికపనులొదిలి దృష్టి తిప్పుతుంది. ఇదివరకు లేనేలే వనతగినంత తక్కువగా ఉండేవి, వానినిగూర్చి

నా ర ష్యా యా త్ర

ఏమరితే రష్యా ఊరిలో నేలకూలుతుంది. కనుకనే వారు ఇంతవరకు వానిమీదనే ఎక్కువధ్యానం ఉంచి పనిచేశారు. వానికోసం ప్రజాసౌఖ్యం విడిచిపెట్టక తప్పిందికాదు. ఇంతవరకు రష్యాలో అల్పాల్పముగానున్న వర్గభేదము రెండవప్రశాశిక ఆఖరు కావచ్చేటందుకు మాపివేస్తారు. వర్గభేదములేని సమాజాన్ని సృష్టించాలని రష్యనుల ప్రతిజ్ఞ. నేడు బుద్ధి మంతులవర్గమువారు 'నేర్పరుల'నే పేరుతో (Skilled) పిలువబడుతున్నారు. ఇతరులకంటే వారికి ఎక్కువజీతాలు, సౌకర్యాలు ఉన్నాయి. ప్రజలందరినీ విద్యావంతుల్ని, నేర్పరులను, చేసి ఈవర్గభేదమును అంతరింపచేయాలని రష్యనులపట్టుద. కాని, ఈపని జరగాలంటే ఈమాదిరి ప్రశాశికలు ఇంకో మూడు—నాలుగు నిర్వహించబడవలసి యుంటాయని నాయూహ.

రష్యానుంచి నేను తెచ్చినపుస్తకాలు, పత్రికలు, అన్నీ పోవడం చేత వానికిసంబంధించిన రెక్కలు నేను వ్రాయలేకపోయాను. అంతకు పూర్వం నేనువ్రాసిన వ్యాసాలలో ఏఅంకెల నుదాహరించేనో వానినే ఇందులోను ఎక్కించేను. నాకు చేతనైనంతవరకు ఏవిధమైనపక్షపాతము లేకుండా ఈరహస్యమయదేశముయొక్క వివరణాలన్నీ వ్రాసేను. సోవియటురష్యాలోని మంచిచెడ్డలు రెంటినీనేను చూసినవి చూసినట్లు వ్రాసేను.

ప్రపంచం అసంభవం అనుకొనే పనులనెన్నిటిలో రష్యా చేసి చూపించింది. పదేళ్ళలో ఆదేశం పొందినంత అభివృద్ధిని పొందడానికి దానివలెనే వెనుకబడియున్న మరొకదేశానికై తే నూరేళ్ళకి తక్కువ పట్టదు. కాని, కమ్యూనిస్టులు చెప్పినమాటలు పూర్తిగా ఆచరణయోగ్యాలు కాలేదు. తీరా కార్యక్రమంలో పెట్టేసరికి వానిలో ఎన్నో మార్పులు చేసుకొనక తప్పిందికాదు. కాని, ప్రపంచంఅంతా అనుసరించి ఆచరించదగిన

సమాజవికాసాన్ని సాధించింది. రష్యా.

నేను సాయంకాలం బండీలో మాస్కోలో బయలుదేరేను. ట్రైనులో ఒకరష్యను పెద్దమనిషితో పరిచయం కలిగింది. ఆయన ఒక గ్రంథకర్తయట.

“ఒక్కొక్క పుస్తకానికి మీకెంతదబ్బు ఇస్తారు?”

“నలభై వేలరూపాయలకి నాలుగువందలరూపాయలు ఇస్తారు.”

“అయితే ప్రభుత్వం మీపుస్తకాలన్నీ కొంటారా?”

“ఎన్ని పుస్తకాలయినా వారికి కావాలి.”

“మీరు నాటకాలు వ్రాస్తారా? నవలలా?”

“నేను పాఠ్యపుస్తకాలు వ్రాస్తాను. వాటి ఉపయోగమూ ఎక్కువే. లాభము ఎక్కువే. పైగా పుస్తకాల అమ్మకాన్ని గురించి విచారం అవసరంలేదు. పాఠక్రమాన్ని అనుసరించి పుస్తకాలు కనక వ్రాస్తే విద్యార్థులు వారు వానిని తీసుకుంటారు.”

“అయితే మీదేశంలో నాటకాలు, నవలలు, వ్రాసేవారికి దబ్బు బాగావస్తుందా?”

“అహా! ‘మాక్సిం గోర్కీ’కి ఎన్నోలక్షల రూబులు వస్తాయి.”

యూనిఫారం ధరించిన ఒక బాలిక చూపెట్టెలోనికి వచ్చి ఏదో అడిగింది. బహుశా టిక్కెట్టు చూపమని అడుగుతూందని జేబులోని టిక్కెట్టుతీసి చూపించేను. ఆమె నాటిక్కెట్టు చూడకుండానే ఇంకొక చోటికి పోయి తనవద్దనున్న టిక్కెట్టు తీసిచూపించింది. నాప్రక్క మన్న పెద్దమనిషి

“ఆమె లాటరీటిక్కెట్లు అమ్ముతూంది.” అని చెప్పేడు.

“ఈలాటరీ ధనం వైన్యాలకోసం, జలవైన్యాలకోసం ఉపయోగిస్తారు.

“లాటరీలో బహుమతులు ఏమి ఉంటాయి?”

ఆయన తనవద్దనున్న టిక్కెట్టు చదివి వినిపించేడు.

“ప్రపంచం అంతా యాత్ర చేయించడం మొదటిబహుమతి, యూరపునంచారం రెండవబహుమతీ, యూ. ఎస్. ఎస్. ఆర్. అంతా విమానంలో త్రిప్పడం మూడవబహుమతి. నాలుగవది మోటారుకారు— ఈలాగే ఉన్నాయి.”

ఆగ్రంథకర్త మాటలధోరణిలో “ఏయే దేశాలు చూసేరు?” అని అడిగేడు. సమస్త భారతభూమి, యూరపుఖండాన్నీ, తిరిగేనని చెప్పేను.

“మీరు అదృష్టవంతులు.”

“అ! ఇదెంత? ఈవిశాలప్రపంచంలో నేచూసినదేమిటి?”

“అయితేనేం మీరెన్నో దేశాలు చూసేరు. మేమిక్కడనే ఉండి పోవాలి. ప్రపంచం చూడడానికి లేదు.”

“ఎందుకులేదు? మీడబ్బుతో మీరు తిరగడానికి వీలులేదు?”

“‘ప్యాస్పోర్టు’ దొరకడం కష్టం.”

ఆయన రెండు లాటరీటిక్కెట్లు కొని ఒకటినాకు బహుమతీ ఇచ్చేడు. ప్రభుత్వానికి సాయం చేయాలని ప్రతియాత్రికుడు ఒక్కొక్క టిక్కెట్టుకొన్నాడు.

‘బిగోస్టోవో’ స్టేషనులో ‘కస్తముస్ ఆఫీసరు’ మాసామానంతా తనిఖీ చేశాడు. అందుకు రెండుగంటలు పూర్తిగా పట్టింది. ‘వైటింగ్ రూమ్’లో ‘రేడియోరాద్ స్పీకరు’ ఒకటిఉంది. దానివలననే ఈనిర్జనప్రదేశవాసులకు ప్రపంచవార్తలు తెలుస్తూంటాయి. ఇక్కడ కూలీలు లేరు. అందుచేత మాసామాను మేమే మోసుకొనవలసి వచ్చింది. మాపెట్టెలు, కాగితాలు సమస్తం పరీక్షచేసివేశారు. బంగాళీభాషలో వ్రాయబడిన కాగితాలనికూడా అన్నిభాషలు ఎరిగిన అధికారులు విప్పించివేరు. ‘లైన్’ మీద

నున్న మంచును చీమ్ముకుంటూ రైలు మరల బయలుదేరింది. “బిగో
సోవో” తర్వాత “లిండ్రా”లో ‘లిట్వియా’ అధికారులు మళ్ళీ పరీక్షచేసి
“పన్ను వేయవలసినది ఏమిలేదుగదా?” యని అడిగేరు. మూడుగంటలు
ప్రయాణం చేసినాక “డంగావపిల్పు”లో బండి మారవలసివచ్చింది.
రష్యా వెళ్లే వారు ‘విసా’ తీసుకొనేటప్పుడు ఏదారిని పస్తాలో చెప్పాలి.
ఆరోజున పగలూ—రాత్రీ బండిలోనే గడిచింది. ‘లిట్వియా’ హద్దులు
దాటేటప్పుడు, ‘లియోనియా’—‘పోలండు’లవద్ద ‘కస్టమ్స్’ వాళ్ళ బాధతో
తెల్లవార్లు నిద్ర లేకుండానే పోయింది. మరునాడుదయం తొమ్మిది
గంటలకి ‘బర్లిన్’ చేరేను.

శ్రీ శేషమని గ్రంథాలయము, విజయవాడ,
తేలికొల్లు.

164

శబ్దకోశం.

హిలర్ :- వట్టినే కూర్చుండి, ఇతరుల శ్రమపలన లాభాలు తీసే ధనికుడగు భూస్వామి.

జి. పి. యూ. :- Gaypayoo. కాపిటలిస్టులగు శత్రువులవారినుండి విప్లవాన్ని ఓక్షించడానికి ఉద్దేశించబడిన పిష్యసుగూఢచారిదళం.

ప్రొలిటేరియటు :- ఇది ఫ్రెంచిశబ్దం. రాసునుచరిత్రలలో ఈశబ్దాన్ని, మనము 'చండాల' శబ్దాన్ని వాడినట్లు అతినిర్భష్టజాతులవిషయంలో వాడబడింది. కాని, కమ్యూనిస్టులు దీనిని నమ్మానపూర్ణముగా చేశారు. ఇప్పుడు ఆశబ్దానికి అర్థం, "స్వకాయకష్టంతో తిండి సంపాదించుకొనేవాడు."

బూర్జువా :- ఈశబ్దానికి అసలు అర్థం "వ్యాపారం చేసుకొనేమధ్యరరగతి మనుష్యుడు." కాని, నేడు ధనికులకీ, ఇతరుల శ్రమమీద జీవించేవారికీ, ఉపయోగించబడుతూంది.

యు. ఎస్. ఎస్. ఆర్. :- Union of Socialist Soviet Republics

రక్తకవచదళం :- Red army. ఫ్రెంచివిప్లవదినాలలో విప్లవకారులు ఒకఎర్రటోపీని బిల్లుపుకొనకు గుచ్చి, జెండాగా ఉపయోగించేరు. ఆనాటినుండి ఎరుపురంగు విప్లవచిహ్నంగా గుర్తించబడుతూంది. విప్లవదళాల్ని "Red army" అనిపిలుస్తారు.

లెనిన్సుకార్నర్ :- రష్యాలో సార్వజనికసంస్థలన్నిటిలో ఒకమూల 'లెనిన్' చిత్రము ఉంచబడి దానిపార్శ్వాన కమ్యూనిస్టుల ప్రచారానికి సంబంధించిన కాగితాలను అతికిస్తూంటారు. ఇదే 'లెనిన్సుకార్నర్.'

విసా:—విదేశయాత్రల కవసరమైన “ప్యాస్‌పోర్టుల”మీద ఊనం చూడ
దలచిన దేశపు రాజదూత సంతకం ఉండాలి. అదే ‘విసా.’

సోవియటు:—సైనికులు, కూలీల, ద్వారా ఎన్నుకొనబడిన పంచాయతీ లని
అర్థం. ఈశబ్దం 1905 విప్లవం నాటినుంచీ చారిత్రక ప్రఖ్యాతి
చెందింది.

ఆర్. ఎస్. ఎఫ్. ఎస్. ఆర్.:—Russian Socialist Fedaration
of Soviet Republics.

రూబులు:—రష్యను నాణెం. మారకంలో రు 1—9—6 లకు సమానం.

సూ చ వ :—

౧౯౬౬ వ పేజీలో 3 వ పంక్తిలో “కాకపోవచ్చు” అనుచోట
“కావచ్చు” అని చదువవలయును.

మనము ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనావట్టిక

పుస్తకం పంఖ్య	TPLA112B118
పుస్తకం పేరు	నా రష్యా యాత్ర
తారీఖు	26/10/24
మొదటి అడ్డు	no
వెనుక అడ్డు	no
మొత్తం పేజీలు	167
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	12, 164
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	thasrin
పేజీలు విడదీసినది	thasrin
స్కాన్ చేసినది	thasrin
పరీక్ష చేసినది	prathyusha
పేజీలు పరిశీలించినది	
ఫైలింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిష్కరి	good